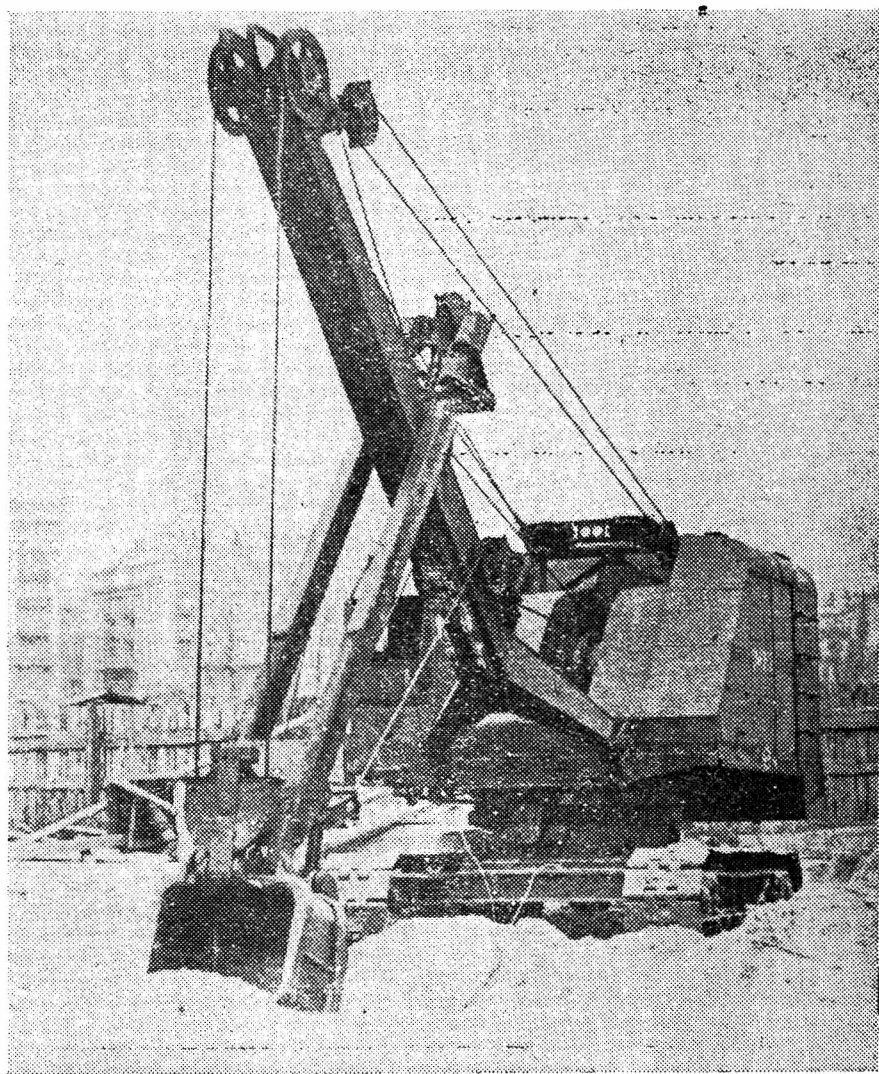


A 1657E

INWESTYCJE i BUDOWNICTWO



Fot. mgr S. Szymanowski



plan
6
letni

NR 2

LUTY 1952 r.

ROK II

T R E Ś C

INŻ. KAZIMIERZ JAWORSKI	
Wytyczne planu technicznego budownictwa na rok 1952	1
INŻ. ZYGMUNT BĘCZKOWSKI	
Uwagi do opracowania scalonych norm kosztorysowych w Polsce	10
INŻ. ROMAN CZUB	
Formy organizacyjne dotychczasowych Dyrekcji Budów i jednostek wykonawstwa inwestycyjnego	15
INŻ. ARCH. ZDZISŁAW MUSKAT	
Organizacja biur projektowania zakładów przemysłowych	21
Z DOŚWIADCZEŃ RADZIECKICH	
Ł. OPACKIJ	
Wielkie budowie komunizmu i układ sił produkcyjnych w ZSRR	22
DZIAŁ INFORMACYJNO-NORMATYWNY	
MGR TADEUSZ SENTEK	
Planowanie i źródła pokrycia finansowego inwestycji spółdzielczości na rok 1952	30
Zagadnienie poślizgu rzeczowego z Planu Inwestycyjnego na rok 1951	33
Zagadnienia stabilizacji Planu Inwestycyjnego na rok 1952	33
Przegląd aktów normatywnych inwestycyjnych odnoszących się do PI 1952	34
Przegląd aktów normatywnych budownictwa	37

Ilustracja na okładce przedstawia koparkę frezującą Bleicherta (NRD)

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE, Przedsiębiorstwo Państwowe
Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 736-46 wewn. 11 i 625-06
Redaguje: KOLEGIUM REDAKCYJNE

Adres redakcji: Warszawa, Plac Trzech Krzyży 5, pokój 335, tel. 898-25, wewn. 535.
Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch”, Warszawa, ul. Srebrna 12. Tel. 871-80
Konto PKO Nr I-1879 „Inwestycje” Warszawa

Prenumerata wynosi: roczna 72 zł, półroczna 36 zł, kwartalna 18 zł, numer pojedynczy 6 zł.

Zamówienie PWG TC₁ — P/C14/52 z dnia 5.I.52. Podpisano do druku dn. 22.I.52 r. Druk ukończ. dn. 2.2.52.

Nakład 6000 + 55 egz.. Papier druk sat. kl. V, 60 gr., A1.

Zam. 41 z dn. 5.I.52. Zakłady Graficzne i Wydawnicze Dom Słowa Polskiego, W-wa. 3B-11917.

A 16573

INWESTYCJE i BUDOWNICTWO

MIESIECZNIK

ORGAN DEPARTAMENTÓW INWESTYCJI I BUDOWNICTWA P K P G ORAZ MINISTERSTWA BUDOWNICTWA PRZEMYSŁOWEGO

Rok II

W A R S Z A W A, L U T Y 1952

Nr 2

Inż. KAZIMIERZ JAWORSKI

Wytyczne planu technicznego budownictwa na rok 1952

Część II.

Część I niniejszego artykułu, umieszczona w Nr 6/10 obejmowała omówienie nowych procesów technologicznych rozszerzenia progresywnych metod pracy oraz zagadnienia mechanizacji produkcji budowlano-montażowej.

Część II obejmuje zagadnienie materiałów i konstrukcji, standardów i norm oraz prac naukowo-badawczych i stanowi zakończenie całości artykułu.

W s t ę p

I. Wytyczne planu technicznego w zakresie zmniejszenia zużycia materiałów

Zagadnienie oszczędności i właściwej gospodarki materiałami, zwłaszcza deficytowymi, wysunęło się już w roku 1951 na czoło problemów związanych z zapewnieniem dostatecznej bazy materialnej dla produkcji budowlano-montażowej. Zagadnienia te, jako część problemu pokrycia materiałowego, stanowiły jedno z najważniejszych kryteriów przy ustalaniu wielkości Planu Inwestycyjnego na rok 1952.

Wśród obszernej listy materiałów budowlano-montażowych, decydujące ogniwo stanowią podstawowe materiały, jak: cement, stal, drzewo, materiały instalacyjne itd., których znaczne zapotrzebowanie wymaga specjalnych środków w kierunku dostosowania zużycia do możliwości produkcyjnych. Trzeba również podkreślić, że wzajemna zależność pomiędzy podstawowymi materiałami oraz niektóre możliwości zastępowania jednych materiałów drugimi — stanowią kryterium wyboru konstrukcji i jako czynnik ekonomiczny wpływają już w chwili projektowania na realizację budowy. Oznacza to, że projektant winien przy opracowaniu projektów uwzględnić nie tylko wymogi techniczne, architektoniczne, urbanistyczne, technologiczne itp., lecz również i względy ekonomiki budownictwa, które w okresie realizacji naszych wielkich planów inwestycyjnych mają węzłowe znaczenie.

Wicepremier Minc podkreślił dobitnie w swoim referacie na VI Plenum KC PZPR: „Odrębne i ważne zagadnienie stanowi konieczność racjonalnego zużycia surowca, wykorzystania jego gorszych gatunków i racjonalnego zastosowania zamiast surowców deficytowych — materiałów zastępczych (Nowe Drogi, Nr 1 1951 r. str. 69), stąd też w planie technicznym położono szczególny nacisk na zagadnienie oszczędności materiałów deficytowych.

1. Jednym z podstawowych materiałów w budownictwie jest **cement**. W ubiegłych latach zapotrzebowanie na cement było bez większych trudności pokrywane przez produkcję przemysłową. Jednak w roku 1951 okazało się, że nie tylko absolutny wzrost planu inwestycyjnego, lecz także równoczesna zmiana profilu wykonawstwa, a przede wszystkim zwiększenie udziału robót przemysłowych i inżynierskich w globalnej masie produkcji budowlanej — wpłynęły na takie nasilenie zapotrzebowania, że powstawały niedobory na tym odcinku.

Jakkolwiek produkcja cementu wzrasta z roku na rok i w roku 1951 uruchomiona została nowa cementownia Odra, a w budowie znajdują się dalsze dwie wielkie cementownie — to jednak jeszcze szybszy wzrost planu inwestycyjnego wymaga równoczesnej ostrej walki o zmniejszenie zużycia cementu w stosunku do dotychczasowych norm zużycia oraz wyboru, przy rozpatrywaniu równoważnych

alternatyw wykonania budowy, tego wariantu, który pochłania mniej cementu.

Nastawienie projektanta i wykonawcy na najoszczędniejszą gospodarkę cementem wymaga często rewizji dawnych poglądów, przyzwyczajęń, gdy zwłaszcza cementem w Polsce szafowano nie tylko przed wojną bardzo rozrutnie, ale również w latach powojennych marnotrawstwo na tym odcinku było powszechne. Dla wzmocnienia walki z marnotrawstwem na tym odcinku wydane zostały zarządzenia, z których zwłaszcza ostatnie stawiają oszczędność cementu jako podstawowy problem Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 12 września 1951 r. zabrania w zasadzie stosowania betonu nieuzbrojonego w ustrojach, które mogą być wykonane z innych mniej deficytowych materiałów, jak z cegły, kamienia łamanego, polnego itp. Odstępstwa od tej zasady wymagają zezwolenia Centralnego Zarządu. Stosowanie zaprawy cementowej do murów z cegły lub kamienia oraz do wykonania robót tynkarskich dopuszcza się jedynie w wypadkach nieodzownej konieczności technicznej, odpowiednio udokumentowanej.

Zasadniczo przewiduje się na rok 1952 zastępowanie betonowych fundamentów pod budynki lub nawierzchnie drogowe przez kamień naturalny lub sztuczny.

W związku z tym na rok 1952 przewiduje się dalsze zwiększenie produkcji kamienia łamanego, polnego i tłucznia oraz rozwinięcie wyrobów sylikatowych, tworzyw wapienno-piaskowych itp. Powyższe wytyczne wskazują na możliwości wyboru konstrukcji pochłaniającej mało cementu.

Zarządzenia przewidują zaostrenie kontroli rozchodowania cementu, jak również podkreślają konieczność polepszenia technologii wykonywania betonu przez ścisłą i oszczędną recepturę i wibrowanie betonu.

Podniesiona została granica wytrzymałości betonu, dla którego stosować należy cement „250”. Zasadniczo cement „350” stosuje się tylko przy wyrobach betonowych i przy konstrukcjach prefabrykowanych, wtedy gdy żądana wytrzymałość R 28 przekracza 280 kg/cm². Dla konstrukcji żelbetowych monolitycznych, wykonywanych na placu budowy, można stosować cement „350” dla wymaganej wytrzymałości betonu powyżej 240 kg/cm².

Cement „350” powinien być stosowany głównie w konstrukcjach narażonych na wstrząsy i uderzenia, konstrukcjach łupinowych, a także do pianobetonów i do nawierzchni drogowych.

Powyższe kroki w połączeniu z zadaniami, jakie nałożono na Instytut Organizacji i Mechanizacji Budownictwa, o których będzie mowa poniżej, powinny dać znaczne oszczędności w cemencie. Znakomite wyniki uzyskano w r. 1951 dzięki zastosowaniu **cementu szybkosprawnego** — wynalazku inż. Grzymka. Dzięki wysokim wytrzymałościom początkowym możliwe jest zdjęcie desekowania zamiast po 28 dniach po 4 a nawet 2 dniach. Przy produkcji szedów i kratownic prefabrykowanych formy zdjęto po 10 godz. W wyniku przyspieszenia cyklu rozdeskowania uzyskuje się nie tylko szybkość

budowy, czego przykładem jest wykonanie hali o kub. 600.000 m³ w ciągu 27 dni, lecz i znaczną oszczędność drewna.

W r. 1952 zostaną przeprowadzone dalsze próby cementem szybkosprawnym w betonach przedprężonych. Skracając czas wiązania, cement ten zastępuje kosztowne naparzanie elementów w sztucznych dojrzewalniach.

★

2. Materiałem wysoce deficytowym jest również u nas **drewno**. Pomimo wielu zarządzeń i instrukcji gospodarka drewnem na budowach nie stoi jeszcze na odpowiednim poziomie.

Marnotrawstwo drewna szczególnie uwydatnia się w gospodarce drewnem usługowym, a więc w materiale, który nie jest wbudowany w obiekt, a służy do wykonania rusztowań, deskowań, zabudowań prowizorycznych na placu budowy itp.

Dla przykładu można podać, że w budownictwie typowym zużycie drewna na 100 m³ zabudowy przeciętnego budynku mieszkalnego wynosi ok. 1,05 m³ drewna wbudowanego (bez stolarki) i 0,75 m³ drewna usługowego. (Wskaźniki pomocnicze do planów produkcyjnych przedsiębiorstw budowlano-montażowych na rok 1951 typ M3). Ta olbrzymia masa drewna niewbudowanego nie jest właściwie kontrolowana i nie jest przestrzegana wielokrotność jego użycia. Powszechny na budowach jest widok stert desek zdjętych po stwardnieniu betonu, nieoczyszczonych, niesortowanych, z których nie wyciągnięto gwoździ itp.

Szczególnie marnotrawstwo zauważyć można przy rusztowaniach, zwłaszcza zewnętrznych, do których stosuje się drogocenne krawędziaki, zamiast tańszych okrągłaków, przy czym najczęściej rusztowania wykonuje się z nowej tarcicy.

Do tego należy dodać, że wiele rusztowań stoi niewykorzystanych tygodniami i miesiącami, że powierzchnia zarusztowana najczęściej jest nieproporcjonalnie wielka w stosunku do rozporządzalnej ilości siły roboczej.

W związku z uporczywymi zaniedbaniami wspomnianymi powyżej przewiduje się w roku 1952 znaczne zaostrenie dyscypliny zaopatrzenia w drewno, tak aby dostawa tego deficytowego materiału na cele usługowe mogła nastąpić dopiero po należytym udokumentowaniu potrzeb, z uwzględnieniem powtarzalności i wielokrotności użycia.

Wprowadzony będzie ścisły system rozliczania się z zużycia drewna usługowego i podniesiony zostanie poziom gospodarki magazynowej na tym odcinku.

Na początek roku 1952 wszystkie remanenty drewna usługowego zostały dokładnie spisane, a elementy rusztowań i urządzeń placu budowy ulegną dokładnemu zinventaryzowaniu, przy czym każda część zaliczona do inwentarza winna być odpowiednio oznaczona i ochroniona np. przez impregnację, malowanie, okucie naroża itp. Spisanie z inwentarza może nastąpić tylko protokolarnie w trybie ustalonym Uchwałą KERM z dnia 14.X.1949 r. dział C II pkt. 19, 20.



Nie ulega kwestii, że prawidłowo przeprowadzona akcja inwentaryzacji i upłynnienia remanentów drewna ujawni wielkie rezerwy, jakie jeszcze posiadamy na tym odcinku, a zaostreżenie odpowiedzialności za każde przekroczenie przepisów zahamuje marnotrawstwo drewna w przyszłości. Bitwę z marnotrawstwem trzeba prowadzić na szerokim froncie, tak aby każdy pracownik budownictwa, każdy członek załogi na każdym kroku dokładał starań o zaoszczędzenie surowców i materiałów i zwalczał wszelkie objawy niedbalstwa, niegospodarności i szkodnictwa.

W 1919 r. Lenin pisał:

„Komunizm zaczyna się tam, gdzie ujawnia się ofiarna, przewyciężająca ciężki trud troska szeregowych robotników o zwiększenie wydajności pracy, o ochronę każdego puda zboża, węgla, żelaza i innych produktów, które otrzymują nie pracujący osobiście i nie ich „bliscy“, ale „dalsi“, czyli całe społeczeństwo“. (W. Lenin, Dzieła wybrane t. II, str. 575 — Nowe Drogi Nr 6/24 1950 r. str. 75).

W wytycznych planu technicznego przewiduje się, co następuje:

Należy

„wykonać budynki prowizoryczne na placu budowy, szyby dźwigowe, rusztowania zewnętrzne itp. z elementów składanych, stanowiących inwentarz przedsiębiorstwa. Rusztowania ochronić przez malowanie, impregnację, okucie od szybkiego zniszczenia i zainwentaryzowania na równi ze sprzętem. Wprowadzić ścisłą ewidencję deskowań do betonów i kontrolę ich powtarzalności“.

Na rok 1952 przewiduje się rozszerzenie **stosowania rusztowań rurowo-stalowych** zamiast drewnianych.

Należy stwierdzić, że w roku 1951 zasadniczo całkowicie rozwiązane zostały już w praktyce problemy techniczne związane ze złączami rur i ich szybkim montażem.

Na wystawie Techniki Budownictwa w Warszawie zademonstrowane zostały nie tylko rusztowania, lecz i rurowe konstrukcje kombajnów do betonów nośnych, jak też i szyby dźwigowe z rur, które dzięki pomysłowym złączom dają się bardzo szybko zmontować i zdemontować.

Stopień upowszechnienia tych rusztowań zależy obecnie od rozporządzalnej ilości rur, którą będzie można przeznaczyć dla budownictwa w r. 1952.

Wprowadzenie w 1952 roku 10.000 ton rusztowań rurowych pozwoli na zaoszczędzenie około 50.000 m³ drewna. Szczególny nacisk, jaki kładą wytyczne na wzmożenie walki z marnotrawstwem drewna usługowego, nie oznacza wcale, że można zaniedbywać oszczędności drewna **wbudowanego**. Zagadnienia te są przedmiotem opracowań Instytutu Techniki Budownictwa, szczególnie w zakresie złącz z drewna

i elementów konstrukcyjnych klejowo-gwoździowanych.

★

3. W dziedzinie **stali**, rok 1951 zaznaczył się znacznymi oszczędnościami w wyniku unowocześnienia **metod statycznych obliczeń konstrukcji** żelbetowych, szerokiego stosowania stali żebrowanej, wykorzystania odpadków stali do produkcji haków, klamer, poręczy, kontenerów do cegły itd.

Na rok 1952 konieczna jest dalsza mobilizacja w kierunku do zmniejszenia zużycia stali, przy czym duże możliwości stwarzają tu rozwijające się konstrukcje stalo-ceramiczne oraz doświadczenia z belkami stropowymi, niedozbrojonymi, wykonywanymi na Ksawerowie w Warszawie przez ITB.

W wytycznych do planu technicznego przewidziano zwiększenie stosowania **stali wysoko-wartościowej K 52** w ciężkich konstrukcjach zwłaszcza mostowych, co daje znaczne zmniejszenie ciężaru własnego. Jest to stal manganowo-krzemowa, która zastosowana np. w belkach głównych mostów, zwłaszcza drogowych, daje oszczędność w ciężarze 25% w stosunku do zwykłej stali zlewnej 37 kg/mm².

Należy rozwinąć próby dostosowania tej stali do spawania, wówczas mogłaby stal K52 być wykorzystana nie tylko do belek głównych, lecz również do jezdni i usztywnień mostowych.

★

4. Często spotykany jest jeszcze konserwatyzm odnośnie stosowania **cegły** dziurawki i cegły sylikatowej w budownictwie. Wytyczne planu technicznego przewidują zastosowanie cegły dziurawki:

„We wszystkich elementach budowlanych, gdzie cegła spełnia rolę materiału wypełniającego i termo-izolacyjnego, oraz na wyższych kondygnacjach, nawet w ścianach konstrukcyjnych w ramach dopuszczalnych obciążeń“.

W efekcie uzyskuje się:

„Zmniejszenie kosztu wypału cegły, zmniejszenie ciężaru budynku, oszczędność na opale, dzięki lepszej izolacji termicznej, zmniejszenie kosztów transportu“.

Szczególnie ważne jest zagadnienie rozszerzenia zastosowania cegły sylikatowej w budownictwie. Produkcja cegły sylikatowej daje oszczędność na węglu potrzebnym do wypału cegły czerwonej, a istniejące w kraju nie wykorzystane jeszcze wytwórnie pozwalają na zwiększenie produkcji.

Cegła sylikatowa powinna być stosowana niewątpliwie w jak najszerszym zakresie w budownictwie wiejskim, a także w budownictwie miejskim małokondygnacyjnym oraz tam gdzie pozwalają na to obciążenia dopuszczalne. Szerze zastosowanie winna znaleźć tzw. cegła siatkówka (dziurkowana), której ciężar własny i zużycie gliny są mniejsze o 33% przy prawie nie zmienionej wytrzymałości.

Należy zwrócić szczególną uwagę na prawidłowe gospodarowanie cegłą. Ostatnio w tym zakresie mnożą się niepokojące sygnały, które świadczą o tym, że administracja niedostatecznie walczy z przejawami marnotrawstwa i szkoldnictwa.

Korespondenci terenowi z jednej z wielkich budów osiedlowych w Warszawie piszą:

„Po przewiezieniu na miejsce przeznaczenia zwalają (mowa o furmanach) cegły chaotycznie na bezładne sterty. W podobny sposób postępują z innymi materiałami. Nic więc dziwnego, że na terenie budowy wszędzie widzi się potłuczone cegły, połamane kręgi betonowe, rozrzuconą pospółkę, a nawet niezabezpieczony przed wpływami atmosferycznymi cement“.

Zdarzają się wypadki wysypywania cegły wprost z wywrotek samochodowych w bezładne sterty. Ilość potłuczonej cegły dochodzi do 45 — 30 %. Należy surowo zwalczać tego rodzaju szkoldnictwo, nie dopuszczać do rozszerzania się takich wypadków i wprowadzić ścisłą dyscyplinę w gospodarce materiałowej na placu budowy.

Lenin uczy nas:

„Tworzyć nową karność pracy, tworzyć nowe formy społecznej więzi między ludźmi, tworzyć nowe formy i metody przyciągania ludzi do pracy — to praca wielu lat i dziesięcioleci. Jest to praca najbardziej wdzięczna i najbardziej szlachetna“ (Nowe Drogi Nr 3 1951 r. str. 46 — na podstawie Dzieł Wybranych t. I str. 666—667).

Pomimo uruchomienia szeregu terenowych cegielni oraz budowy nowoczesnych wielkich zakładów ceramicznych — wzrastające potrzeby planów produkcji budowlano-montażowych wymagają, dla zrównoważenia bilansu cegły w Polsce, wykorzystania wszelkich możliwości produkcyjnych w zakresie cegły sylikatowej oraz lekkich betonów i piano-sylikatów.

Wytyczne przewidują zwiększenie zastosowania piano-betonów w postaci płyt i bloków, przede wszystkim jako elementów lekkich, jak również w postaci płyt zbrojonych — jako elementów nośnych. Szczególnie w konstrukcjach przemysłowych, zarówno prefabrykowanych jak też monolitycznych zmniejszenie ciężaru pokryć dachowych ma wielkie znaczenie dla oszczędności konstrukcji.

Należy również liczyć się z tym, że pod koniec roku 1952, względnie na początku 1953 ukażą się już wyroby gazobetonowe „siporex“ i oparty na bazie wapna „Ytong“, co powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie nie tyle jeszcze w wykonawstwie 1952 r. jak w pracach biur projektowych na przełomie 1952—1953 roku.



5. W związku z deficytem kruszywa zwirowego i korzwciami wynikającymi z własności technicznych i zmniejszenia ciężaru własnego — należy w szerszym zakresie wprowadzić stosowanie **żuźła** w budownictwie.

W zakresie żuźła dokonano u nas wiele prac badawczych i w zasadzie spożytkowanie żuźła wielkopieczowego i paleniskowego zostało w pełni naukowo opracowane.

Uruchomione zostało specjalne przedsiębiorstwo do eksploatacji żuźła i istnieją już warunki dla pełniejszego niż dotychczas wykorzystania go.

Wytyczne planu technicznego przewidują:

„Wprowadzenie do wykonawstwa budowlanego żuźła, jako materiału izolacyjnego oraz w postaci elementów budowlanych, jak: bloki, pustaki, płyty ściennie i izolacyjne, ze szczególnym uwzględnieniem żuźła pumekowego i kotłowego.“

Tu należy również zwrócić uwagę na dokonane już próby z blokami z żuźli paleniskowych do wyrobu cegieł i innych elementów żuźlowo-wapiennych, hartowanych parą w autoklawach. Pozwala to na uzyskanie materiału o cennych własnościach termicznych, bez użycia deficytowego cementu.

Szerokie zastosowanie znajdują w 1952 r. **materiały i elementy zastępcze**, zwłaszcza płyty izolacyjne lub zastępujące drewno.

Wytyczne planu technicznego przewidują zastosowanie w budownictwie w szerokim zakresie **plyt spłśnionych**, szczególnie jako płyty izolacyjne, jak również do stolarki i mebli wbudowanych. Ministerstwo Budownictwa Miast i Osiedli przewiduje zużycie około 300 tys. m² płyt miękkich jako izolacji i znacznie wyższej ilości płyt twardych zamiast klejki do stolarki budowlanej. W szerokim zakresie stosowane będą **plyty trzcinowe** do wyrobu elementów ściennych i sufitowych, szczególnie w urządzeniach gospodarczych na placu budowy oraz w budownictwie wiejskim. W Ministerstwie Budownictwa Miast i Osiedli zastosowanie płyt trzcinowych wzrośnie ponad 3-krotnie, również i w budownictwie przemysłowym płyty te znajdują szerokie zastosowanie. W związku z uruchomieniem produkcji płyt **słomoprasowanych „Stramit“** — przewiduje się zastosowanie ich jako ścianek działowych i płyt izolacyjnych oraz sufitowych. W skali technicznej zastosowane będzie **szkło pianowe**, którego próby wypadły bardzo pomyślnie, wykazując znakomite własności tego materiału dla celów izolacyjnych. Wzrośnie zastosowanie **plytek posadzkowych Golvetter** zastępujących deficytową klepkę podłogową. W związku z pozytywnymi wynikami doświadczeń nad tworzywami **gliny-cementowymi** zostaną one zastosowane zwłaszcza w budownictwie wiejskim jak również do wypraw i do powłok wodoodpornych.



6. W zakresie **nowych konstrukcji** szczególny nacisk położony został na wprowadzenie ekonomicznych konstrukcji stropowych i dachowych. Między innymi zastosowane będą wyniki doświadczeń ze stropami gęstożebrowymi o belkach prefabrykowanych, w wyniku których okazało się, że można dopuścić obciążenia

i momenty o 10% wyższe, aniżeli to było dotychczas stosowane w obliczeniach. Znacznie rozszerzono zasięg stosowania konstrukcji staloceramicznej, w szczególności w budownictwie mieszkaniowym **strop staloceramiczny** typu „Stolica“ wchodzi do powszechnego stosowania. Rozpowszechnienie tej konstrukcji zależy od produkcji pustaków ceramicznych, która zwiększy się znacznie w 1952 roku, aczkolwiek jeszcze w stopniu niedostatecznym dla potrzeb budownictwa.

Dużym osiągnięciem polskiej myśli technicznej było wprowadzenie w roku 1951 **sklepień staloceramicznych**. Próby z dźwigarem sklepieniowym, zmontowanym na polu doświadczalnym ITB na Ksawerowie wypadły pomyślnie. Waga własna sklepienia staloceramicznego DS o grubości 14 cm odpowiada ciężarowi płyty żelbetowej o grubości 5,5 cm. Zmniejszona waga własna konstrukcji staloceramicznej daje poważną oszczędność stali. Również deskowanie jest znacznie mniejsze niż przy zwykłej konstrukcji żelbetowej. Poza tym sklepienia ceramiczne posiadają poważne walory termiczne, co w konstrukcjach dachowych ma wielkie znaczenie. *)

W roku 1952 przewiduje się uruchomienie w skali technicznej produkcji ekonomicznego stropu **strunobetonowego** oraz wprowadzenie do praktyki betonów przedprężnych i kablowych. Wytyczne planu technicznego przewidują wprowadzenie w szerszej skali stosowania **prefabrykowanych węzłów sanitarnych**. Będą one dostosowane do obecnych kształtek i użyte przede wszystkim na osiedlach typowych.

W budownictwie przemysłowym rozszerzone zostanie stosowanie **okien żelbetowych** zamiast żelaznych.

II. Zadania w zakresie produkcji seryjnej

Czołowym zadaniem w tym zakresie jest stylizowanie przemysłowych hal prefabrykowanych. W tym celu zostanie uzupełniony dalszymi opracowaniami katalog hal typowych oraz przygotowana pełna dokumentacja techniczna dla typowych konstrukcji. Wytyczne stawiają jako główne zadanie wprowadzenie w roku 1952 co najmniej 40% dokumentacji typowej w stosunku do ogólnej kubatury wszystkich zaprojektowanych obiektów przemysłowych. W opracowanych projektach hal prefabrykowanych dokumentacja typowa według katalogu obejmie co najmniej 80% w stosunku do kubatury tych hal. Zagadnienie typizacji posiada dominujące znaczenie dla przyspieszenia i potania budownictwa; niedocenywanie tego zagadnienia powoduje znaczne straty. Często spotykanym błędem jest nadmierna ilość typów, szczególnie w budownictwie osiedlowym. O stratach, jakie ponosi gospodarka narodowa, świadczą głosy z terenu. Tak np. jeden z korespondentów terenowych donosi, że na jednej z wielkich budów osiedlowych

w Warszawie leży 7 tys. elementów prefabrykowanych gzymsów betonowych, które na skutek wprowadzenia przez pracownię architektoniczną zmian są w tej chwili nieużyteczne i używane czasami do podręcznych robót drogowych zamiast czterokrotnie tańszych cegieł. *) Nie generalizując spostrzeżeń korespondenta należy jednakże stwierdzić, że ilość typów jest nadmierna i w tej chwili przekracza 150 pozycji, podczas gdy, jak wiadomo, z literatury radzieckiej, w typowym budownictwie mieszkaniowym ZSRR projektanci posługują się dosłownie kilkoma typami detali architektonicznych.

Wreszcie w zakresie seryjnej produkcji rozwinię się budowa składanych baraków typowych, zarówno dla celów kwater zbiorowych jak też dla urządzeń gospodarczych na placu budowy. Według wytycznych należy 50% urządzeń pomocniczych na budowie wykonać z elementów składanych powtarzalnych, odnośnie baraków hotelowych, udział pomieszczeń typowych składanych winien osiągnąć co najmniej 80%, tak że praktycznie przewiduje się całkowitą typizację produkcji baraków na kwatery zbiorowe.

III. Zadania Instytutów

Plan prac badawczych Instytutów obejmuje zarówno problemy długofalowe, które znajdują swój wyraz w 6-letnim planie prac z rozbićciem na zadania roczne — jak również i zadania krótkofalowe bezpośrednio związane z aktualnymi postulatami wysuwanymi przez produkcję budowlano-montażową, których realizacja jest nieodzowna dla wprowadzenia postępu technicznego w budownictwie na bieżącym etapie.

Plan Instytutów wiąże więc potrzeby bieżące przemysłu, nie zawężając naukowej perspektywy i nie ograniczając twórczych koncepcji, wybiegających w czasie poza doraźne potrzeby. Jest rzeczą zrozumiałą, że zadania Instytutów w zakresie planu technicznego budownictwa na rok 1952 nie wyczerpują w całości prac Instytutów. Przy omawianiu wytycznych planu technicznego rozpatrywane są więc głównie te tematy, które ściśle łączą się ze zobowiązaniami nałożonymi na poszczególne ministerstwa w zakresie postępu technicznego.

W zakresie budownictwa działają obecnie cztery Instytuty, z których dwa, tj. Instytut Organizacji i Mechanizacji Budownictwa oraz Instytut Techniki Budownictwa, podlegają Ministerstwu Budownictwa Przemysłowego, zaś pozostałe dwa, to znaczy Instytut Budownictwa Mieszkaniowego oraz Instytut Urbanistyki i Architektury są podporządkowane Ministerstwu Budownictwa Miast i Osiedli.

Niemniej wszystkie Instytuty rozwiązują zagadnienia dotyczące całości budownictwa, a podział ich odpowiada różnicom rzeczowym w problemie prac.

*) Z art. Romana Dowgirda i Jana Skopińskiego pt. „Pierwszy staloceramiczny dźwigar sklepieniowy“, Przegląd Budowlany Nr 11, listopad 1951 r.

*) Express Wieczorny 1.XII.51 r.

1. Szczególnie aktualne zadania stoją przed **Instytutem Organizacji i Mechanizacji Budownictwa**. Wytyczne planu technicznego przewidują, jako jedno z naczelných zadań, opracowanie przepisów technologicznych dla montażu ciężkich elementów prefabrykowanych oraz dla systemu kombajnowego. Doświadczenia w roku 1951, w zakresie budowy hal przemysłowych, stworzyły bazę dla upowszechnienia szybkich metod budownictwa przemysłowego, zwłaszcza w zakresie hal typowych, dla których Ministerstwo Budownictwa Przemysłowego opracowuje odpowiednie albumy i katalogi. W roku 1951 Ministerstwo Budownictwa Przemysłowego wykonało swój roczny plan zwiększony o plan dodatkowy, wynoszący 6% planu pierwotnego, już w dniu 18 listopada i oddało do użytku czterysta hal i innych budynków przemysłowych o kubaturze ponad 6,5 mln. m³ oraz 120 dużych magazynów o kubaturze 1,5 mln. m³, niezależnie od 900 dalszych obiektów przemysłowych i inżynierskich.

Na podstawie doświadczeń własnych z 1951 r., uzyskanych przy budowie około 8 milionów m³ różnych hal i magazynów oraz w oparciu o wzory radzieckie i braterską pomoc ZSRR w przekazywaniu przodujących metod wykonawstwa, budownictwo polskie przyswoiło sobie nowe metody szybkościowego budownictwa przemysłowego i rozwinęło system montażu ciężkich elementów prefabrykowanych oraz metodę kombajnu dla konstrukcji monolitycznych żelbetowych. Utrwalenie tych doświadczeń i ujęcie ich we wskazówki dostępne ogółowi pracowników budownictwa wymaga opracowania według wzorów radzieckich tzw. **przepisów technologicznych**, które stanowią poważny krok dla upowszechnienia nowoczesnych metod wykonawstwa i są nieodzowne dla zapobieżenia ewent. niedociągnięciom. Opracowanie tych przepisów przez Instytuty wiąże się ściśle z zadaniami planu technicznego 1952 roku, które przewidują wykonanie około 1 mln. m³ hal przemysłowych przy pomocy systemu kombajnu i około 3 mln. m³ hal prefabrykowanych metodą montażu ciężkich elementów.

Analogicznie jak dla budownictwa przemysłowego Instytut Organizacji i Mechanizacji Budownictwa przewiduje opracowanie przepisów technologicznych dla systemu potokowego w masowym budownictwie osiedlowym, wykonywanym w ramach Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli.

System potokowy oparty na wzorach radzieckich został wprowadzony w budownictwie osiedlowym już 2 lata temu i powinien w roku 1952 stać się dominującą metodą przy budowie wielkich osiedli mieszkaniowych opartych na budownictwie typowym. W planie na rok 1952 Ministerstwo Budownictwa Miast i Osiedli przewiduje ponad 3 mln. m³ budynków na kluczowych wielkich osiedlach do wykonania systemem potokowym. Oprócz przepisów technologicznych zostaną opracowane tzw. karty technologiczne, które określają wzorcową metodę wykonywania pewnych procesów roboczych.

Wytyczne planu technicznego przewidują, że należy:

„opracować karty technologiczne dla zasadniczych procesów roboczych z uwzględnieniem mechanizacji tych robót.

Ująć kartami technologicznymi w roku 1952 najmniej 50 najważniejszych procesów roboczych.

Celem pracy jest upowszechnienie wypróbowanych metod w skali krajowej i ustalenie najszybszych sposobów pracy w szczególności w zakresie zadań Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli i Ministerstwa Budownictwa Przemysłowego. Efektem tych prac będzie wzrost wydajności i podniesienie jakości wykonawstwa“.

Dalszym podstawowym odcinkiem prac Instytutu Organizacji i Mechanizacji Budownictwa jest problem **wzorcowych projektów organizacji robót**.

W tym zakresie plan techniczny 1952 roku nakłada na wykonawstwo budowlane szczególnie wielkie obowiązki, zwłaszcza w porównaniu z istniejącym stanem faktycznym w roku 1951. Tak np. w Ministerstwie Budownictwa Miast i Osiedli udział budów zaopatrzonych w pełne projekty organizacji robót wzrósł z około 13,5% w roku 1951 do 45% w roku 1952. Przede wszystkim projekty te będą wykonane dla większych budów, tak że wartość budów realizowanych w oparciu o projekty organizacji robót w wyrażeniu finansowym wyniesie około 57%, przy czym połowa tej wartości przypada na 30 największych obiektów osiedlowych kraju. Również i w Ministerstwie Budownictwa Przemysłowego wszystkie kluczowe obiekty w roku 1952 powinny być wykonywane zgodnie z wymogami planu technicznego, w oparciu o pełne projekty organizacji budowy. Zadania IOMB w tym zakresie obejmują opracowanie wzorcowych projektów organizacji:

- a) robót zespołowo zmechanizowanych, przede wszystkim robót ziemnych i montażu ciężkich elementów prefabrykowanych oraz
- b) wzorcowego zakładu projektu produkcji pomocniczej dla budowy osiedla i
- c) projektu wzorcowego Centralnej Stacji Betonów i Zapraw.

To ostatnie zadanie jest szczególnie ważne w związku z zadaniem zorganizowania w roku 1952 — 40 stacji betonów na kluczowych obiektach względnie centralnych bazach wytwórczych. Należy zaznaczyć, że już w roku 1951 ukazała się instrukcja IOMB o sporządzaniu projektów organizacji budów, a w Ministerstwie Budownictwa Miast i Osiedli powołane zostały w Biurach Projektowych pracownice dla sporządzania projektów organizacji budów zaś przy Zjednoczeniach i Centralnych Zarządach Wykonawczych istnieją komórki dla opracowania projektów organizacji robót.

Z nowoczesną organizacją budowy i przedsiębiorstw ściśle wiąże się **system dyspeczerski**, oparty na doświadczeniach radzieckich.

W związku z zobowiązaniami Ministerstwa Budownictwa wprowadzenia w roku 1952 systemu dyspeczerskiego w wykonawstwie — konieczne jest opracowanie instrukcji o dyspeczerzacji w budownictwie.

Należy podkreślić, że na wystawie Techniki Budownictwa otwartej w jesieni 1951 roku w Warszawie zademonstrowany został model sieci łącznikowej dla systemu dyspeczerskiego.

Wielkie i pilne zadania stoją przed IOMB w zakresie mechanizacji. Wytyczne planu technicznego przewidują:

a) opracowanie instrukcji obsługi sprzętu w zakresie wszystkich używanych powszechnie typów maszyn, w celu podniesienia kwalifikacji personelu obsługi maszyn i usprawnienia konserwacji i zapobiegania awariom oraz

b) opracowanie instrukcji o eksploatacji i stosowaniu sprzętu dla 30 % najczęściej stosowanych maszyn a przede wszystkim dla sprzętu ciężkiego.

Powyższe prace niewątpliwie wpłyną na podniesienie wydajności pracy maszyn, zmniejszenie awarii, wydłużenie okresów międzyremontowych i obniżenie kosztów amortyzacji i eksploatacji maszyn, a tym samym na wzrost zdolności produkcyjnej przedsiębiorstw i potaniecie budownictwa.

Usprawnienie gospodarki sprzętem i podniesienie poziomu organizacji robót na budowie wpłynie wybitnie na przyspieszenie budownictwa i skrócenie cyklu budowy. Wytyczne przewidują opracowanie przez IOMB wskaźników cyklu produkcyjnego dla zasadniczych rodzajów obiektów. Wskaźniki te służyć będą do kontroli i planowania okresu budowy i stanowiąc będą cenny element w prawidłowym planowaniu oddawania obiektów inwestycyjnych do użytku. Już w roku 1951 opracowane zostały przez Ministerstwo Budownictwa Przemysłowego zestawienia określające średnie etapy realizacji budowy w oparciu o szereg wykonanych budow. Wykorzystując powyższe dane, które mają charakter statystyczny, Instytut Organizacji i Mechanizacji Budownictwa przystępuje do opracowania technicznie uzasadnionych progresywnych norm okresu trwania budow, mających na celu mobilizowanie wykonawstwa do skrócenia cyklu produkcyjnego. Wytyczne planu technicznego stawiają przed wykonawstwem zadanie skrócenia cyklu produkcyjnego w r. 1952 przeciętnie o około 20 %.

Jednym z zadań, które wysuwa się na czołowe miejsce w planie prac Instytutu, są **wskaźniki zużycia materiałowego** w budownictwie. Jak wiadomo, zostały wydane w roku 1949 przez Instytut Techniki Budownictwa na zlecenie PKPG wskaźniki pomocnicze do planowania materiałów i robocizny. Z roku na rok wskaźniki te ulegają korekcie w oparciu o doświadczenia terenu, który sygnalizuje, jednak

nie dość systematycznie, odchyłki wskaźników od praktyki. Istnieją jeszcze znaczne rezerwy, których wykorzystanie przyniesie duże oszczędności w zakresie zużycia materiałów. Minister Budownictwa Miast i Osiedli inż. Piotrowski stwierdził w swoim artykule pt. „Walka z marnotrawstwem materiałowym” — pilne zadanie naszego budownictwa: „Planowanie zaopatrzenia materiałowego ciągle jest u nas jeszcze nieuporządkowane, ponieważ wskaźniki zużycia opracowane teoretyczne nie są dostatecznie i należyte poprawiane przez dane wynikające z praktycznego doświadczenia.

Wyliczenia teoretyczne oparte są na przestarzałych normatywach nie uwzględniających nowej technologii budowlanej. Każdy zaopatrzeniowiec zdaje sobie sprawę, że w przedstawionych przez niego wykazach zaopatrzenia materiałowego kryje się rezerwa, nie jest on jednak w możności określić, jak wielki jest nadmiar, ponieważ wykonawstwo nie daje mu w tym względzie jakichś konkretnych, pewnych wskaźników. Ten stan rzeczy stwarza warunki sprzyjające improwizacji w dziedzinie gospodarowania materiałami na budowie, a tym samym niedbalstwu, niedocenianiu zagadnienia i ogromnemu marnotrawstwu”. (Trybuna Ludu z 31.10.51 r.).

Bogate doświadczenia 1951 roku wymagają ponownego skorygowania wskaźników. Instytut Organizacji i Mechanizacji Budownictwa, który przejął pracę nad wskaźnikami od ITB przystępuje do wydania nowych wskaźników materiałowych na rok 1952. Uwzględnione w nich zostaną oszczędności na cemencie, na drewnie usługowym wynikające z zarządzeń Przewodniczącego PKPG.

W nowym wydaniu wprowadzone zostaną również wskaźniki materiałowe dla stypizowanych hal przemysłowych.

Również w zakresie **norm pracy** IOMB ma do wykonania szereg zadań. Wytyczne planu technicznego przewidują opracowanie norm pracy dla pewnych robót pracochłonnych, dla których brak dotychczas norm.

Powyższe zadania nie wyczerpują zakresu prac IOMB. Do planu Instytutu wprowadzone zostały dalsze zadania o charakterze bardziej szczegółowym, wynikające z zarządzeń oszczędnościowych. Tak na przykład przewiduje się opracowanie norm na rusztowania powierzchni dla robót elewacyjnych.

Normy te powinny ustalić związek pomiędzy rozporządzalną ilością zespołów tynkarskich i ich wydajnością a konieczną do zarusztowania powierzchnią, tak aby uniknąć zbyt długiego utrzymywania rusztowań w stanie niewykorzystanym, jak to widać na wielu budowach. Opracowana również zostanie instrukcja wykonawcza o usprawnieniu gospodarki drewnem usługowym, w celu zmniejszenia zużycia tego deficytowego materiału w budownictwie. Do dalszych szczegółowych zadań należy **opracowanie kart technologicznych dla robót** przy użyciu bloków, w związku z tym, że w roku 1952 przewiduje się szersze stosowanie zarówno

no żużło- i gruzobetonowych bloków, jak i wyrobów z pianobetonów i pianosylkatów oraz gazobetonów. Wymaga to opracowania instrukcji o wznoszeniu murów z bloków znormalizowanych celem uzyskania oszczędności na czasie roboczym.

Celem skrócenia dowolności i marnotrawstwa w dziedzinie zużycia paliw i smarów przy pracy, sprzętu i transportu w budownictwie wydana zostanie odpowiednia instrukcja.

Wszystkie wyżej wytyczone zadania Instytutu Organizacji i Mechanizacji Budownictwa stanowią część prac tego Instytutu i ściśle wiążą się z zadaniami wykonawstwa na 1952 rok. Warunkiem osiągnięcia właściwych wyników jest mocne powiązanie z praktyką, pełne wykorzystanie wzorów radzieckich i doświadczeń własnych a przede wszystkim przyswojenie metod pracy przodowników i racjonalizatorów spośród załóg robotniczych i upowszechnienie ich osiągnięć na całość budownictwa.

2. Z szerokiego wachlarza prac **Instytutu Techniki Budownictwa** plan techniczny na rok 1952 kładzie szczególny nacisk na zagadnienie zmniejszenia zużycia materiałów i upowszechnienia ekonomicznych konstrukcji.

W zakresie strunobetonów i betonów przedprężonych badania obejmują zastosowanie tych materiałów do masowej produkcji seryjnej (stropy, maszty, podkłady) oraz do wielkich budowli inżynierskich, głównie mostów. Z wielu ważnych zagadnień naukowych wysuwają się jako najpilniejsze: opracowanie typów elementów produkcji masowej, skonstruowanie urządzeń mechanicznych związanych z naciąganiem strun przy produkcji masowej, opracowanie ekonomicznych zakotwiczeń do kabli sprężających i typów lewarów do realizacji ustrojów sprężonych przy zastosowaniu kabli *). Belki DMS wyprodukowane przez Wytwórnę Doświadczalną Betonów Strunowych na Żeraniu wykazały oszczędność w skali 75 % — oczywiście przez zastąpienie tej skali wysokowytrzymałościowymi strunami stalowymi.

Kontynuowane będą badania Instytutu nad zastosowaniem uzbrojenia w postaci obetonowanych sprężonych wkładek strunobetonowych.

Przeprowadzane są próby wykorzystania **rur ogrzewania sufitowego** jako uzbrojenia stropu.

Rozwiązanie tego problemu pozwoli na zastosowanie systemu ogrzewania sufitowego również i w konstrukcjach prefabrykowanych.

W zakresie **technologii betonu** opracowywane są przepisy wykonywania betonów przy użyciu różnych marek cementu w celu ustalenia prawidłowego dozowania i najbardziej ekonomicznych receptur jak również ustalenia właściwych okresów rozdeskowywania. Podniesienie technologii betonów wpłynie na zaoszczędzenie cementu. Temu celowi służą również badania nad **zastosowaniem mokrych spo-**

iw na bazie żużla oraz nad zastosowaniem wapna palonego i anhydrytu, jako materiału wiążącego, w robotach zimowych, nad spiekaniem gruzu przy użyciu węgla itd. Jednym z najważniejszych zagadnień jest przeprowadzenie badań i opracowanie metod oszczędnościowego wymiarowania fundamentów w oparciu o nowe osiągnięcia mechaniki gruntu. Minister Piotrowski we wspomnianym powyżej artykule — stwierdza: „Przesadnie ostrożne ustalanie nośności gruntu doprowadza do projektowania absurdalnych wymiarów fundamentów, sprzecznych ze zdrowym rozsądkiem i jakąkolwiek praktyką techniczno-budowlaną”.

Zagadnieniu przeprowadzania właściwych badań gruntu i oznaczenia prawidłowych natężeń dopuszczalnych należy poświęcić szczególną uwagę zarówno w pracach Instytutu jak i Zakładów Naukowych przeprowadzających odnośne prace. W opracowaniu Instytutu Techniki Budownictwa znajduje się metoda wgłębiania pali przez wibrowanie oraz ustalenie ekonomicznego typu pali.

Poza wyżej wymienionymi zadaniami przewidziane są opracowania dotyczące szczegółowych tematów, a między innymi: przeprowadzenie badań nad zastąpieniem wypełniaczy importowanych surowcami krajowymi w produkcji płytek Golvettem — opracowanie nowych preparatów grzybobójczych możliwie taniach, celem wzmocnienia walki z zagrzybieniem budynków. Zagadnienie zgrzybienia stanowi skomplikowany problem, dla rozwiązania którego powołany został przy Ministerstwie Gospodarki Komunalnej komisarz do walki z grzybem domowym.

Wydana zostanie instrukcja o stosowaniu konstrukcji drewnianych oszczędnościowych z wykorzystaniem króciaków z uwzględnieniem nowych metod łączenia części drewnianych przez klejenie. Wyżej wymienione zagadnienia stanowią wycinek prac Instytutu Techniki Budownictwa obejmujący tematykę najbardziej związaną z wymogami planu technicznego na rok 1952.

3. **Prace Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego.** Prace ściśle wiążą się z zagadnieniami ekonomiki budownictwa. Odnośnie problemów 1952 roku przewiduje się inwentaryzację i analizę techniczno-ekonomiczną zarówno budynków mieszkalnych i usługowych, jak i typowych rozwiązań elementów mieszkania i budynku. Dalszym tematem jest badanie wpływu zaprojektowania oraz organizacji wykonawstwa na koszt budowy, zbadania ekonomiki programowania i projektowania zespołu mieszkaniowego i metodologia planowania budownictwa mieszkaniowego. Jednym z najważniejszych zadań Instytutu jest badanie i kontrola normatywów kosztorysowych oraz współpraca w zakresie budownictwa ogólnego z rządową komisją normatywów kosztorysowych powołaną Uchwałą Prezydium Rządu.

*) według art. prof. Wacława Olszaka „Inżynieria i Budownictwo“ z 1951 roku.

4. Do najważniejszych zadań Instytutu Urbanistyki i Architektury na rok 1952 należą: rozszerzenie i uzupełnienie normatywów urbanistycznych do projektowania miast i osiedli oraz przygotowanie wzorcowej dokumentacji urbanistycznej. Instytut rozpoczyna również badania nad ekonomiką budowy miast w oparciu o demograficzne gospodarcze podstawy planowania i analizę tych podstaw w miastach polskich. W celu usunięcia dotychczasowej luki zostaną opracowane zasady projektowania miejsc usługowych i wytyczne architektoniczne w zakresie: domów kultury, klubów i świetlic, kin, bibliotek i czytelni, sal koncertowych, urządzeń i budowli kultury fizycznej, łaźni sportowych, budynków służby zdrowia, aptek, zakładów żywienia zbiorowego, śpichrzy, domów towarowych, hal targowych, piekarni itp.

W związku z koniecznością zmniejszenia nadmiernej ilości typów elementów budowlanych opracowane zostaną typowe detale architektoniczne, kamienne, betonowe, prefabrykowane, ceramiczne i drewniane. Poza tym zostaną opracowane zagadnienia dotyczące roli przemysłu budowlanego i prefabrykacji w architekturze. Przygotowanie teoretyczne tego zagadnienia od strony architektonicznej wiąże się z uprzemysłowieniem budownictwa. Jednym ze szczegółowszych tematów jest zagadnienie architektury ustrojów cienkościennych i opracowanie wytycznych techniczno-architektonicznych w zakresie budownictwa przemysłowego. Dla popularyzacji metod projektowania, opartych na nowych programach i wytycznych, opracowany zostanie cykl wydawniczy normatywów i wytycznych do projektowania (w formie zeszytów wydanych drukiem, z przewagą rysunków). Powyższe zagadnienia nie wyczerpują zakresu prac Instytutu, jednakże na rok 1952 szczególnie nacisk położony został na badania związane z budownictwem przemysłowym i masowym osiedlowym.

W r. 1951 został opracowany plan techniczny budownictwa. Stawia on konkretne, mobilizujące zadanie przed wykonawcami i projektantami, przed instytutami i komórkami normatywnymi. Plan wiąże i zespala prace praktyków i realizatorów bezpośredniej produkcji z działalnością naukowców, ujętą w planowe ramy, dla koncentracji wysiłków na węzłowych zagadnieniach decydujących o usprawnieniu i potanieniu budownictwa. Lecz, żeby plan ten był wykonany i przekroczony, musi on oprzeć się o aktywność i twórczą energię mas pracu-

jących, o szeregi robotników, racjonalizatorów i inwestorów, przodowników pracy, inżynierów, techników, majstrów i brygadzystów, tak aby dotarł do świadomości wszystkich członków załóg i stał się programem ich codziennej ofiarnej działalności. Walka ze starem, z marnotrawstwem i skostniałym rutyniarstwem wymaga świadomego, ofensywnego działania.

Józef Stalin powiedział w swoim przemówieniu na uroczystości promowania akademików w r. 1935:

„Jak widać, trzeba było wybierać pomiędzy dwoma planami: pomiędzy planem odwrotu, który prowadził i musiał siłą rzeczy prowadzić do klęski socjalizmu, a planem ofensywy, który prowadził i jak wiecie, już doprowadził do zwycięstwa socjalizmu w naszym kraju“.

(Zagadnienia leninizmu str. 492).

Plan techniczny jest częścią wielkiej ofensywy o uprzemysłowienie budownictwa i przeciwko zacofaniu i słabości gospodarczej i stanowi jeden z etapów wielkiego planu industrializacji kraju.

Za wzorem kraju zwycięskiego socjalizmu — Polska i inne państwa demokracji ludowej weszły na wspaniałą drogę postępu i nieustannie podnoszą ową bazę ekonomiczną i kulturalną.

W przemówieniu swoim na cześć 34 rocznicy Wielkiej Rewolucji Październikowej L. Beria powiedział:

„Dla naszego kraju rok 1951 jest rokiem dalszego rozwoju socjalistycznego ekonomiki i kultury... W porównaniu z rokiem ubiegłym produkcja przemysłowa wzrosła o przeszło 15 proc. i przewyższy dwukrotnie produkcję przedwojennego roku 1940... Pod koniec pierwszej połowy roku bieżącego przedwojenny poziom produkcji przemysłowej został przekroczony w Polsce i na Węgrzech 2,5 raza, w Bułgarii — przeszło 3 razy, w Czechosłowacji przeszło 1,5 raza, w Rumunii — przeszło 2 razy, w Albanii — przeszło 4 razy, a w krajach tych, podobnie jak w naszym kraju, rozwój przemysłu służy zaspokojeniu potrzeb mas pracujących, sprzyjając dalszemu pokojowemu rozwojowi“ (Trybuna Ludu 7.11.51 r.).

Na drodze do postępu technicznego Polska Ludowa korzysta z bogatych doświadczeń przekazywanych nam w socjalistycznej braterskiej współpracy przez Związek Radziecki. Ta pomoc pozwala nam szybko budować naszą bazę techniczną, podnieść swój poziom wiedzy — upowszechnić przodującą kulturę techniczną i w trwałej pracy pokojowej realizować Plan 6-letni i budować fundamenty socjalizmu w Polsce.

Upowszechnienie doświadczeń radzieckich — to gwarancja przedterminowego wykonania Planu Sześcioletniego

Inż. ZYGMUNT BĘCZKOWSKI

Uwagi do opracowania scalonych norm kosztorysowych w Polsce

Wstęp

Jesteśmy obecnie świadkami wzmożonego rozwoju budownictwa w Polsce. Państwo nasze przeznacza z roku na rok coraz większe środki finansowe na budownictwo przemysłowe, mieszkaniowe i socjalne. Ogromne te środki przeznaczone na inwestycje, wymagają oczywiście racjonalnego i oszczędnego ich wykorzystania. Im taniej będziemy budować, tym więcej zbudujemy, z czego wynika, że zagadnienie obniżenia kosztów budownictwa inwestycyjnego ma niezwykle ważne znaczenie.

Podstawowym i wyłącznym dokumentem dla określenia kosztów budownictwa, jest kosztorys do projektu technicznego. Kosztorys jest podstawą rozrachunku gospodarczego i systematycznej kontroli produkcji budowlanej. Dokumentacja kosztorysowa służy do wzajemnych rozliczeń między inwestorem a wykonawcą, do planowego zaopatrywania budów w materiały, sprzęt itp. Zrozumiała stała się zatem doniosłość kosztorysu, prawidłowo sporządzonego. Prawidłowo sporządzony kosztorys winien zawierać ilość, jakość i wartość robót.

Ilość robót określa fachowo ułożony i obliczony przedmiar robót, jakość z uwzględnieniem metod wykonania określa zestawienie i opis elementów konstrukcyjnych i rodzajów robót. Wartość zaś uzyskujemy mnożąc normy robocizny, materiałów, pracy sprzętu itd. przez ilość robót i przez ceny robocizny, materiałów itd. Te zbiory ustaleń zużycia robocizny, materiałów, pracy sprzętu i inne czyli tzw. normy kosztorysowe, mają w uspołecznionej gospodarce budowlanej pierwszorzędne znaczenie. Na normy kosztorysowe składają się.

- ustalenia dotyczące zasad i techniki kosztorysowania
- normy jakościowe dotyczące materiału, organizacji, wykonania, odbioru i obmiaru robót,
- normy ilościowe, określające ilość robocizny, materiałów, pracy sprzętu, dowozu materiałów, w odniesieniu do jednostki roboty, oraz wysokość kosztów ogólnych
- opisy techniczne robót ujęte są w pozycjach kosztorysowych
- ustalenia składników kosztów ogólnych.

Historyczny rozwój norm kosztorysowych w Polsce

Polska literatura dotycząca norm kosztorysowych jest bardzo młoda i powstała właściwie dopiero po 1918 roku. W okresie poprzednim w poszczególnych zaborach obowiązywały normy niemieckie, austriackie lub rosyjskie, np. Bazali, Osthof, Jung, względnie rosyjskie Urocznoje Położenie-Roszefera.

Pierwsze też opracowania polskie były adaptacją literatury naszych sąsiadów, nowszej literatury radzieckiej nie wprowadzono i nie znano. W okresie międzywojennym ukazało się szereg podręczników dotyczących kosztorysowania, normowania, analizy cen w opracowaniu pojedynczych autorów, jak i pracy zbiorowej. Z tych wszystkich wydawnictw, których wyliczanie jest niepotrzebne w ramach tego referatu, tylko dwa opracowania zasługują na wzmiankę, a mianowicie:

- 1) Analiza robót budowlanych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wyd. w r. 1938.
- 2) Podstawa analizy robót drogowych i mostowych.

Oba te podręczniki opracowane zostały na jednolitych zasadach ustalonych przez wspólną komisję powołaną w roku 1928 w ramach Ministerstwa Robót Publicznych, wydane zaś przez Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Komunikacji. Podręczniki te obejmują szeroki zbiór robót budowlanych i inżynierskich, z uwzględnieniem organizacji oraz poziomu technicznego budownictwa z zakresu przed drugą wojną światową.

Po drugiej wojnie światowej ukazały się:*)

- 1) Normy kosztorysowe:
 - a) 1945 r. inż. Turnowskiego — Analiza budowy
 - b) 1945 r. PKP — Normy robocizny i materiałów przy robotach budowlanych
 - c) 1946 r. inż. Warywoda — Podręcznik techniczny w zakresie budownictwa mieszkaniowego i przemysłowego
 - d) 1946 r. Min. Komunikacji — Podstawy analizy cen robót drogowych i mostowych
 - e) 1947—1949 r. PKN — Kosztorysy wzorcowe (PNB — 650 do 667)
 - f) 1949 r. PKP D—17 — Normy robocizny i materiałów.
- 2) Cenniki:
 - a) 1945—1946 BOS — Wykazy cen jednostkowych wg kosztorysów przetargowych
 - b) 1947—1948 r. WDO — Cennik orientacyjny dla robót budowlanych i instalacyjnych
 - c) 1949 r. WDO — Cennik robót budowlanych i instalacyjnych, sanitarnych oraz elektrycznych w oparciu o normy PNB 650—667
 - d) 1950 r. Min. Budownictwa — Cennik robót budowlanych i instalacyjnych na r. 1950, obejmujący założenia podstawowe

*) Poniższe dane wg referatu inż. Brzeskiego

we, kalkulacyjne, warunki techniczne oraz cenniki materiałów przyjętych do kalkulacji

- e) 1951 r. Biuro Bud. Wiejskiego — Urzędowy cennik robót budowlanych na rok 1951
 - f) 1951 r. Min. Bud. Miast i Osiedli — Cennik robót budowlanych i instalacyjnych na r. 1951 (w nowej walucie).
- 3) Warunki techniczne i ogólne, wywierające wpływ na kształtowanie się norm i cen kosztorsowych:
- a) 1946 r. PN/B1 — Warunki ogólne
 - b) 1949 r. PKPG — Postanowienia ogólne jako załącznik do umowy ramowej (Mon. Polski Nr A 82/49 poz. 1000)
 - c) 1951 r. PKPG — Warunki umowne jako załącznik do umowy ramowej (Mon. Polski Nr 18/51).
- 4) Normy robocizny:
- a) 1946 r. — Układ zbiorowy z 27.IV.1946 r. oparty na normach pracy podanych w Analizie Robót Budowlanych z 1938 r. ze współczynnikiem 0,90
 - b) 1947 r. — Układ zbiorowy z 12.V.1947 r. ustalający stawki godzinowe z podziałem na 13 stref, przyjmujący za podstawę dla określenia wydajności pracy normy podane w Analizie R. B. Min. S. Wewn. z 1948 r., ale w pełnej wysokości bez współczynnika zmniejszającego
 - c) 1948 r. — Uchwała Komisji Mieszanej dla budownictwa z 24.II i 6.IV 1948 r. wprowadzająca podział kraju na 9 stref oraz cennik akordowy, w którym nie ustalono norm czasowych
 - d) 1949 r. — Układ zbiorowy pracy z 7.V. 1949 r. wprowadzający podział kraju na trzy strefy płac oraz Katalog Norm i Cen Jednostkowych (KNCJ) określający normy czasu pracy na jednostkę roboty oraz ceny akordowe wynikające z przemnożenia normy przez stawkę godzinową z dodaniem zachęty akordowej w różnej wysokości w poszczególnych pozycjach
 - e) 1950 r. — Uchwała Rządu i Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 5.V. 1950 r. wprowadzająca KNCJ Nr 38/50, ze zmianami w porównaniu z Katalogiem z roku ubiegłego, do poszczególnych działów robót. Wprowadzone zespołowe metody pracy oraz wyodrębnione roboty transportowe. Podział kraju na 3 strefy oraz nierówna zachęta akordowa zostały utrzymane, wskutek czego pogłębiła się rozbieżność między normą czasu a płacą akordową podaną w Katalogu
 - f) 1951 r. — Zarządzenie Min. Gosp. Komunalnej, wprowadzające Katalogi Norm i Cen Jednostkowych Robót Remontowych w zakresie budownictwa mieszkaniowego. Obowiązuje ono tylko resort który go wydał.

W okresie przedwojennym podręczniki analiz robót itp. stosowane były dla tzw. kosztorysów urzędowych, dla zapreliminowania odpowiedniej kwoty w budżecie, natomiast podstawą do rozliczenia pomiędzy właścicielem a przedsiębiorcą były ceny uzyskane z przetargów publicznych. Dlatego te podręczniki analiz budowlanych miały przed wojną tylko wtedy charakter obowiązujący, gdy oddawane roboty z „wolnej ręki“ lub tak zwane roboty dodatkowe wynikały w czasie trwania budowy.

Historyczny zarys rozwoju norm kosztorsowych w Związku Radzieckim był przedmiotem osobnego referatu w 1951 r., więc nie będziemy go powtarzać. Nadmieniamy jednak, że w Związku Radzieckim wprowadzono w r. 1936 podręcznik kosztorsowania (Smietnyj Sprawocznik) stanowiący nic innego, jak zbiór norm w formie rozwiniętej, szczegółowej którym posługiwanie się było jednak utrudnione ze względu na jego obszerność oraz ze względu na konieczność posiadania wysokich kwalifikacji techniczno-kosztorsowych.

Toteż tę formę norm kosztorsowych zarzucano szybko w Związku Radzieckim wprowadzając scalone normy kosztorsowe, stanowiące jednolitą podstawę dla sporządzania kosztorsów.

Jak już wspomniano w Polsce stosuje się obecnie dla sporządzania kosztorsów cenniki dla robót budowlanych i montażowych wydane przez Min. Budownictwa Miast i Osiedli w 1951 roku.

Cenniki te nie obejmują jednak wszystkich robót budowlanych i montażowych, więc dla wielu pozycji kosztorsowych muszą kosztorsanci przeprowadzać własną analizę robót, co z jednej strony powoduje ogromne marnotrawstwo czasu, a z drugiej daje możliwość niesumienności kosztorsowania. Oczywiście, że te analizy własne, oparte od wypadku do wypadku na różnych podstawach analitycznych są powodem rozbieżności między inwestorem a wykonawcą w odniesieniu do tak obliczonych kwot kosztorsowych, prowadzą albo do blokowania środków państwowych, albo też do konieczności dofinansowania inwestycji. Aby więc stworzyć jednolitą podstawę do kosztorsowania, zmniejszyć pracochłonność sporządzania dokumentacji kosztorsowej, trzeba opracować normy kosztorsowe scalone w układzie elementów konstrukcyjnych. Ze względu na brak własnych wzorów, należy wykorzystać bogate doświadczenia Związku Radzieckiego w tej dziedzinie i oprzeć się na radzieckich Katalogach scalonych norm kosztorsowych. Doceniając ważność i pilność rozwiązania tego zagadnienia, Prezydium Rządu powzięło Uchwałę Nr 110 dnia 21.II. 1951 r. (Monitor Polski Nr A—16 poz. 221), w sprawie opracowania Jednolitych Normatywów Kosztorsowych.

Następnie Zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 385 z dnia 2.X. 1951 r. powołano przy PKPG Komisję dla Spraw Opracowania Jednolitych Norm Kosztorsowych, której zadaniem

jest zorganizowanie, koordynacja i kontrola prac związanych z opracowaniem katalogu norm kosztorysowych.

Scalone normy kosztorysowe

Opierając się o wzory radzieckie należy opracować:

- A) Dla wszystkich działów robót budowlanych z wyjątkiem robót związanych z montażem, aparatur i urządzeń produkcyjnych, fabryk a) w pierwszej kolejności Katalogi Jednolitych Norm Kosztorysowych (w skrócie KJNK) w układzie elementów konstrukcyjnych na wzór radzieckich SUSN-ów, b) w drugiej kolejności — Katalogi Uogólnionych Wskaźników w Budownictwie, na wzór radzieckich SUPR-ów.
- B) Dla robót montażu aparatur i urządzeń produkcyjnych fabryk i zakładów przemysłowych — Cenniki robót montażowych do analogicznych opracowań radzieckich.

W toku dalszych naszych rozważań ustalimy różnice pomiędzy tymi katalogami.

1. Katalogi Jednolitych Norm Kosztorysowych KJNK winny zawierać scalone normy kosztorysowe, opracowane dla przeciętnych warunków uwzględniających dobrą organizację robót i poziom techniczny wykonawstwa robót, odpowiadający obecnemu etapowi usprzętowania budów w Polsce. Katalogi winny obejmować możliwie szeroki wachlarz robót budowlanych, a w celu łatwego posługiwania się nimi, ułożony w sposób znacznie upraszczający obliczanie i zestawienie kosztorysów. Katalogi winny być wydane odrębnie dla różnych rodzajów robót np. dla robót ogólnobudowlanych, dla robót kolejowych itp. Sposób posługiwania się wskazanymi Katalogami, skład i układ, na jakie roboty wolno jest stosować, w jakich warunkach i inne ich właściwości winny być podane „w warunkach ogólnych” na wstępie do każdego katalogu.

Każdy katalog składać się winien z rozdziałów obejmujących jeden i ten sam rodzaj robót np. roboty ziemne, roboty żelazo-betonowe, roboty murarskie itp.

Na wstępie każdego rozdziału winny być podane warunki techniczne dotyczące całego rozdziału.

Rozdziały winny się dzielić na paragrafy, np. w rozdziale robót murarskich będzie paragraf „Murowanie ścian z cegły”, w którym to paragrafie objęte będą wszystkie roboty dla wykonania tego elementu konstrukcyjnego, a więc transport materiałów w obrębie budowy, przygotowanie zapraw, układanie muru z cegły itd.

Katalogi winny w ogóle skrócić i uprościć opis roboty, który z reguły winien być podany na wstępie każdego paragrafu.

Drugorzędnych operacji nie należy podawać w opisie, jakkolwiek winny one być uwzględnione w obliczaniu poszczególnych scalonych

norm kosztorysowych. Normy kosztorysowe zawierają:

- a) normy potrzebnej robocizny
- b) normy zużycia materiałów
- c) normy pracy maszyn i sprzętu.

a) Kosztorysowe normy robocizny winny być podane w robotniko-dniach, dla 8-godzinnego dnia pracy przy jednej zmianie według zawodów robotników, bez podania grup zaszerogowania, przy czym podać należy tylko zasadnicze zawody. Inne rzadziej występujące zawody robotników, należy zaliczyć do pokrewnych, a pomoc zgrupować w jednej pozycji niezależnie od grupy zaszerogowania. Przy takich założeniach scaleniowych kosztorysowe scalone normy robocizny nie mogą w żadnym wypadku służyć za podstawę do rozliczenia robotników z pracodawcą. Kosztorysowe normy robocizny należy zsumować z podaniem: — sumy robotniko-dni naturalnych, potrzebnej dla zaplanowania robocizny

oraz — sumy robotniko-dni „sprowadzonych” do pierwszej grupy siatki płac, bez względu na zawód robotnika. Suma ta przemnożona przez stawkę dla pierwszej grupy siatki płac akordu kontrolowanego (zdielszczyna), pozwala na łatwe i szybkie obliczenie kosztu robocizny na jednostkę miary elementu konstrukcyjnego lub rodzaju roboty.

Metoda ta dająca duże ułatwienie w kosztorysowaniu, winna być w Katalogach JNK bezwzględnie wprowadzona. Wymaga ona jednak uprzedniego uporządkowania i ujednolicenia norm pracy i stawek w budownictwie w Polsce. Obowiązujący obecnie w Polsce Katalog Norm i Cen Jednostkowych w Budownictwie, wprowadzony Zarządzeniem Ministerstwa Budownictwa Nr 38/50 z dnia 5.V. 1950 nie może stanowić podstawy do obliczania kosztorysowych scalonych norm robocizny, albowiem:

— Przy układaniu norm pracy w Katalogu, jako punkt wyjścia wzięto już wprawdzie normy czasowe, ale zostawiono nierówną zachętę akordową z lat ubiegłych, a ta nierówna zachęta akordowa uniemożliwia stosowanie współczynników przeliczeniowych.

— Mimo rozdrobnienia robót wachlarz ich jest stosunkowo ograniczony, zachodzi więc potrzeba uzupełnienia brakujących norm pracy.

— Układ katalogu jest ogromnie niedogodny w przeciwieństwie do układu norm radzieckich ujętych tabelarycznie.

— Niektóre normy wymagają rewizji.

Z tego wynika, że dla prawidłowego obliczania kosztorysowych norm robocizny trzeba opracować:

— Informator taryfowo-kwalifikacyjny zawodów dla budownictwa, ustalający kategorię pracy i grupy zaszerogowań dla robotników na wzór radzieckiego „Kwalifikacyjnowo Sprawocznika”.

Siatkę płac tzw. akordu kontrolowanego dla robotników w sposób pozwalający pracy pomocy współczynników na sprowadzenie wszystkich

grup bez względu na zawód do I grupy siatki płac.

— Przeglądać i zrewidować obowiązujące obecnie normy pracy (o których mowa była powyżej), uzupełnić brakującymi i ułożyć je na wzór „Norm i Rascenok“ tabelarycznie.

— Przeszkolić stosunkowo w krótkim czasie poważną ilość techników i inżynierów normowania i stworzyć dla nich dogodniejsze warunki pracy i płacy, zarówno na budowach jak i zjednoczeniach.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że powyższe postulaty stanowią poważną trudność, gdyż wymagają naruszenia systemu płacy i norm w budownictwie.

Jednak stworzenie jednolitej podstawy zarówno dla rozliczeń między inwestorem i wykonawcą oraz między robotnikami a pracodawcą, da Państwu poważne oszczędności, nie dające się wprowadzić teraz ująć w konkretne cyfry.

Dlatego ta sprawa, jako podstawowego znaczenia, wymaga decyzji Rządu.

b) Normy materiałowe ujęte Katalogami powinny być również scalone, zarówno pod względem uogólnionej nomenklatury, jak i wymiarów i gatunków, w porównaniu do cenników handlowych. Normy zużycia materiałów, które mogą być kilkakrotnie używane, winny być podane w postaci ułamka, przy czym ilość materiałów podlegająca zwrotowi, podana będzie w mianowniku. Różne drobne materiały podać należy wprost w złotych, w jednej pozycji. Normy zużycia materiałów winny zamykać się rubryką, w której winien być podany ciężar (waga) wszystkich materiałów, bez ciężaru wody, dla danej normy.

c) Normy zużycia i pracy maszyn budowlanych i sprzętu winny być ustalone w maszynozmianach dla 8-godzinnego dnia pracy jednej zmiany. Maszynozmianą objęci będą tylko ci robotnicy, którzy bezpośrednio obsługują daną maszynę, a normy tej robocizny nie wchodzi w normy opisane pod a).

b) Aby otrzymać koszt jednostki elementu konstrukcyjnego lub rodzaju roboty, należy pomnożyć odpowiednio rubryki przez ceny jednostkowe i tak:

— dla robocizny — sumę sprowadzonych robotniko-dni, przez stawkę akordową dla pierwszej grupy płac.

— dla materiałów — przez ceny wzięte ze scalonych cenników załączonych do Katalogów. Dla materiałów podlegających zwrotowi, winna być liczona tylko norma faktycznego zużycia, tj. różnica między licznikiem i mianownikiem. W odróżnieniu od zasad kalkulacyjnych dla materiałów, przyjętych w Związku Radzieckim, należy w Polsce przyjąć zasadę, że ceny jednostkowe materiałów winny być podane franko wagon stacja odbiorcza (przy drobnych dostawach) loco skład drobnicowy właściwej Centrali, (przy czym cena ta winna być dla całego kraju jednakowa). Zasada ta jest właściwie już wprowadzona w Polsce, trzeba ją tylko rozszerzyć na materiały małowartościowe, jak

piasek, żwir, kamień itp. Uregulowania wymaga też sprawa materiałów pochodzenia miejscowego.

— dla pracy maszyn i sprzętu — przez wartość ujętą w cenniku pracy sprzętu.

Te trzy grupy kosztów bezpośrednich obliczamy na jednostkę elementu konstrukcyjnego. Czwartą grupę kosztów bezpośrednich stanowi dowóz materiałów ze stacji odbiorczej za- i wyładunek z wagonu na środki transportowe i do magazynu na budowie. Te koszty wykazywać będziemy w kosztorysie jako 4 grupę kosztów bezpośrednich i obliczać przez pomnożenie ilości materiałów potrzebnych dla całego elementu konstrukcyjnego przez odpowiednie ceny jednostkowe za przewóz i za przeładunek, wzięte z cennika dla robót transportowych.

Ten cennik robót transportowych będzie obejmował normy i stawki siły roboczej potrzebnej do wyładowania i załadowania materiałów, w zależności od ich gatunku opakowania i ilości oraz w zależności od stopnia zmechanizowania pracy. Stawki za przewóz od stacji wyładowania do placu budowy, względnie danego odcinka roboczego (przy robotach kolejowych, drogowych itp.) obliczone na 1 km długości przewozu zależne będą od rodzaju nawierzchni drogi i środków przewozu oraz ilości przewożonego materiału.

Piąta grupa kosztów, która powinna być oddzielnie ujęta w kosztorysie — to koszty ogólne (generalia). Dotychczas koszty te dolicza się u nas procentowo do kosztów bezpośrednich robocizny i materiałów. Przed przystąpieniem do rozpracowania norm kosztorysowych należy powziąć decyzję, czy i jakie zmiany będą wprowadzone do struktury i nomenklatury kosztów ogólnych i czy będziemy je w dalszym ciągu obliczać osobno od robocizny i osobno od materiałów, czy też w jednej sumie procentowej od całości kosztorysu, jak to przyjęto w Związku Radzieckim.

2. Katalogi Uogólnionych Wskaźników w Budownictwie, które winny być wydane w drugiej kolejności, wzorowane będą na radzieckich SUPR-ach. W odróżnieniu od opisanych poprzednio Katalogów Jednolitych Norm Kosztorysowych będą one podawały wskaźniki potrzebnej siły roboczej, materiałów, pracy maszyn i sprzętu, wprost w złotych, ale nie na jednostkę elementów konstrukcyjnych tylko np. na 1000 metrów sześciennych danego obiektu.

3. Cenniki dla Robót Montażowych. Jak już wspomnieliśmy dla robót montażu, urządzeń i aparatur dla fabryk i zakładów przemysłowych winne być wydane na obecnym etapie cenniki robót montażowych na wzór analogicznych opracowań radzieckich. Cenniki te w odróżnieniu do Katalogów Jednolitych Norm Kosztorysowych będą jeszcze bardziej scalone, gdyż brak nam jest jeszcze doświadczenia w kierunku rozłożenia robót montażowych na elementy konstrukcyjne i proste procesy robót, jak to ma miejsce w budownictwie ogólnym. W tych dziedzinach montażu, w których posiadamy większe doświadczenie, cenniki będą się

zbliżały w swej budowie do Katalogów Jednolitych Norm Kosztorysowych. W innych dziedzinach będą one (wzorując się na wydawnictwach radzieckich) zawierały opis urządzenia montowanego, ilość robocizny w sprowadzonych robotniko-dniach, ciężar urządzenia oraz koszt montażu.

W Związku Radzieckim wydano dotychczas szesnaście takich cenników.

Każdy z cenników winien być poprzedzony częścią ogólną, w której podane będą założenia przyjęte do jego ułożenia oraz sposób posługiwania się nim. Każdy cennik powinien zawierać poza tym część techniczną jako objaśnienie zarówno dla całości, jak i poszczególnych paragrafów.

Cenniki dla Robót Montażowych opracowane będą dla normalnych warunków wykonawstwa robót montażowych tj. w budynkach gotowych w surowym stanie, wolnych od wewnętrznych rusztowań, oświetlonych, a w okresie zimowym ogrzanych i bez jakichkolwiek utrudnień ze względu na ruch urządzeń już eksploatowanych.

Cenniki winny obejmować oprócz kosztu właściwego montażu także inne jak:

— Koszt pracy urządzeń montażowych, z wszelkimi wydatkami na obsługę, paliwo, remont, montaż i demontaż, transport na teren budowy z baz przedsiębiorstwa montażowego itp. wraz z generaliami.

— Koszt materiałów pomocniczych i głównych (w procentach od robocizny).

— Koszty specjalnego nadzoru.

— Koszty transportu z zasięgu budowy.

— Koszty podnoszenia lub opuszczania urządzeń.

— Koszty doprowadzenia energii elektrycznej lub sprężonego powietrza, wody, pary itp. w zakresie budowlanej strefy (placu budowy).

— Koszty prób bez obciążenia i pod obciążeniem.

— Koszty zamontowania wszelkich urządzeń i elementów pomocniczych, jak np. schodki, podesty, balustrady itd.

— Koszty związane z rozpakowaniem i przeładunku dostarczonych części.

— Koszty wykonania rusztowań itp.

Natomiast cenami montażu nie będą objęte w cennikach:

— Okładziny materiałami ognio- i kwasoodpornymi.

— Okładziny ceramiczne.

— Okładziny korozyjne (gumowane).

— Koszty rozruchu określającego gotowość danego urządzenia do eksploatacji.

Cenniki Robót Montażowych winny obejmować wszelkie koszty nakładowe (generalia), które w Radzieckich cennikach są podane w części technicznej do każdego działu.

Robocizna winna być ujęta sumarycznie i sprowadzona do sumy robotniko-dni 1 grupy płac.

W wypadku odmiennych warunków dla robót montażowych aniżeli opisano powyżej, np. obecność rusztowań budowlanych, nieogrzanie budynku, montaż w pomieszczeniach, gdzie od-

bywa się już eksploatacja, należy zastosować współczynniki zwiększające.

Wnioski. Jak wynika z powyższych wywodów dla należytego uregulowania zagadnienia kosztorysowania w Polsce poprzez wprowadzenie scalonych norm kosztorysowych należy wykonać programowo szereg podstawowych prac, a mianowicie:

1. Opracować i wprowadzić jednolite słownictwo w zakresie kosztorysowania.

2. Opracować informator taryfowo-kwalifikacyjny wraz z siatką współczynników, pozwalającą na sprowadzenie wszystkich grup płacy do pierwszej grupy zaszerzegowania.

3. Przeanalizować i poprawić obowiązujące obecnie normy pracy i płacy w budownictwie przez ustalenie jednolitej zachęty akordowej niezależnej od zawodu robotnika i pracy jaką wykonuje. Poza tym normy te należy uzupełnić brakującymi, a wzorując się na Normach i Rascenkach radzieckich ująć całość tabelarycznie.

4. Przeszkolić odpowiednią ilość techników i inżynierów normowania do tego stopnia, aby mogli samodzielnie decydować i posługiwać się nowymi normami pracy i płacy.

5. Spowodować wydanie brakujących jeszcze cenników handlowych przez poszczególnych producentów dla materiałów używanych w budownictwie inwestycyjnym.

6. Spowodować wydanie cenników:

a. Dla maszyn i sprzętu budowlanego,

b. Dla urządzeń i aparatur fabrycznych.

7. Na podstawie wydanych wyżej cenników opracować cenniki o scalonej nomenklaturze:

a. Na materiały,

b. Na prefabrykaty,

c. Na wyroby gotowe,

d. Pracy maszyn budowlanych i sprzętu.

8. Ustalić dla całego kraju ceny dla materiałów małowartościowych, jak piasek, żwir i kamień niezależnie od odległości przewozu.

9. Opracować normy i stawki na roboty przeładunkowe i transportowe dla dowozu materiałów itp. ze stacji odbiorczej do magazynu na budowie.

10. Ustalić strukturę i nomenklaturę oraz wysokość kosztów ogólnych (generalii) dla wszystkich działów budownictwa inwestycyjnego.

11. Opracować Katalogi Jednolitych Norm Kosztorysowych dla robót budowlanych i budowlano-montażowych w układzie elementów konstrukcyjnych.

12. Opracować Katalogi Uogólnionych Wskaźników w Budownictwie na wzór radzieckich SUPR-ów.

13. Opracować cenniki dla robót montażowych, urządzeń i aparatur fabrycznych.

14. Opracować podręcznik dla sporządzających kosztorysy z przykładami, aby w pierwszym okresie ułatwić kosztorysantom posługiwanie się nowymi, jeszcze w Polsce dotąd nie wprowadzonymi, wydawnictwami dla kosztorysowania.

Inż. ROMAN CZUB

Formy organizacyjne dotychczasowych Dyrekcji Budów i jednostek wykonawstwa inwestycyjnego

Stałe usprawnianie całości aparatu gospodarki narodowej jest podstawowym warunkiem postępu w osiągnięciach tej gospodarki. Organizacja działalności inwestycyjnej jest dziedziną wyjątkowo trudną, pozbawioną tradycji i doświadczeń nie tylko w skali całego państwa czy gigantów typu Nowej Huty lub kombinatów chemicznych, ale nawet w skali budowy zakładu przemysłowego średniej wielkości. Etapami w ewolucji form i zasad organizacyjnych są zarządzenia władz centralnych, określające i normujące kolejne coraz to nowe odcinki działalności inwestycyjnej.

Ostatnie Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów Nr 466 z 24 grudnia 1951 r., w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym, stanowi od dawna oczekiwane rozstrzygnięcie szeregu zagadnień i problemów o charakterze zarówno merytorycznym, jak i formalnym.

Zarządzenie normuje całkowicie lub częściowo następujące problemy:

1) określenie funkcji inwestora bezpośredniego,

2) formy i zasady organizacji agend inwestora bezpośredniego w zależności od wielkości, przeznaczenia i fazy inwestycji,

3) określenie zasad tworzenia i działania biur budowy, jako czynnika koordynującego działalność inwestycyjną wielu inwestorów,

4) określenie zasad planowania i finansowania:

a) kosztów utrzymania agend inwestora,

b) kosztów rozruchu.

5) Określenie form i zasad organizowania i finansowania oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego.

Poniżej omówimy po kolei znaczenie i wagę, przyjętych w zarządzeniu i załączonej do niego instrukcji, decyzji i rozstrzygnięć.

Funkcje i obowiązki inwestora bezpośredniego

Dotychczas obowiązki inwestora najniższego szczebla określone były ramowo w sensie raczej informacyjnym, niż normatywnym w uchwale Rady Ministrów z dn. 30.XI.1949 r. w sprawie organizacji służb inwestycyjnych oraz pośrednio w instrukcjach PKPG, dotyczących spraw inwestycyjnych, jak: planowanie i zatwierdzanie dokumentacji (Nr 20) planowanie rocznego planu (Nr 21 i 21a), planowanie zaopatrzenia w maszyny i urządzenia (Nr 22

i 22a), tryb zlecania robót i sporządzania programów produkcji budowlano - montażowej (Nr 24 i 24a) itd.

W omawianym zarządzeniu (§ 8 instrukcji) określone zostały w syntetycznym skrócie funkcje i obowiązki inwestora bezpośredniego ujęte w 3 grupy:

1) obowiązki w zakresie planowania, zlecania zadań inwestycyjnych i sprawozdawczości,

2) obowiązki w zakresie nadzoru nad realizacją zleconych przez inwestora zadań,

3) obowiązki w zakresie przygotowania przyszłej eksploatacji.

Jakkolwiek § 8 instrukcji dotyczy w zasadzie tylko „przedsiębiorstwa w budowie“, przesądzenie i określenie przy tej okazji obowiązków i funkcji inwestora bezpośredniego w zakresie powyższych trzech grup ma zasadniczy wpływ zarówno na formy organizacyjne agend inwestora bezpośredniego w ogóle, jak i na zasady ich finansowania.

Nie od rzeczy będzie tu przypomnieć, że pojęcie „inwestora bezpośredniego“ obowiązuje według instrukcji PKPG Nr 21a — § 18, gdzie m. in. czytamy:

„W zakresie jednostek działających na zasadach rozrachunku gospodarczego — z reguły inwestorem bezpośrednim jest jednostka działająca na zasadach pełnego lub pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego“ oraz „w zakresie inwestorów objętych planami terenowymi, wydziały fachowe prezydiów rad narodowych wojewódzkich, powiatowych, miejskich, ustalają w oparciu o powyższe zasady (podane w § 18 instrukcji 21a — przyp. autora), każdą w zakresie swej właściwości, które jednostki będą pełniły funkcje inwestorów bezpośrednich“.

W omawianym zarządzeniu PKPG z dnia 24.XII.1951 r. zacytowana została (§ 6) instrukcja 5/DI Min. Przem. i Handlu z 8.II.1949 r. z zaznaczeniem, że postanowienie tej instrukcji pozostaje w mocy za wyjątkiem ustępów 15—29, które zostają obecnie skreślone.

Ponieważ wspomniana instrukcja 5/DI traktująca m. in. o funkcjach nadzoru, należących do inwestora, stanowi obecnie rzadkość bibliograficzną, nieosiągalną dla większości inwestorów z poza byłego MPiH, a nawet dla inwestorów resortów przemysłowych i handlowych, powstałych po r. 1949, celowe jest dla wyczerpania tematu zacytować te obowiązki inwestora w zakresie nadzoru, które są ustalone w nieskreślonych ustępach z instrukcji 5/DI z r. 1949.

ZADANIA I OBOWIĄZKI KIEROWNIKÓW NADZORU (W RESORCIE MINISTERSTWA ODBUDOWY INSPEKTORÓW) NADZORU PRZY ROBOTACH BUDOWLANYCH INSTALACYJNYCH FINANSOWANYCH ZE ŚRODKÓW PPI, A WYKONYWANYCH PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWE, SPB I SAMORZĄDOWE

1. Kierownik nadzoru pełni swe czynności z urzędu, jako funkcjonariusz zlecniodawcy. Jest on przedstawicielem interesów zlecniodawcy publicznego i sprawuje na budowie z jego ramienia czynności nadzorcze. Przy wykonywaniu swych zadań, zobowiązany jest pilnować należytego przebiegu realizacji robót i terminowego dopływu na budowę dokumentacji technicznej, względnie zmian projektu.

2. Czynności kierownika nadzoru opłacane są w całości z funduszu planu inwestycyjnego i mieszczą się w kosztorysie budowy.

3. Kierownik nadzoru winien być zatrudniony na tyłu budowach, aby było zapewnione całkowite wykorzystanie jego czasu pracy.

4. Za właściwe wypełnienie swych funkcji kierownik nadzoru jest odpowiedzialny wobec zlecniodawcy, co nie wyklucza jego bezpośredniej odpowiedzialności wobec władz z mocy odpowiednich przepisów prawa.

5. Kierownik nadzoru czynności swoje wykonuje osobiście.

6. Przed rozpoczęciem robót kierownik nadzoru obowiązany jest przejść do realizacji dokumentację techniczną, zapoznać się z nią, a w wypadku stwierdzenia w niej wad i usterek, niezgodności w dziedzinie standardów, zarządzeń oszczędnościowych itp., winien zwrócić się do zlecniodawcy z wnioskiem o przeprowadzenie odpowiednich zmian w projekcie (kosztorysie).

7. W toku swych czynności kierownik nadzoru:

a) przekazuje protokółarnie kierownikowi robót plac budowy oraz uzgadnia z nim przedłożony mu szkic zagospodarowania placu budowy.

b) doręcza kierownikowi robót kompletny projekt z kosztorysem, jak również przekazuje stopniowo w terminach nie hamujących robót, rysunki wykonawcze,

c) aprobuje scalony harmonogram robót,

d) bywa stale co najmniej okresowo na budowach,

e) kontroluje prowadzenie przez kierownika robót dziennika przebiegu robót,

f) bierze udział w komisjach technicznych na budowie,

g) decyduje w wypadkach niejasności projektu lub kosztorysu, przy czym gdy tego zachodzi potrzeba, winien poprzednio porozumieć się z projektantem i uwzględnić w ramach kosztorysu jego uzasadnione życzenia,

h) rozstrzyga spory pomiędzy wykonawcami w wypadku, gdy na budowie występuje kilku przedsiębiorców, a zaistniałe między nimi różnice nie zostały uprzednio uzgodnione z głównym kierownikiem robót,

i) sprawdza zgodność postępu robót z harmonogramami i stawia w razie potrzeby umotywowane wnioski zlecniodawcy o zmianę terminów wykonania robót,

j) potwierdza w księdze obmiarów roboty zanikające i ulegające zakryciu,

k) w wypadku przerwy w robotach oraz w wyjątkowym wypadku potrzeby ustalenia okresowego stanu robót, stwierdza w porozumieniu z wykonawcą ilości robót wykonanych,

l) wpisuje do dziennika przebiegu robót zarządzenia dla wykonawcy w ramach ustalonych w poz. 5

8. W razie stwierdzenia przez kierownika nadzoru, że wykonawca prowadzi roboty niezgodnie z projektem, kosztorysem, harmonogramem, umową lub obo-

wiązującymi przepisami, albo w sposób mogący narazić zlecniodawcę na szkody i straty, kierownik obowiązany jest wydać i wpisać do dziennika przebiegu robót stosowne zarządzenia, zmierzające do usunięcia zauważonych niewłaściwości lub wystąpić do zlecniodawcy z odpowiednimi wnioskami.

9. Jeżeli wykonawca, na skutek wątpliwości natury technicznej, w odniesieniu do wydanych przez kierownika nadzoru zarządzeń, zwróci się do niego z wnioskiem o ich rewizję, wówczas kierownik nadzoru winien wstrzymać wykonanie swych zarządzeń do czasu rozstrzygnięcia sprawy przez zlecniodawcę.

Decyzja kierownika nadzoru winna być powzięta 5 dni od dnia złożenia sprzeciwu. Brak decyzji w powyższym terminie traktowany będzie jako zgoda na wniosek wykonawcy.

10. Zwiększenie ilości robót, przewidzianych w kosztorysie, jak również roboty dodatkowe zarządza kierownik nadzoru po uzyskaniu uprzedniej zgody zlecniodawcy, wpisując to zarządzenie do dziennika przebiegu robót, legalizując tym sposobem ich wykonanie. Bez uprzedniej zgody zlecniodawcy kierownik nadzoru może zarządzić wykonanie tylko takich robót ponadkosztorysowych lub dodatkowych, których:

a) potrzeba wynika z konieczności zabezpieczenia robót już wykonanych lub z technicznej konieczności zachowania całości robót,

b) koszt nie przekracza kwoty, do wysokości której zlecniodawca upoważnił kierownika nadzoru do działania przy powierzaniu mu czynności nadzoru.

11. Kierownik nadzoru opiniuje ceny na roboty dodatkowe i przekazuje do zatwierdzenia zlecniodawcy.

12. Kierownik nadzoru obowiązany jest:

a) w terminie 3-dniowym potwierdzić złożone rachunki przejściowe i procent zaawansowania robót, obliczone na podstawie tabeli, stanowiącej załącznik do kosztorysu, a ustalającej koszt jednostkowy metra sześciennego budowy oraz scaloną wartość poszczególnych elementów budowy.

b) w ciągu dni 7 potwierdzić złożone rachunki za roboty dodatkowe,

c) w ciągu 6 tygodni sprawdzić i potwierdzić złożone rachunki ostatecznie wraz z obmiarem zaliczonych robót.

W wypadku konieczności zużytkowania obiektu przed odbiorem ostatecznym kierownik nadzoru wspólnie ze zlecniodawcą w obecności wykonawcy dokonuje protokółarnie przekazania obiektu, ustalając dostrzeżone usterki i oznaczając termin ich usunięcia.

13. Na podstawie sprawdzonego rachunku ostatecznego, uzupełnionego złożoną przez wykonawcę dokumentacją (skład której określa Instrukcja 2/DI) kierownik nadzoru wspólnie ze zlecniodawcą i użytkownikiem w obecności wykonawcy dokonują protokółarnie odbioru robót, ustalają dostrzeżone usterki i oznaczają termin ich usunięcia. Kierownik nadzoru przygotowuje dla zlecniodawcy wnioski odbioru ostatecznego robót, dotyczące likwidacji stosunku umownego z wykonawcą i przekazuje budowę zlecniodawcy na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego, podpisanego przez zlecniodawcę, kierownika nadzoru, wykonawcę oraz delegata właściwego Ministra Przemysłu. Z tą chwilą kończą się zleczone mu zadania.

14. Zlecniodawca może zobowiązać kierownika nadzoru do późniejszego stwierdzenia czy wykonawca usunął usterki, zauważone i wytknięte przy odbiorze robót.

Zacytowane wyżej obowiązki inwestora w zakresie nadzoru są bardziej szczegółowe od zawartych w obecnie wydanej instrukcji z dnia 24.II.1951 (§ 8) i dla uniknięcia nieporozumień podkreślić należy, że sformułowania instruk-

cji 5/DI odnoszą się wyraźnie do osoby kierownika nadzoru, jako organu inwestora, natomiast sformułowania § 8 instrukcji z 24.XII. 1951 odnoszą się do inwestora, jako szczebla organizacyjnego odpowiedzialnego za całość kształt, a więc m. in. za niemianowanych przez siebie kierowników nadzoru.

ROZRUCH I PRÓBNA EKSPLOATACJA ZAINWESTOWANYCH OBIEKTÓW

Postanowienia w tym zakresie kładą kres niebezpiecznemu zjawisku narastania pewnego funkcjonalizmu o działalności inwestycyjnej, zwłaszcza w gałęziach przemysłowych, gdzie zauważyć można było z jednej strony tendencję do zasklepiania się służb inwestycyjnych wyłącznie w zagadnieniach samego budownictwa, a z drugiej strony brak zainteresowania służby eksploatacyjnej zagadnieniami i problemami zachodzącymi na placach budowy oraz troską o szybkie i efektywne wykorzystanie oddawanych do użytku inwestycji. Określenie obowiązków inwestora w zakresie rozruchu i przygotowania do eksploatacji oraz powiązanie zadań inwestycyjnych z zadaniami eksploatacyjnymi, które znalazło wyraz w przykładowych schematach organizacyjnych, jest jednym z istotnych osiągnięć nowej instrukcji. Zasady zawarte w instrukcji w tym względzie — odpowiadają całkowicie postulatowi kompleksowego planowania, które z natury rzeczy zwalcza narastanie funkcjonalizmu działalności służb inwestycyjnych.

* * *

Formy i zasady organizacji agend inwestora w zależności od wielkości, przeznaczenia i fazy inwestycji

Postanowienia instrukcji w tym zakresie wypełniają poważną i dotkliwą lukę w przepisach organizacyjnych i stwarzają podstawę do zlikwidowania — z jednej strony przerostów

w aparacie inwestora, z drugiej strony do wyraźnego podziału i rozgraniczenia wydatków z środków inwestycyjnych. Cel ten jest osiągnięty przez jasne określenie obowiązków inwestora, o czym była mowa poprzednio oraz przez silne podkreślenie zależności wielkości aparatu inwestora od bezwzględnej wielkości (wartości kosztorysowej) inwestycji, od przeznaczenia i charakteru inwestycji oraz fazy jej gotowości do eksploatacji.

Zależność wielkości aparatu inwestora od bezwzględnej wielkości inwestycji wynika dla nowych inwestycji z normatywów kosztów utrzymania zarządu przedsiębiorstwa w budowie lub zarządu inwestycji, a dla wszystkich innych wypadków, w których aparat inwestycyjny jest częścią składową ogólnego aparatu inwestora i opłacany jest z środków obrotowych — z normatywów i przepisów określających wielkość ogólnego aparatu inwestora.

Nowością i to wielce pożyteczną jest nie tylko wprowadzenie normatywów dla kosztów utrzymania przedsiębiorstw w budowie lub zarządów inwestycji, ale również określenie formy i trybu ich planowania i zatwierdzania. Znanym bowiem jest fakt zaistnienia w ostatnich latach wielu „dyrekcji budów”, których zarówno formy organizacyjne, jak i wielkość aparatu nie były ustawione właściwie i przeważnie charakteryzowały się albo przedwczesną rozbudową aparatu, niepotrzebną dla początkowej fazy inwestycji, albo utrzymywaniem personelu bez określonych zadań i funkcji.

Również bardzo pożyteczną innowacją jest zróżnicowanie form organizacyjnych aparatu inwestora zwłaszcza w wypadku rozbudowy czynnych zakładów lub instytucji w zależności od przeznaczenia inwestycji, tj. w zależności czy inwestycja należy do produkcyjnych czy nieprodukcyjnych gałęzi gospodarki narodowej. Wprowadzenie zasady organizowania przy rozbudowie lub przebudowie czynnych

Tablica 1. Formy organizacyjne służby inwestycyjnej w zależności od kierunku i wielkości inwestycji.

Kierunek inwestycji	Wartość kosztów	Nazwa aparatu inwestycyjnego	
		gałęzie produkcyjne	gałęzie nieprodukcyjne
Nowe inwestycje lub odbudowa nieczynnych obiektów	Powyżej 15 mln. i poniżej 15 mln.	Przedsiębiorstwo w budowie	Zarząd inwestycji lub służba inwestycyjna inwestora lub nadzór z DBOR
Rozbudowa i przebudowa czynnych zakładów	Powyżej 15 mln.	1. Nacz. inż. inwestycji 2. Dział inwestycji lub dział plan. inwestycji i dział zaopatrzenia 3. Komórki ruchu w budowie	Biuro rozbudowy lub służba inwestycyjna Dział, sekcja, stanowisko pracy lub nadzór z DBOR
	Poniżej 15 mln.	1. Nacz. inż. przedsięb. 2. Dział (sekcja) inwest. 3. Komórki ruchu w bud.	

zakładów produkcyjnych tzw. „komórek w budowie“, tj. „wydziałów, oddziałów produkcyjnych lub pomocniczych w budowie“ z powierzeniem im obowiązków w zakresie nadzoru i rozruchu — jest praktycznym zastosowaniem metody kompleksowego planowania, gdyż zmusza kadry służby eksploatacyjnej do wczesnego efektywnego współudziału w budowie ich przyszłych warsztatów pracy i do wysiłku w kierunku przygotowania eksploatacji. Należy jednak w tym miejscu wyraźnie podkreślić, że wobec szczupłości kadr technicznych, w przypadkach przebudowy czynnych zakładów — często albo nawet z reguły, kierownikami „komórek w budowie“ będą kierownicy czynnych „starych komórek“, co stwarza niebezpieczeństwo zaniedbania jednego odcinka pracy na rzecz drugiego. Usunąć to niebezpieczeństwo może jedynie aktywna rola nadrzędnego organu koordynującego, jakim będzie naczelny inżynier, a przy rozbudowie o wartości ponad 15 mln. zł, nawet naczelny dyrektor przedsiębiorstwa, gdyż naczelny inżynier inwestycji, który może być powołany przy rozbudowie lub przebudowie o wartości powyżej 15 mln. zł — tej roli koordynatora spełniać nie może.

Innymi słowy — przez wprowadzenie do aparatu inwestycyjnego czynnych zakładów „komórek w budowie“ z określonymi zadaniami w zakresie nadzoru i rozruchu — powstaje konieczność umiejętnego podziału zadań między personel. Czynności nadzoru inwestycyjnego wymagają na ogół innych kwalifikacji niż czynności rozruchu i o ile w pierwszym przypadku potrzebna jest znajomość technologii przemysłu budowlanego i formalnych przepisów budowlanych, to w drugim — wymagana będzie znajomość technologii produkcji lub techniki usług danej „komórki w budowie“. —

Niemniej zasada organizowania „komórek w budowie“, jako organów służby inwestycyjnej, jest również doniosłą z uwagi na łatwiejsze, bardziej przejrzyste i metodyczne rozgraniczenie kosztów, o czym jeszcze w dalszym ciągu będzie mowa.

Zależność wielkości i organizacyjnych form aparatu inwestora od fazy inwestycji, tj. od stopnia gotowości od eksploatacji, względnie gotowości do uruchomienia, podkreślona jest w nowej instrukcji wielokrotnie.

Ważne jest przede wszystkim określenie kryteriów warunków i sposobu przekształcania form organizacyjnych inwestora w miarę postępu realizacji inwestycji. Instrukcja zawiera pod tym względem jasne sformułowania. Przede wszystkim ustala zasadę, że w przedsiębiorstwach w budowie w miarę kończenia poszczególnych wydziałów produkcyjnych i oddawania ich do ruchu, organizacje wewnętrzne i finansowe oraz zasady wynagradzania pracowników powinny być dostosowywane do zasad obowiązujących w przedsiębiorstwach produkcyjnych (eksploatacyjnych). Również w miarę zmniejszania się działalności inwestycyjnej służba in-

westycyjna przedsiębiorstwa w budowie powinna być redukowaną sukcesywnie, aż do zupełnej likwidacji. Redukowanie służby inwestycyjnej odbywa się automatycznie na odcinku wspomnianych poprzednio „komórek w budowie“ przez przekształcenie ich po oddaniu do eksploatacji w komórki eksploatacyjne. Momentem i dokumentem formalnym, rozgraniczającym działalność inwestycyjną od eksploatacyjną w inwestowanym wydziale przy oddziale ruchu jest dokonanie przekazania tej komórki do eksploatacji i sporządzenie odpowiedniego aktu zdawczo-odbiorczego. Instrukcja natomiast nie zawiera formalnych kryteriów i warunków redukowania agend kierownictwa służby inwestycyjnej zarówno w nowo budowanych przedsiębiorstwach, jak i będących w rozbudowie w miarę zmniejszania się zakresu inwestycji. W przykładowych schematach organizacyjnych (zał. Nr 2, 3, 4, 5 do Instrukcji) widać możliwości stopniowego przechodzenia od najszerzej formy kierownictwa, tj. naczelnego inżyniera inwestycji i jego sztabu, poprzez dział inwestycyjny aż do sekcji lub referenta inwestycyjnego. Ponieważ nie ma w tej sprawie automatyzmu i powiązania np. ze sprawą przekazywania „komórek w budowie“ do ruchu, inicjatywę redukowania kierownictwa służby inwestycyjnej i przekształcania z szerszych w węższe formy podejmować powinny nadrzędne szczeble inwestorów, tj. inwestorzy naczelni i centralni na zasadzie analizy z zakresu prac, stojących przed inwestorem bezpośrednim.

Inicjatywa ta powinna przejawiać się przede wszystkim przy ustaleniu i zatwierdzeniu rocznego preliminarza kosztów utrzymania zarządu przedsiębiorstwa w budowie, wzgl. planu finansowo-produkcyjnego przedsiębiorstw w rozbudowie.

★

Biura budowy

Instrukcja wprowadza nową formę organizacyjną służby inwestycyjnej o charakterze prawdopodobnie eksperymentalnym. Biura budowy mają być organem działającym przy zabudowie i zainwestowaniu przez **różnych** inwestorów obszaru przynajmniej jednego bloku budowlanego. Pod pojęciem „bloku budowlanego“ rozumieć należy, zgodnie z określeniem w „Tymczasowych normatywach urbanistycznych dla projektowania miast i osiedli“, wprowadzonych zarządzeniem Nr 68 Min. Bud. Miast i Osiedli z dnia 26.VI. 1951 r. „Teren ograniczony liniami regulacyjnymi ulic lub liniami ograniczającymi sąsiednie tereny i innym sposobie użytkowania oraz nieprzecięty ulicami dla ruchu, mającego w strukturze do danego terenu charakter przelotowy. Bloki budowane mogą być jednorodne, stanowiąc wówczas bloki mieszkaniowe, przemysłowe lub inne, wzgl. mogą być mieszane“.

Widzimy zatem, że minimalnym obszarem, dla którego może być powołane biuro budowy, jest obszar jednego bloku budowlanego.

Władzą właściwą, która ma w każdym pojedynczym wypadku nie tyle prawo, co obowiązek utworzyć Biuro Budowy, określa przewodniczący PKPG. Ponieważ Instrukcja nie określa, kto występuje do Przewodniczącego z inicjatywą utworzenia Biura Budowy, należy praktycznie założyć, że inicjatywę tę powinien przejąć albo ten inwestor naczelny lub centralny, który ma największe zainteresowanie inwestycyjne na danym obszarze, albo właściwa terenowa Miejska lub Wojewódzka Komisja Planowania Gospodarczego.

Należy tu jednak mieć na uwadze, że rola i charakter działalności Biura Budowy są niezmiernie trudne i prawdopodobnie żaden inwestor centralny nie zechce podjąć się jego organizacji. Zasadniczo Biuro Budowy ma dwa kapitalne zadania: koordynację działalności poszczególnych inwestorów na swoim obszarze i przejęcie funkcji inwestora bezpośredniego dla inwestycji tzw. wspólnych dla całego obszaru, jak np. urządzenia kolejowe, drogowe, wodociągowo-kanalizacyjne, gazownicze, energetyczne, usługowe, zakłady zbiorowego żywienia itp.

Trudność wykonania obydwu powyższych zadań polega na fakcie, że żaden resort, któremu zostanie zlecone utworzenie Biura Budowy, nie będzie miał dosyć autorytetu do skutecznego popierania Biura w tych wszystkich wypadkach, gdzie interes całości wymagać będzie ustępstw ze strony inwestorów, podległych innym resortom. Dlatego pomoc Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego będzie w wielu wypadkach niezbędna.

Jakkolwiek instrukcja zakłada, że powołanie Biura Budowy nastąpić może dopiero po zatwierdzeniu planu zabudowy danego obszaru i zatwierdzeniu założeń dla poszczególnych podstawowych inwestycji, to w praktyce może okazać się bardziej celowe, o tyle wcześniejsze powołanie Biura Budowy, aby mogło współdziałać już przy ustaleniu założeń projektów dla poszczególnych inwestorów. Pozwoliłoby to uniknąć niejednemu inwestorowi przyjmowania i rozpracowywania błędnych koncepcji. Rozmiary natomiast Biura Budowy można by w początkowym stadium silnie ograniczyć.

Planowanie i finansowanie kosztów agend inwestycyjnych inwestora.

Postanowienia Instrukcji w tym zakresie można podzielić na dwie grupy, a mianowicie: zasady i tryb planowania kosztów utrzymania służby inwestycyjnej oraz zasoby i tryb planowania kosztów rozruchu.

Duże znaczenie, jak już poprzednio zaznaczono, posiada ustalenie normatywów kosztów utrzymania przedsiębiorstwa w budowie. Nor-

matywy podane w załączniku Nr 6 do instrukcji ilustruje graficznie poniższy wykres:

Tablica 2 (wykres normat. i kosztów utrzym. przeds. w budowie zarządów inwest.).

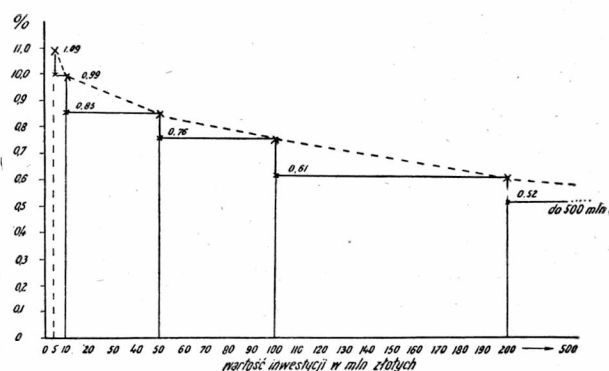


Tabela normatywów zawiera zarówno maksymalne procenty wartości inwestycji, które wolno zużyć na koszty utrzymania, jak i bezwzględne wartości maksymalne tych kosztów w zależności od wartości inwestycji.

Zachodzi tu konieczność pewnej korekty interpretacji tej tabeli. Idzie mianowicie o możliwość stosowania interpolacji dla wartości inwestycji pośrednich między podanymi granicznymi wartościami, czyli o zmianę układu tabeli, jak następuje:

Dla budów o wartości kosztorysowej	Koszt utrzymania w % wartości kosztorysowej
Od 500 mln. do	Od 0,38 do
" 200 " " 500	" 0,52 " 0,38
" 100 " " 200	" 0,61 " 0,52
" 50 " " 70	" 0,76 " 0,61
" 10 " " 50	" 0,85 " 0,76
" 5 " " 10	" 0,99 " 0,85
" 1 " " 5	" 1,09 " 0,99

Dałoby to możliwość obliczać graniczne wartości na zasadzie interpolacji, tj. wg linii skosowanej, a nie schodkowej, co, zwłaszcza w zakresie mniejszych inwestycji, daje w rezultacie nieuzasadnione anomalie.

Odnosnie normatywów kosztów utrzymania należy zauważyć, że jakkolwiek pozornie wydają się one za niskie, to przy ocenie tego momentu należy wziąć pod uwagę, że tylko koszty działalności inwestora w zakresie wymienionym w § 8 ust. 1 i ust. 2 zalicza się do pokrycia w ramach normatywów: wszelkie inne koszty, a także koszty rozruchu — nie są objęte normatywami.

Zapamiętać również należy, że **koszta nadzoru objęte są normatywami** kosztów utrzymania przedsiębiorstwa w budowie (zarządu inwestycji) i zasada ta nie ulega zmianie nawet, jeżeli inwestor zleci nadzór organom Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych (zgodnie z § 52 instrukcji).

Ważnym ustaleniem w zarządzeniu i instrukcji jest włączenie generalnego preliminarza

kosztów utrzymania do dokumentacji kosztorysowej, jako elementu generalnego kosztorysu i poddania zagadnienia tego analizie właściwych KOPI.

Również ważnym jest możliwość zmiany, wzgl. odchylenia w danym roku od normatywów przy inwestycjach wieloletnich pod warunkiem nieprzekroczenia globalnego limitu kosztów utrzymania aż do ukończenia inwestycji.

Koszta rozruchu

Niezwykle ważne jest w § 4 Zarządzenia wezwanie inwestorów centralnych do określenia w terminie do 31 marca kategorii obiektów wymagających rozruchów technicznych i ekonomicznych warunków określających ukończenie rozruchu, normatywów czasu tworzenia rozruchu oraz wielkości i asortymentu próbnej produkcji.

Po ustaleniu przez Ministerstwo powyższych danych, zagadnienie planowania i zatwierdzenia planu rozruchowo-finansowego będzie znacznie łatwiejsze.

Forma i tryb zatwierdzenia planu rozruchowo-finansowego są identyczne jak dla planu finansowo-gospodarczego. Jest to ważne, gdyż praktyka ubiegłego roku opierała się w wielu wypadkach na błędnym założeniu, że ponieważ koszty rozruchu są pokrywane z środków inwestycyjnych, to plan rozruchowo-finansowy należy wyłącznie do zadań służby inwestycyjnej.

Komórki wykonawstwa inwestycyjnego systemem gospodarczym

Ustalenie instrukcji wprowadzają jednolitą terminologię w tej dziedzinie.

Organami wykonawstwa inwestycyjnego systemem gospodarczym w świetle instrukcji będą:

a) samodzielny oddział wykonawstwa inwestycyjnego (SOWI), charakteryzujący się przerobem rocznym powyżej 1 mln. zł i wewnętrznym, pełnym rozrachunkiem gospodarczym. Działa on na podstawie odrębnego planu produkcyjno-finansowego,

b) oddział wykonawstwa inwestycyjnego (OWI) — charakteryzujący się przerobem rocznym poniżej 1 mln. zł i wewnętrznym ograniczonym rozrachunkiem gospodarczym. Działa on na podstawie planu produkcyjnego wg zasad instrukcji PKPG Nr 27 z 1951 r.

c) komórki organizacyjne przedsiębiorstwa fachowo i technicznie właściwe — stosowane w wypadkach, gdy mały przerób, brak fachowców i narzędzi nie pozwalają zorganizować SOWI lub OWI.

Jest oczywiste, że ustalenie instrukcji z 24.XII.51 na powyższy temat zastępują wszystkie poprzednie w tym względzie, a mianowicie: — w instrukcji PKPG Nr 21 i 21a — § 36 i § 38 — w zarządzeniach Min. Finansów z 22.XII.1950, rozdz. 8 i z dn. 13.I.1951 § 1, ust. 2 i zarządzenia; zarządzenia te w założeniu samym obowiązywały tylko w 1951 roku.

Następnym ważnym ustaleniem jest podkreślenie zasady, że **podstawą rozliczeń SOWI (OWI) są kosztorysy obowiązujące przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego.**

Podniesienie dyscypliny na tym odcinku da niewątpliwie duże oszczędności środków inwestycyjnych.

Na tle całości należy na zakończenie przypomnieć najpilniejsze obowiązki inwestorów centralnych i niższych szczebli wynikające z zarządzenia i instrukcji z dnia 24.XII.1951. Są to:

1) reorganizacja istniejących dyrekcji budów i oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego i dostosowanie ich do nowych przepisów do dnia 31.III.1952 roku,

2) wydanie przez Ministerstwa zarządzeń, ustalających:

a) kategorie obiektów inwestycyjnych, których oddanie do eksploatacji poprzedzone być musi okresem rozruchu,

b) techniczne i ekonomiczne warunki, po dokonaniu których okres rozruchu powinien być uznany za zakończony, a budowane obiekty za gotowe do eksploatacji,

c) normatywy czasu trwania okresu rozruchu,

d) normatywy wielkości i asortymentu próbnej produkcji.

Powyższe zarządzenia powinny być wydane do dnia 31.III.1952.

3) do dnia 29.II.1952 należy uzyskać albo zatwierdzenie projektu wstępnego, albo uchwałę Prezydium Rządu (jako podstawę do utworzenia przedsiębiorstwa w budowie jako nowego albo w miejscu 3 istniejących obecnie dyrekcji budów).

W razie nieuzyskania albo zatwierdzenia wstępnego projektu albo Uchwały Prezydium Rządu, należy istniejącą dyrekcję budowy zlikwidować do dnia 31 marca 1952 roku,

4) opracować i uzyskać zatwierdzenie generalnego preliminarza kosztów utrzymania zarządu przedsiębiorstwa w budowie (byłej dyrekcji budowy), jako elementu uzupełniającego projekt wstępny — termin 29.II.1952.

5) porozumieć się z PKPG i Min. Finansów i uregulować formy organizacyjne wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym, w wypadku, jeżeli ze specyficznych powodów nie da się wyodrębnić OWI lub SOWI (§ 64 instrukcji) — termin do 3.III.1952.

Inżynierowie i technicy — czerpcie doświadczenia
z bogatych osiągnięć techniki radzieckiej

ZDZISŁAW MUSKAT

Inż. arch.

Organizacja biur projektowania zakładów przemysłowych

Materiał wyłoniony w toczącej się na łamach „Inwestycji i Budownictwa” dyskusji pozwala na sformułowanie dwóch wniosków zasadniczych:

1) dotychczasowa organizacja biur projektowania zakładów przemysłowych winna ulec rewizji,

2) należy zmodyfikować system płac obowiązujący wymienione biura.

Tezy te wynikają z przytoczonych w dotychczasowych wypowiedziach argumentów zaczerpniętych wprost z życia biur projektów oraz argumentów natury spekulatywnej, lecz w dyskusji nie zawsze wskazano słuszne kierunki rozwojowe i nie wszystkie obecne niedomagania zostały dostatecznie podkreślone.

1. Rewizja dotychczasowej organizacji.

Wyzszość organizacyjna pracowni wielobranżowej nad organizacją zespołów (pracowni) ściśle branżowych nie wymaga dalszego uzasadnienia. Pozostaje sprawa sprecyzowania zakresu pracowni wielobranżowej. Podana w Nr. 12 „Inwestycji i Budownictwa” koncepcja pracowni wielobranżowej, którą można by nazwać „uniwersalną pracownią”, a w dalszym jej rozwinięciu — koncepcja samowystarczalnych biur projektowania, jako zasadnicza wytyczna do bezbłędnego i krótkoterminowego projektowania budzi poważne zastrzeżenia.

„Pracownia wielobranżowa jest to zespół, do którego wchodzi wszyscy specjaliści niezbędni do opracowania całkowitego projektu zakładu przemysłowego, a więc: projektanci technolodzy, kalkulatorzy warsztatowi, architekci, konstruktorzy budowlani, projektanci instalacji sanitarnych, energetycznych, projektanci urządzeń transportowych, instalacji specjalnych, kosztorysowcy, ekonomista, urbanista itd.”

Zespół ten pracuje w jednym pomieszczeniu, pod jednym kierownictwem, czyli objęty jest jedną wspólną stałą organizacją wielobranżowej pracowni uniwersalnej, komórki produkcyjnej samowystarczального biura projektów. Zadaniem pracowni uniwersalnej jest opracowanie projektu zakładu przemysłowego.

Projekt budowy zakładu przemysłowego w najbardziej ogólnym ujęciu rozwiązuje dwie zasadnicze kategorie problemów:

1) kategorię problemów specyficznych dla danej produkcji, t. zn. zespół zagadnień występujących wyłącznie lub przeważnie w związku z daną produkcją,

2) kategorię problemów ogólnych, t. zn. zespół zagadnień występujących przy projektowaniu różnych produkcji.

Do pierwszej kategorii trzeba zaliczyć przede wszystkim technologię i organizację produkcji, najczęściej instalacje i urządzenia produkcyjne i t. p., do drugiej kategorii należą budynki i budowle inżynierskie wraz z instalacjami ogólnego typu (jak wod.-kan., c. o., światła i t. p.). Taka klasyfikacja problematyki projektów zakładów przemysłowych narzuca podział organizacyjny pracowni „uniwersalnej” na dwa zasadnicze człony: człon technologiczno-produkcyjny i człon architektoniczno-budowlany. Zdolność produkcyjna, przydatność, sprawność, organizacja i problematyka tych dwóch członów są zupełnie różne. Ich ścisła współpraca jest doraźna, sprowadza się do opracowania wspólnie projektu dla danej produkcji i chociaż może trwać 2—3 lata, jest raczej sporadyczna, utrzymuje zawsze odrębność dwóch dziedzin projektowania, nie wytwarza wspólnego klimatu, jednolitej atmosfery jaka panuje wewnątrz każdego czlonu. Zjawisko to jest łatwe do zaobserwowania w istniejących dużych branżowych biurach projektów.

Komórka architektoniczno-budowlana tworzy tam zwykle odrębną jednostkę i żyje własnym życiem zawodowym, a nieliczne komórki technologiczne w biurach projektów budownictwa przemysłowego czują się oderwane od szerokiego zaplecza branżowego i najczęściej ciąży ku zakładom naukowym.

Przy obecnym nasyceniu terenu specjalistami i przy aktualnych potrzebach tego terenu, w obliczu dynamicznego rozwoju wiedzy technicznej i specjalizacji zawodowej wydaje się, że tylko współpraca mocnych biur branżowych z mocnymi biurami architektoniczno-budowlanymi zapewni właściwy rozwój i postęp techniki projektowania zakładów.

Wewnętrzna organizacja tych biur winna opierać się przede wszystkim o 20—30-osobowe pracownie wielobranżowe — lecz nie „uniwersalne”. Organizacja współpracy między biurami branżowymi (technologicznymi) i arch.-budowlanymi musi wynikać z treści i potrzeb projektu i nie należy ustalać zbyt sztywnych ram, które przede wszystkim w produkcji natury koncepcyjnej powodują zahamowania, utrudnienia i biurokrację — co za tym idzie — dają skutek przeciwny idei szybkiego i bezbłędного projektowania. Sprawa ta została wystarczająco wnikliwie i przekonująco omówiona w Nr. 12 „Inwestycji i Budownictwa” w ustępie „Optymalna wielkość pracowni wielobranżowej”.

Konieczność rewizji organizacji wewnętrznej biur projektowania zakładów przemysłowych, ich zakres działania i wzajemnej współpracy występuje wyraźnie przy analizie trudności

spotykanych w obecnym układzie. Ustalenie wytycznych dla nowych koncepcji winno być wynikiem krajowej narady pracowników biur projektów na szczeblu, począwszy od kierowników pracowni, delegatów służb inwestycyjnych, inwestorów i przedstawicieli wykonawców.

2. System płac

Liczne trafne uwagi, wypowiedziane na temat obowiązującego obecnie systemu płac w biurach projektów budownictwa przemysłowego sprowadzają się do wspólnego mianownika: obecny system jest wadliwy.

Reorganizacja płac jest zasadniczym warunkiem usprawnienia produkcji, zaoszczędzenia godzin administracyjnych i produkcyjnych i zmobilizowania do podnoszenia jakości i wydajności.

Wydaje się słusznym przejście na stałe etatowe wynagrodzenie projektantów z utrzymaniem premii za **ukończony i zakwalifikowany do premiowania projekt**. Wynagrodzenie pomocy technicznej należy oprzeć na zasadzie wymiaru i stopnia trudności wykonywanych rysunków.

Zasada, której nie udało się zrealizować przy obecnym systemie płac, jest prosta:

produkować więcej, lepiej i taniej.

Nie można jednak przeoczyć elementarnego faktu, że miarodajnym efektem koncepcji projektowej — jest zrealizowany obiekt, czyli projektowanie jest fazą pierwszą, jest częścią wielkiego procesu produkcyjnego, jakim jest realizacja planu inwestycyjnego. Największe możliwości zwiększenia tej produkcji, podniesienia jej jakości i obniżenia kosztów tkwią potencjalnie w koncepcji projektu. Dlatego też należy stworzyć wszystkie warunki do właściwej produkcji koncepcji.

Z doświadczeń radzieckich

Ł. OPACKI

Wielkie budowle komunizmu i układ sił produkcyjnych ZSRR*)

W okresie sierpień—grudzień 1950 r. Rada Ministrów ZSRR z inicjatywy Tow. Stalina powzięła historyczną uchwałę o budowie największych w świecie elektrowni wodnych, kanałów, wielkich robót nawadniających i innych budowli mających odegrać ogromną rolę w tworzeniu materialno-technicznej bazy komunizmu w Związku Radzieckim.

Wielkie budowle komunizmu są składową częścią Stalinowskiego planu przeobrażenia przyrody i rozwalają rozwiązać w jednym kompleksie szereg ważniejszych narodowo-gospodarczych zadań w zakresie energetyki, innych gałęzi przemysłu, rolnictwa i transportu. Kompleksowe rozstrzygnięcie tych zadań — to jeden z przejawów wyższości socjalistycznego systemu gospodarczego nad kapitalistycznym. Ta wyższość daje możliwość Państwu Radzieckiemu realizować olbrzymie budowle zapewniające wszechstronne wykorzystanie bogactw naturalnych, planowe rozwijanie i racjonalne rozmieszczenie licznych gałęzi gospodarstwa narodowego na rzecz dalszego zwiększenia potęgi naszej Ojczyzny i podniesienia dobrobytu ludzi pracy. Budowa elektrowni wodnych na Wołdze, Dnieprze, Amu-Darii, Głównym Turkmeńskim kanale i na Donie, nawodnienie i irygacja dziesiątków milionów hektarów ziemi w strefach posuchy — radykalnie zmienia warunki rozwoju

socjalistycznego przemysłu, rolnictwa i transportu, tworząc możliwości dla nowego, bardziej racjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych. Budowa spławnego kanału Wołgo-Dońskiego, zużytkowanie dla żeglugi głównych kanałów: Turkmeńskiego i Stalingradzkiego, a także budowa linii kolejowych otwierają szerokie perspektywy dla racjonalizacji połączeń między gospodarczymi rejonami kraju.

Urzeczywistnienie wielkich budowli komunizmu wysuwa szereg zagadnień związanych z rozmieszczeniem powstających na ich bazie nowych zakładów przemysłowych, dróg transportowych i licznych gałęzi gospodarki rolnej. Tow. Stalin w politycznym sprawozdaniu Centralnego Komitetu XVI zjazdu WKP(b) wskazał na ważność zagadnienia prawidłowego rozmieszczenia przemysłu w ZSRR: „Przy największym nawet rozwijaniu przez nas gospodarki narodowej — mówił J. W. Stalin — nie można pominąć tego zagadnienia, w jaki sposób prawidłowo rozmieścić przemysł, stanowiący prodującą gałąź gospodarstwa narodowego“. Tow. Stalin podkreślił również nieodzowność prawidłowego rozmieszczenia podstawowych gałęzi rolnictwa w ZSRR, wskazał na ważność problemu specjalizacji okręgów według kultur rolnych i rodzaju uprawy. Niniejszy artykuł stanowi próbę przedstawienia w ogólnych zarysach na przykładzie niektórych gałęzi gospodarstwa narodowego naszego kraju, jak ogromny wpływ będzie miał na rozmieszczenie sił wytwórczych

*) Woprosy ekonomiki Nr 10 — 1951, str. 5—17.

Związku Radzieckiego budowa kolosalnych elektrowni wodnych i kanałów.

Najważniejszym ogniwem wielkich budowli komunizmu są potężne elektrownie wodne, których budowa staje się wielkim wkładem w rozwój elektryfikacji gospodarstwa narodowego ZSRR.

Elektryfikacja kraju ma odegrać specjalnie ważną rolę w tworzeniu materialno-technicznej bazy społeczności komunistycznej, albowiem, jak wskazywał W. I. Lenin: „komunizm — to jest sowiecka władza plus elektryfikacja całego kraju“^{*)}. Tow. Stalin rozwijając wskazania W. I. Lenina o znaczeniu elektryfikacji pisał, że „dla przybliżenia się do komunizmu, władza sowiecka powinna elektryfikować kraj, przedstawiając całe gospodarstwo narodowe na wielką wytwórczość“^{**)}.

Jedną z najbardziej efektywnych dróg elektryfikacji kraju staje się budowa elektrowni wodnych. Wykorzystując energię wodną, to nieprzebrane i stale odnawiające się źródło energii, elektrownie wodne oszczędzają ogromne ilości paliwa stanowiącego nieodnawiający się i pracochłonny rodzaj zasobów energetycznych.

Wyższość elektrowni wodnych wyraża się także w tym, że ich wydajność pracy jest większa, a koszt własny energii elektrycznej niższy niż w elektrowniach cieplnych.

W Rosji przedrewolucyjnej elektrownie wodne wykorzystywano w małym stopniu, do 1917 r. było wybudowanych zaledwie kilka niewielkich elektrowni wodnych, ogólnej mocy 7 tysięcy kW. Znamienne było dla gospodarki energetycznej carskiej Rosji nieracjonalne i rabunkowe wykorzystywanie jej zasobów paliwa: w paleniskach elektrowni i zakładów przemysłowych spalano ropę, koksujący węgiel, a także ogromne ilości drewna, co spowodowało masowe wyczerpanie lasów. Zasoby energii wodnej, nie tylko były słabo wykorzystane, ale i niecałkowicie ujawnione.

Ogromne zasoby energii wodnej naszego kraju zaczęto wykorzystywać dopiero w okresie władzy radzieckiej. Związek Radziecki zajmuje pierwsze miejsce na świecie w dziedzinie zasobów energii wodnej. Już w początkach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, siła oddanych do eksploatacji elektrowni wodnych stanowiła ponad 1,5 miliona kW. O skali powstających elektrowni wodnych świadczą poniższe dane:

Elektrownie wodne	zainstalowana moc w tys. k/Wh	Terminy budowy
Kujbyszewska	około 2000	1950—1955r.
Stalingradzka	nie mn. 1700	1951—1956r.
Kachowska	niżej: 250	1951—1956r.
Na rzece Amu-Darii i Gł. Kan. Turkmeńskim	100	1951—1957r.
Na Donie	160	oddaje się do eksploatacji w r. 1952

^{*)} W. I. Lenin, Dzieła, tom 31, str. 484.

^{**)} J. W. Stalin, Dzieła, tom II, str. 311.

W ciągu najbliższych 5 — 7 lat w ZSRR będą wybudowane i oddane do eksploatacji elektrownie wodne o ogólnej mocy ponad 4,2 miliona kW, co prawie trzykrotnie przewyższa moc elektrowni wodnych wybudowanych w naszym kraju, w okresie przedwojennym. Nowe elektrownie wodne dadzą około 23 miliardów kWh energii, która będzie zasilac przemysł, rolnictwo i transport szeregu ważnych gospodarczych okręgów Związku Radzieckiego.

Elektryfikacja kraju i wciąż rosnące możliwości przesyłania energii elektrycznej na wielkie odległości, zmniejszają zależność produkcji od lokalnych naturalnych warunków, tworząc jeden z ważniejszych przyczynków dla powszechnego rozwoju i równomiernego rozmieszczenia sił wytwórczych. Nowe elektrownie wodne na Wołdze będą miały znaczenie międzyrejonowe. Będą miały one wpływ na rozwój i rozmieszczenie sił wytwórczych nie tylko na Powołżu, ale i w sąsiednich Centralnych i Centralno-Czarnoziemnych okręgach, dokąd będzie przesyłana większa część energii tych elektrowni. Poniższa tablica podaje, jak będzie rozdzielana energia elektryczna nadwołańskich elektrowni wodnych:

	Kujbyszewska elekt. wod.	Stalingradzka elekt. wod.	Razem
	w miliardach kilowatogodzin		
Dla Moskwy	6,1	4,0	10,1
Dla Centralno-Czarnoziemnych rejonów	—	1,2	1,2
Dla rejonu Powołża	2,4	2,8	5,2
Na nawodnienie i iryg.	1,5	2,0	3,2
	10,0	10,0	20,0

Do moskiewskiej sieci energetycznej, zaopatrującej Moskwę i otaczającą ją okręgi, będzie skierowane 60% energii elektrycznej elektrowni Kujbyszewskiej i 40% Stalingradzkiej. Centralno-Czarnoziemne okręgi — Woroneżski, Tambowski, Kurski i częściowo Orłowski — będą otrzymywać 12% energii elektrowni Stalingradzkiej. Ogromna ilość energii będzie przekazywana w rejon Powołża: oprócz 3,5 miliarda kWh przeznaczonych dla rolnictwa Zawołża i rejonów przykaspjskich, przemysł i transport obwodów Kujbyszewskiego, Saratowskiego, Stalingradzkiego i Astrachańskiego otrzyma 24% energii elektrycznej Kujbyszewskiej i 28% Stalingradzkiej elektrowni wodnych.

Żadna elektrownia w świecie nie zasilą swoją energią tak ogromnego terytorium, jakie będą zaopatrywać elektrownie Kujbyszewska i Stalingradzka. W Rosji carskiej tylko jedna elektrownia przekazywała energię o napięciu 70 tys. volt na odległość nie większą niż 75 km — do Moskwy. W ZSRR już obecnie urzeczywistnia się przesyłanie energii elektrycznej na odległość ponad 400 km (Donbas — naddnieprzański i inne rejon) o napięciu 220 tys. volt. Dla przesyłania do Moskwy energii elektrycznej Stalingradzkiej i Kujbyszewskiej elektrowni będą wybudowane dwie zasilające linie magistralne

o łącznej długości rzędu 2000 km i o napięciu 400 tys. volt. Budowa takich ultradalekosiężnych linii przesyłowych stawia do rozwiązania radzieckim energetykom szereg złożonych zagadnień technicznych. Potężne dalekosiężne linie przesyłowe, Kujbyszew—Moskwa i Stalingrad—Moskwa, nie będą miały sobie równych w żadnym kraju świata.

* *

Budowa wielkich elektrowni wodnych na Włodze i przesyłanie ich energii na ogromne odległości zmienia radykalnie obraz warunków zaopatrzenia w energię wielkich obszarów europejskiej części naszego kraju, gwałtownie róższcza możliwość rozwoju w tych rejonach różnych gałęzi przemysłu, szczególnie typu produkcji energochłonnej. Europejska część Związku Radzieckiego, a głównie centralno-przemysłowe okręgi należą do rejonów o najbardziej rozwiniętym przemyśle. Rozwój przemysłu w szeregu okręgów europejskiej części ZSRR był utrudniony z powodu niedostatecznych zasobów opałowych, w szczególności węgla. Do większych odbiorców paliwa należą Centralny i nadwołżańskie okręgi: w 1940 roku ich spożycie stanowiło 20,6% całego zapotrzebowania węgla w ZSRR. Do rewolucji zapotrzebowanie okręgu Centralnego w paliwo zaspokajane było prawie całkowicie drewnem oraz przywożonym z daleka paliwem — węglem donieckim i bakińską ropą. W r. 1916 miejscowe paliwo — torf i podmoskiewski węgiel stanowiły około 3,6% ogólnego bilansu paliw tego rejonu. W końcu drugiej pięciolatki, udział miejscowego paliwa, chociaż powiększył się do 29,5%, był w dalszym ciągu niewielki. Dopiero na skutek zwiększenia wydobycia węgla w basenie podmoskiewskim, w okresie pierwszych lat trzeciej pięciolatki i szczególnie w powojennych latach przedsiębiorstwa położone w centralnych okręgach przemysłowych zaczęły wykorzystywać przeważnie miejscowe paliwo. W racjonalizacji bilansu energetycznego tego okręgu dużą rolę odegrała budowa, w górnym biegu Wołgi, wielkich elektrowni wodnych — Szerbakowskiej i Uglickiej, włączonych do moskiewskiego systemu energetycznego. Jednakże dotychczas jeszcze duże ilości węgla donieckiego dostarcza się do wielu okręgów centralnych. Brak paliwa szczególnie ostro odczuwany jest w centralnych okręgach Czarnoziemnych i w średnim Nadwołżu. Jeszcze w pierwszym planie pięcioletnim mówiło się, że „uprzemysłowienie średnio-wołżańskich okręgów w pięcioleciu w znacznym stopniu uzależnione jest od zagadnienia paliwa i zaopatrzenia kraju w energię“^{*)}.

Przesyłanie do centralnych okręgów ZSRR ogromnej ilości energii elektrycznej z nowych wołżańskich elektrowni wodnych pozwoli na wzmocnienie i zrationalizowanie bazy ener-

gicznej, złożonej i wielostronnej gospodarki tej jednej z najważniejszych ekonomicznie części kraju. Ulepszenie zaopatrzenia w energię będzie miało wielki wpływ na rozwój przemysłu tego okręgu, przeobrażonego w okresie Staliniowskich pięciolatek w olbrzymią bazę narodowego przemysłu maszynowego, obróbki metali i hutnictwa stali szlachetnych. Szerokie zastosowanie energii elektrycznej zarówno dla zespołowej elektryfikacji, mechanizacji i automatyzacji procesów produkcyjnych, jak i dla udoskonalenia technologii wydobywania rud, procesu hutniczego i obróbki metali — doprowadzi do dalszego rozwoju tych ważnych gałęzi, otworzy szerokie możliwości dla zwiększenia wydajności pracy i obniżenia kosztów własnych produkcji.

Na Powołżu powstają ogromne możliwości dla nowego budownictwa przemysłowego, dzięki czemu rola ekonomiczna tego okręgu poważnie wzrasta. Tow. W. M. Mołotow na XVIII zjeździe WKP(b) w referacie o trzecim planie pięcioletnim rozwoju gospodarstwa narodowego ZSRR, powiedział: „Stworzenie bazy naftowej, podobnej do „Drugiego Baku“, budowa wielkich elektrowni wodnych, łącznie z perspektywami szerokiego nawodnienia Zawołża i znacznego podniesienia roli dróg wodnych Wołżańsko-Kamskiego basenu rzeczno, przeobrazi ten rejon w silne ekonomicznie ognisko, gdzie rozwinie się duże nowe budownictwo przemysłowe i będzie zapewniony wielki rozwój całej gospodarki rolnej“^{*)}.

Wołżańskie elektrownie dadzą Powołżu ogromną ilość taniej energii elektrycznej. Obliczenia wykazują, że koszt własny tej energii będzie przykładowo 5 — 6 razy mniejszy niż energii współczesnych wielkich elektrowni cieplnych. Wielkie ilości taniej energii elektrycznej stwarzają warunki dla rozwoju energochłonnych wytwórni elektrometalurgicznych i elektrochemicznych.

Dogodne geograficzne położenie Powołża — między okręgiem Centralnym i Górno-przemysłowym okręgiem Południowym, z jednej strony oraz Uralem — z drugiej — i wygodna komunikacja między Powołżem a tymi rejonami, stwarza tam dogodne warunki dla rozwoju zakładów budowy maszyn i ułatwia zaopatrzenie w metale położonych tam zakładów, jak również ich kooperacje z zakładami sąsiednich okręgów. W latach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, na skutek ewakuacji licznych zakładów przemysłowych do okręgu Powołża, znaczenie budowy maszyn i obróbki metali w tych rejonach dla gospodarki narodowej Państwa wzrosło jeszcze bardziej. Budowa maszyn na Powołżu, która już teraz wykazuje niemałe zapotrzebowanie na metale, będzie rozwijać się w następstwie przede wszystkim w kierunku rolniczego i energetycznego budownictwa maszynowego, budowy statków i szeregu innych gałęzi nabierających specjalnego znaczenia w związku z wielkimi budowlami komunizmu.

^{*)} „Pięcioletni plan narodo-gospodarczego budownictwa ZSRR“ t. III. Wyd. 2. Moskwa 1929 str. 458.

^{*)} XVIII zjazd WKP(b) Stenogram Gospolitizdat 1939 str. 302.

Zapotrzebowując coraz więcej metali, szczególnie w zakresie rozmaitych gatunków stopów stali, przemysł maszynowy Powołża rozszerza jednocześnie surowcową bazę hutnictwa przetwórczego, zakłady budowy maszyn wykorzystują 60 — 70% metali, a pozostałe 30 — 40% kierując w postaci odpadków produkcji do wtórnej przeróbki. Przy budowie spławnego Wołgo-Dońskiego kanału, surowka nieodzowna dla wyrobów hutniczych będzie dostarczana z Donbasu drogą wodną. Wciąż rosnące zapotrzebowanie metalu przez Powołże, istnienie tu znacznych ilości odpadków metalowych i złomu, sprzyjające okoliczności dla przewozu surowki z Południa i Uralu i wreszcie celowość wykorzystania na miejscu taniej energii elektrycznej nadwołańskich elektrowni wodnych — wszystko to stwarza warunki dla rozmieszczenia w pobliżu przyszłych elektrowni wodnych energochłonnych zakładów metalurgicznych: elektrostali, stopów żelaza i metali kolorowych. Niemniei sprzyjające perspektywy tworzą się w rejonach nadwołańskich dla rozwoju zakładów elektrochemicznych. Najważniejszym warunkiem dla ich budowy, jednocześnie z tanią energią, jest obecność rozmaitych surowców chemicznych, produktów pochodnych ropy naftowej, naturalnych gazów palnych, różnych soli itp. Nadwołański przemysł przetwórczy ropy, który powstał na bazie przeróbki ropy kaukaskiej, będzie się dalej rozwijać w kierunku przeróbki miejscowej ropy. Węgiel wschodniej części Donbasu położonej o 300 — 400 km od Dolnego Nadwołża (Stalingradu), będzie dla tego rejonu, z natury rzeczy, lokalnym paliwem. Po wybudowaniu spławnego kanału Wołgo-Dońskiego, dostawa tego paliwa znacznie potanieje. Do złożonego kompleksu różnych gałęzi przemysłu chemicznego będzie włączona produkcja nawozów sztucznych i inne gałęzie podstawowej chemii, zajmujące się przeróbką soli mineralnych. Co do bogactwa i różnorodności soli, Nadwołża i przylegające do niego rejony Zachodniego Uralu oraz rejony Przykaspjskie nie mają równych sobie na świecie.

Na skutek budowy Kachowskiej elektrowni wodnej i kanałów południowo-ukraińskiego i północno-krymskiego, otwierają się szerokie perspektywy dla rozwoju przemysłowego wykorzystania solnych bogactw Siwasza — dużego płytkiego zalewu morza Azowskiego. Tu powstały olbrzymie zasoby różnorodnych soli — soli kuchennej, chlorku magnezu, siarczanu magnezu, soli bromowych, potasowych i in. Sprzyjające warunki transportu, a także dobry klimat w tym rejonie ułatwiają wykorzystanie jego bogactw naturalnych, jednakże brak słodkiej wody i źródeł energii elektrycznej hamował dotąd realizację projektów wykorzystania bogactw solnych Siwasza. Budowa Kachowskiej elektrowni wodnej oraz kanałów południowo - ukraińskiego i północno - krymskiego których wody będą przechodziły w bezpośredniej bliskości Siwasza, stworzy warunki dla kompleksowego wykorzystania jego bogactw solnych.

Wielkie budowle nie tylko rozszerzą bazę

energetyczną szeregu gospodarczych rejonów, lecz stworzą również i inne warunki sprzyjające rozwojowi przemysłu. Na przykład w niektórych rejonach zachodniej Turkmenii rozwój przemysłu hamowany jest na skutek małej ilości słodkiej wody, a w wielu miejscach na skutek jej zupełnego braku. Budowa Głównego Turkmeńskiego kanału i sieci przewodów o ogólnej długości 1000 km przy pomocy których wody Amu-Darii będą dostarczane do różnych rejonów zachodniej Turkmenii, radykalnie poprawi warunki ich zaopatrzenia w wodę i zapewni możliwość szybkiego podniesienia przemysłu w rejonie Krasnowodzka, Nebit-Daga, Czelekena, Kara-Bogaz-Goła i innych częściach Turkmeńskiej SRR. Wpływ nowych ogromnych budów na rozwój przemysłu będzie wyrażał się również w tym, że dadzą one w wyniku gwałtownego zwiększenia rolniczej bazy surowcowej zmianę jej geografii oraz rozmieszczenie licznych gałęzi przemysłu lekkiego i spożywczego.

* * *

Pomyślne wprowadzenie w życie Stalinowskiego planu przeobrażenia przyrody radykalnie poprawia warunki rozwoju wszystkich gałęzi rolnictwa w narażonych na posuchę i pustynnych rejonach Zawołża, Turkmenii, Ukrainy, Krymu i północnego Kaukazu. Potężne przeobrażenia urzeczywistniają się na terytorium rozciągającym się na tysiące kilometrów — od Dniestru na zachodzie, do Amu-Darii na wschodzie, od Tuły i Ulianowska na północy, do Wielkiego Kaukazu i ujścia rzeki Atrak na południu. Naturalne warunki tego gigantycznego obszaru są nadzwyczaj różnorodne. Jednak dla większej części charakterystyczne są jego cechy ogólne: ogromne obszary urodzajnej ziemi, obfitość światła słonecznego i ciepła, długi okres wegetacyjny, a jednocześnie niedostateczna ilość opadów. W pewnych rejonach średniej Azji, a także niziny Nadkaspjskiej jest bardzo mało opadów, dlatego też nie stosuje się tu uprawy roli bez nawadniania. Na stepach południowej Ukrainy, północnego Krymu, we wschodniej części północnego Kaukazu i Powołża opadów bywa więcej, ale wypadają nierównomiernie, co prowadzi do częstej posuchy. Najważniejszym warunkiem pełnego i racjonalnego wykorzystania bogactw naturalnych tych obszarów jest nawodnienie. Zapewnia ono duże i stałe urodzaje zbóż i stwarza warunki dla zasiewu na nawodnionych ziemiach kultur wymagających więcej ciepła i wilgoci. Obecnie urodzajne ziemie Zawołża, wschodnich rejonów północnego Kaukazu i południa Ukrainy wykorzystuje się zasadniczo dla siania zbóż. Kultury te jednak wymagają znacznie mniej ciepła, niż otrzymują w tych rejonach w okresie wegetacji. Przebogate zasoby ciepła słonecznego, przy skierowaniu gospodarki rolnej na kultury zbożowe, nie są w pełni wykorzystywane. Nawodnienie tworzy warunki dla rozwoju w tych rejonach uprawy bawełny, rozszerzenia uprawy buraka cukrowego, nowych kultur roślin łykowych

i innych, które lepiej mogą wykorzystać naturalną urodzajność gleby i bogate źródła ciepła słonecznego.

W. I. Lenin zwracał ogromną uwagę na walkę z posuchą w naszym kraju i szczególnie na nawodnienie, jako na najbardziej skuteczną metodę walki z tym żywiołowym zjawiskiem przyrody. W roku 1921 Lenin w liście do towarzyszy komunistów Azerbejdżanu, Gruzji, Armenii, Dagestanu i Republiki Gorskiej pisał: „Nawodnienie jest najpotrzebniejsze i najbardziej przeobrazi kraj, odrodzi go, pogrzebie przeszłość, wzmocni marsz do socjalizmu!“*) Również, tow. Stalin udziela walce z posuchą wyjątkowo wiele uwagi.

Jeszcze w pierwszym etapie socjalistycznego budownictwa, Tow. Stalin wysunął wspaniały plan walki z posuchą przy pomocy nawodnienia (melioracji): „Postanowiliśmy wykorzystać wzmoczoną gotowość chłopów zrobienia wszystkiego, co możliwe, w tym celu, by zaasekurować się w przyszłości od wypadku posuchy i postaramy się całkowicie wyzyskać tę gotowość w celu przeprowadzenia (wspólnie z chłopami) zdecydowanych kroków w kierunku melioracji, ulepszenia uprawy roli itd. Zamyślamy rozpocząć pracę od stworzenia klina melioracyjnego o minimalnie niezbędnych rozmiarach w strefie Samara-Saratow-Carycyn-Astrachań-Stawropol. Przeznaczamy na tę pracę 15 — 20 milionów. W następnym roku przejdziemy do południowych guberni. Będzie to początek rewolucji w naszym rolnictwie“**).

Na XVII zjeździe partii tow. Stalin postawił zadanie jak najszybszego rozwoju robót nawadniających na Zawołżu: „Co się tyczy nawadniania Zawołża — a jest to rzeczą główną z punktu widzenia walki z posuchą — nie można zgodzić się na to, by praca ta była odwlekana na czas dłuższy“***).

Na skutek rozwoju prac związanych z irygacją i zawodnieniem, w okresie pierwszej i drugiej pięcioletki powierzchnia ziem nawodnionych zwiększyła się o 1770 tys. hektarów.

W rejonach wielkich budowli będą dokonane olbrzymie roboty irygacyjne, wielokrotnie przewyższające skalę przedwojenną, świadczą o tym następujące dane:

R e j o n y	Powierzchnia ziem:		Łączna po- wierzchnia ziem irygowa- nych i zawodn.
	irygowa- nych	zawadnia- nych	
W tysiącach hektarów			
Zawołżańskie i Nadkas- pijskie	2.500	11.500	14.000
Naddońskie i Salskie stepy (obwody Ros- towski i Stalin- gradzki)	750	2.000	2.750
Południowa Ukraina i północny Krym	1.500	1.700	3.200
Zachodnia Turkmenia i nizina Amu-Darii	1.300	7.000	8.300
R a z e m:	6.050	22.200	28.250

*) W. I. Lenin, Dzieła, t. 32, str. 297.

**) J. W. Stalin, Dzieła, t. 6, str. 275.

***) J. W. Stalin, Dzieła, t. 13, str. 332.

W wyniku irygacji nowych terenów wodami Wołgi, Donu, Dniepru i Amu-Darii, irygowane powierzchnie zwiększą się w Związku Radzieckim o przeszło 6 milionów ha, tj. prawie w dwójnasób. Zbudowanie olbrzymich elektrowni wodnych pozwoli całkowicie zelektryfikować rolnictwo, co doprowadzi do nie spotykanego jego rozkwitu, stwarzając warunki dla rozmieszczenia w rejonach wielkich budowli intensywnych gałęzi rolnictwa oraz do wytworzenia w naszym kraju obfitości produktów spożywczych. Budowa olbrzymich elektrowni wodnych i kanałów zapewnia rozwiązanie podstawowych zadań socjalistycznego rolnictwa, a przede wszystkim zwiększenie wytwarzania takich najważniejszych produktów, jakimi są zboże i bawełna.

Partia komunistyczna i Rząd Radziecki zawsze zwracały i zwracają szczególną uwagę na problem zbożowy i na kwestie racjonalnego rozmieszczenia produkcji zboża. Towarzysz Stalin podkreślił na XVI zjeździe WKP(b), że „zagadnienie zbożowe jest podstawowym ogniwem w systemie gospodarki rolnej i kluczem do rozwiązania wszystkich innych jej problemów“*). W roku 1935 na obradach czołowych kombajnerów i kombajnerek tow. Stalin wysunął zagadnienie — doprowadzić coroczny zbiór brutto (ogólny) zboża do 7—8 miliardów pudów. To jedno z najważniejszych zadań z honorem było rozwiązane przez pracowników socjalistycznego rolnictwa: w 1940 urodzaj zboża osiągnął 7,3 miliarda pudów, a w r. 1950 przedwojenny poziom zbiorów był przekroczony.

Biorąc za punkt wyjścia ogólne gospodarczo-polityczne zadania Związku Radzieckiego, towarzysz Stalin określił nowy kierunek w systemie rozmieszczenia produkcji zbóż i dowiódł konieczności zlikwidowania historycznie ukształtowanego podziału kraju na rejonu produkujące zboże i rejonu konsumujące je, postawił problem rozwoju produkcji zbóż w każdym obwodzie kraju i w każdej republice. Dzięki należytemu wykonaniu tego zadania w byłych konsumujących dzielnicach kraju wydatnie zwiększyła się produkcja zbóż.

Dostatek zbóż w tych rejonach kraju zwiększył się znacznie, pomimo dużego wzrostu ludności: w latach 1933—1937 czysty zbiór zboża na jednego mieszkańca był większy niż zbiór w latach 1909—1913 w rejonach europejskiej północy o 32,9%, centrum przemysłowego — o 35,7%, w rejonie Wołżańsko-Kamsk m — o 65,3%, na Białorusi — o 46,1% itd.

Powszechny rozwój gospodarki zbożowej w żadnym wypadku nie może zwolnić z zadania dalszego wzmocnienia i rozwoju ogólnozwiązkowych baz zbożowych tworzenia nowych baz, które by zaopatrywały ludność nie tylko miejscową, lecz i większe ośrodki przemysłowe innych rejonów oraz zapewniały zarówno tworzenie zapasów, jak i zaspokajanie innych ogólnopństwowych potrzeb.

W pracach tow. Stalina, w uchwałach partii i rządu w zakresie gospodarki zbożowej niejednokrotnie była podkreślana konieczność two-

*) J. W. Stalin, Dzieła, t. 12, str. 278.

zenia takich właśnie ogólnozwiązkowych spichlerzy zbożowych, jak również wzmacniania i rozwoju starych baz zbożowych. „Nie możemy — wskazywał tow. Stalin w roku 1934 na XVII zjeździe partii — obejść się bez poważnej i całkowicie ustabilizowanej, wolnej od wpływu przyrody, bazy produkcji zbożowej na Wołdze, która dawałaby corocznie dwieście milionów pudów zboża towarowego. Jest to bezwzględna konieczność wziąć pod uwagę z jednej strony wzrost miast nad Wołgą oraz z drugiej strony — wszelkie możliwe komplikacje w sferze stosunków międzynarodowych“^{*)}.

Wielką rolę odgrywają takie spichlerze naszego kraju, jak południowa Ukraina, północny Kaukaz i Krym. W Nadwołżu, na południu Ukrainy, we wschodnich rejonach obwodu Rostowskiego i w północnym Krymie uprawy zbożowe zajmują 70—80% obszaru siewnego. Jednakże przedtem rejonu te nie mogły być trwałymi bazami zbożowymi, ponieważ często je nawiedzające posuchy powodowały poważne wahania w urodzajach: same tylko południowo-wschodnie rejonu europejskiej części kraju, w latach wyjątkowej posuchy nie mogły uzupełnić braków jarej pszenicy dochodzących do 200 milionów pudów.

Irygacja 4750 tys. ha urodzajnej ziemi w rejonach Nadwożańskich i kanału Wołgo-Dońskiego, na południu Ukrainy i na północy Krymu, wykonywana jednocześnie z ogromnymi zalesieniami ochronnymi i systemem obsiewu traw, na zawsze likwiduje niszczycielskie działanie posuchy i gorących wiatrów wschodnich, zapewniając stworzenie w tych rejonach stałego wysokoprodukcyjnego gospodarstwa zbożowego. Dzięki temu zwiększy się ogromnie rola południowych i południowo-wschodnich rejonów europejskiej części ZSRR uprawiających najważniejszą żywnościowo pszenicę.

Przez rozszerzenie, na nowo irygowanych obszarach, posiewów upraw technicznych — bawełny, buraka cukrowego, roślin łykowych i innych — a również traw, udział procentowy obszarów zasianych zbożem, w stosunku do ogólnej powierzchni obszarów siewnych, zmniejszy się przypuszczalnie do 40—50%. Jednakże zmniejszony obszar zasiewów zbożowych będzie zrównoważony przez zwiększenie urodzajności. Według danych doświadczalnych stacji rolniczych, urodzajność zboża na irygowanych obszarach może być doprowadzona do 30—35 cetnarów z ha, a w niektórych rejonach nawet jeszcze więcej, co kilkakrotnie przewyższa średnią urodzajność lat przedwojennych. W rezultacie silnego zwiększenia urodzajności na irygowanych terenach siewnych, zbiory zbóż zwiększą się według naszych obliczeń 2—2,5-krotnie, pomimo że osiągnięcie to uzyskane będzie z mniejszej powierzchni irygowanych obszarów. Szerokie wprowadzenie systemu obsiewania trawą i stworzenie zalesień ochronnych przyczyni się do zwiększenia i ustalenia urodzajów również i na obszarach nieirygowanych Południa i Południowego Wschodu. Wszystkie

te wymienione czynniki warunkują podniesienie roli tych rejonów stanowiących zbożową bazę europejskiej części Związku Radzieckiego.

★ ★ ★

Wielkie budowle będą miały ogromny wpływ na rozwój uprawy bawełny i na rozmieszczenie jej plantacji. W wyniku wykonania postanowień partii i rządu zbiory brutto surowej bawełny osiągnęły już w roku 1940 — 2,7 miliona ton, przekraczając poziom przedrewolucyjny 3,5-krotnie. W latach pierwszej powojennej pięcioletki osiągnięto nowe sukcesy — w roku 1950 zbiór surowej bawełny prawie o 40% przekroczył poziom przedwojenny.

Ciągle wzrastające zapotrzebowanie ludności na tkaniny oraz ogólnopaństwowe potrzeby wywołują konieczność forsownego rozwoju uprawy bawełny w ZSRR. Specjalnie ważną rolę w rozwiązaniu tego zagadnienia odgrywa Główny Turkmeński kanał, w którego strefie, jak wynika z decyzji rządu, nawadniane będą nowe tereny przeznaczone głównie dla rozwoju uprawy bawełny. Kanały Wołgo-Doński, Południowo-Ukraiński i Północno-Krymski pozwolą również wydatnie zwiększyć w tych rejonach produkcję bawełny i pszenicy. Ogólna irygowana powierzchnia w strefie wyżej wymienionych kanałów będzie wynosić 3,55 miliona ha, z których około 1,5 miliona ha będzie wydzielone pod uprawę bawełny. Na tej przestrzeni będzie założonych pięć nowych rejonów nawodnionych plantacji bawełny. Największe skupisko irygowanych plantacji bawełny tworzy się na nizinach Amu-Darii, na terenach Taszaurskiego obwodu Turkmeńskiej SRR i Kara-Kałpaskiej ASRR, gdzie ogólny irygowany obszar wyniesie 800 tys. ha. Drugim takim skupiskiem plantacji bawełny będzie irygowany teren 500 tys. ha w zachodniej Turkmenii. W strefie Głównego Turkmeńskiego kanału tworzy się w ten sposób nowa potężna baza bawełny o obszarze równym niemal Uzbekskiej SRR. Już w roku 1950 liczne rejonu Turkmeńskiej SRR dawały zbiory bawełny średnio po 25—35 cetnarów z hektara. Można przypuszczać, że na nowych irygowanych obszarach będą zapewnione również tak wysokie urodzaje. Pozostałe trzy rejonu nawadnianych plantacji bawełny będą utworzone w europejskiej części ZSRR: na południu Ukrainy, gdzie projektuje się przygotowanie pod wszystkie uprawy 1200 tys. ha, na terenach Chersońskiego (870 tys. ha), Zaporozkiego (około 250 tys. ha) i innych obwodów; na północnym Krymie będzie nawodnione 300 tys. ha i w rejonie Wołgo-Dońskiego kanału 750 tys. ha głównie na terenach Postowskiego obwodu), z tych obszarów będzie wydzielone około 140—150 tys. ha pod plantacje bawełny. Doświadczenie uzyskane na irygowanych plantacjach bawełny w południowej części europejskiej ZSRR pozwalają sądzić o możliwości otrzymywania wysokich urodzajów w tych trzech nowych rejonach przeznaczonych pod uprawę bawełny. Doświadczalnie-irygacyjna Brylewska stacja, Instytut plantacji bawełny jak również sowchozy i kołchozy obwodu Chersońskiego stosując na-

^{*)} J. W. Stalin, Dzieła, t. 13, str. 332.

wodnienie osiągają stałe urodzaje wynoszące 18—20 cetnarów bawełny z hektara. Stworzenie nowych rejonów pod plantacje bawełny na obszarze 1,5 miliona ha i podniesienie urodzajności staje się potężnym krokiem naprzód, a drogę dalszego rozwoju tej gałęzi gospodarczej. Wystarczy powiedzieć, że dadzą one przypuszczalnie taką ilość surowej bawełny, jaka była zebrana w roku 1950 na całym terenie ZSRR. Utworzenie nowych rejonów uprawy bawełny na bazie kanałów wprowadzi ogromne zmiany w dotychczasowym rozmieszczeniu upraw i przybliży bazę surowcową do zakładów przemysłu bawełnianego.

Już w okresie przedwojennych stalinowskich pięciolatek osiągnięto duże sukcesy przez przesunięcie uprawy bawełny na zachód i północny-zachód w stosunku do starych baz bawełny. W krótkim czasie na południu Ukrainy, na Krymie, w północnym Kaukazie i na południowym obszarze dolnej Wołgi stworzono najbardziej w świecie wysunięty na północ obszar uprawy bawełny. Tereny te przekraczające 500 tys. ha stanowiły przed wojną 24% ogólnego obszaru uprawy bawełny ZSRR. Ze względu jednak na to, że plantacje bawełny w tych rejonach były nową dziedziną i stworzone zostały na nienawodnionych gruntach, urodzaje bawełny były tu niskie. Średni urodzaj osiągany w okresie pięciu przedwojennych lat wynosił 3,4 cetnara z hektara, a poszczególne rejonu Ukrainy i północnego Kaukazu dawały stale po 5—6 cetnarów. Wskutek tego rola tych rejonów jako dostawców surowca była nieznaczna, wynosząc mniej niż 9% zbiorów brutto w ZSRR. Stworzenie w strefach kanałów Południo-Ukraińskiego, Północno-Krymskiego i Wołgo-Dońskiego trzech nowych rejonów nawodnionych plantacji bawełny poważnie zwiększy udział procentowy europejskiej części kraju w produkcji bawełny.

Nowa baza bawełniana tworzona w strefie Głównego Turkmeńskiego kanału spowoduje wielkie zmiany w geografii przewozów bawełny, skróci transport średnioazjatyckiej bawełny kierowanej do rejonów Centralnych, które ześrodkowują przeważającą większość fabryk tekstylnych. W czasach przedrewolucyjnych większość plantacji bawełny Średniej Azji była ześrodkowana w rejonach wschodnich, głównie w dolinie Fergańskiej, na którą przypadała prawie połowa średnio-azjatyckich obszarów (posiewów). Wskutek tego przewozy bawełny odbywały się na ogromną odległość sięgającą 3800 km (Fergana—Moskwa). W okresie przedwojennych pięciolatek uprawa bawełny zwiększyła się w zachodnich obwodach Uzbekistanu — w Bucharskim i Samarkandzkim. Średnioazjatycka bawełna będzie przewożona głównie drogami wodnymi. Znaczna część bawełny pochodzącej z Zachodniej Turkmenii będzie dostarczana do okręgów Przemysłowych Centralnych przez morze Kaspijskie, a następnie przez Wołgę i cały system kanałów a możliwe jest, że dojdzie również i do niektórych rejonów Zachodniego Urалу, którego przemysł tekstylny będzie miał zapewnioną bazę paliwa i energetyki. Wybudowa-

nie elektrowni wodnych i kanałów będzie miało wielki wpływ na rozmieszczenie i rozwój innych licznych gałęzi rolnictwa socjalistycznego, jak np. plantacji, buraków, warzywnictwa, ogrodnictwa, plantacji winogron oraz roślin lękowych i wielu innych kultur, którym potrzebny jest ciepły klimat. W okręgach wielkich budowli będzie stworzony przemysł konserwowy, cukrownie i wiele innych zakładów przemysłu lekkiego i spożywczego. Stworzenie na nawodnionych obszarach nad Wołgą nowych plantacji buraka cukrowego i wybudowanie cukrowni przyczyni się do zbliżenia tej najważniejszej gałęzi przemysłu spożywczego do rejonów wschodnich, zmuszonych obecnie coraz większe ilości cukru dowozić z Ukrainy i terenów Centralno-Czarnoziemnych.

Nawodnienie przeszło 20 milionów ha pastwisk i niewielkich działek ziemi wybranych dla zasiewu kultur pastewnych, w radykalny sposób zmieni warunki rozwoju hodowli bydła na nizinach nadkaspjskich, w Kara-Kumach, na stepach południa Ukrainy i północnego Krymu. Bogate naturalne zasoby pasz, małośnieżne i stosunkowo ciepłe zimy, pozwalające na przetrzymywanie bydła na pastwiskach przez większą część roku — stwarzają przychylne warunki dla rozwoju w tych rejonach hodowli bydła na wielką skalę na bazie pastwiskowej. W obecnych warunkach zasoby pastwiskowe tych rejonów nie mogą być całkowicie wykorzystane. Przyczynia się do tego brak rzek, znaczna głębokość wód gruntowych i niewielka ilość opadów. Rażące wahania zapasów paszy w sezonach, obniżają wydajność hodowli bydła, utrudniają wykorzystanie pastwisk dla rozmnażania cienkowłnistych owiec i hodowli bydła dla produkcji mięsa i mleka. Nawodnienie tych olbrzymich przestrzeni pastwisk nie tylko zapewni wodę dla bydła, lecz pozwoli również nawadniać poszczególne działki celem tworzenia na nich zapasów paszy na czas letniego i zimowego jej braku. Radykalne polepszenie bazy pastwnej i zaopatrzenia w wodę pozwoli zwiększyć pogłowie kolektywnego bydła, stworzyć na tych pastwiskach ogólnozwiązkową bazę hodowli cienkowłnistych owiec i karakułów oraz wysokowydajnego bydła dla produkcji mięsa i mleka. Z chwilą zbudowania tutaj olbrzymich kombinatów mięsnych, zakładów mleczno-konserwowych, masłarni i serowni, zwiększy się znaczenie tych rejonów jako dostawców najcenniejszych produktów spożywczych.

Olbrzymi wzrost socjalistycznego przemysłu i rolnictwa ZSRR zapewniony przez wielkie budowle komunizmu, spowoduje zwiększenie przewozów i stworzy nowe wymagania w stosunku do wszystkich rodzajów transportu. Szczególnego znaczenia w rejonie nowych budowli nabiera transport rzeczny, a przede wszystkim najważniejsza magistrała rzeczna naszego Kraju — Wołga.

Kanał imienia Moskwy i węzły wodne Iwańkowski, Uglicki i Szerbakowski były to pierwsze olbrzymie hydrotechniczne budowle na Wołdze. Budowa Uglickiego i Szerbakow-

skiego węzła wodnego polepszyła warunki nawigacyjne na Wołdze, szczególnie w jej górnym biegu. Nowe węzły wodne — Gorkowski, Kujbyszewski i Stalingradzki — obok już wybudowanych górnowołżańskich, zapewnią konieczną dla żeglugi głębokość na całej długości Wołgi od Kalinina aż do jej ujścia.

Po wybudowaniu kanału Wołgo-Dońskiego będzie zakończona ogromna praca stworzenia głębokiej drogi wodnej, łączącej morze Białe, Bałtyckie i Kaspiskie z Azowskim i Czarnym. Kanałem tym popłynię strumień węgla donieckiego i metali dla okolic nadwołżańskich, drzewa i innych ładunków dla Zagłębia Donieckiego, Rostowa, Azowsko-Czarnomorskiego wybrzeża i północnego Kaukazu. Z Wołgi na Don będzie kierowana również ropa i produkty naftowe, papier, samochody, traktory, a z Donu na Wołgę — zboże, z północnego Kaukazu i z nad ujścia Donu oraz inne ładunki. Już w początkowym okresie eksploatacji kanału, obrót ładunków dorzeczna Dońskiego zwiększy się kilkakrotnie w porównaniu z obecnym stanem. Wzrośnie znaczenie transportu rzeczynego również w republikach Średniej Azji, w których powstanie nowa magistrala transportowa — Główny Turkmeński kanał o długości 1100 km. Po wybudowaniu tamy przy Tahia-Tasza polepszą się znacznie warunki nawigacji na Amu-Darii, która otrzyma połączenie z najważniejszymi wodozbiorami europejskiej części ZSRR. Stwarza to możliwości dla tranzytowej komunikacji wodnej pomiędzy Średnią Azją i europejską częścią kraju, pomiędzy Amu-Darią, Głównym Turkmeńskim kanałem, morzem Kaspiskim i Wołgą.

Zmieni się również geografia transportu kolejowego: nowe linie przetną Wołgę, Don, Dniepr, rozszerzy się sieć kolei żelaznych w rejonach Zawołżańskich i Średniej Azji. Gęsta sieć dróg samochodowych pokryje rejony nawadniane.

Wielkie budowle będą miały duży wpływ na rozmieszczenie ludności na znacznej przestrzeni naszego Kraju. Na skutek różnorodnych przyczyn historycznych rejony Południowe i południowo-wschodnie europejskiej części ZSRR zaludniały się później niż centralne i zachodnie. Niesprzyjające warunki naturalne (posuchy) były tylko jedną z przyczyn wstrzymania rozwoju rolnictwa i zaludnienia tych rejonów. Burżuazyjni ekonomiści ignorujący fakt, że decydujący wpływ na rozwój i rozmieszczenie wytwórczych sił wywiera sposób produkcji, „objaśniali” słabe zaludnienie i niski poziom rozwoju gospodarki w tych rejonach warunkami naturalnymi. Na przykład, przypuszczali, że Taurydzkie stępy na skutek posuchy nie nadają się dla rolnictwa i zawsze będą należeć do „terenów nieuprawnych”¹. W. I. Lenin zdemaskował te pseudonaukowe poglądy. Mówiąc o warunkach szerokiego zużytkowania olbrzymiego funduszu kolonizacyjnego Rosji Lenin wskazał, że „fundusz ten w znacznej swej części w obecnym czasie staje się niezdolnym nie wskutek przyrodzonych właściwości którychkolwiek obszarów kresowych, lecz wskutek społecznych

właściwości gospodarki w rdzennej Rusi, właściwości skazujących technikę na zastój, ludność na bezprawie, zahukanie, ciemnotę i bezradność”.²) Na skutek tych społecznych warunków włościanstwo carskiej Rosji nie było w stanie przezwyciężyć trudności spowodowanych posuchami w południowych i południowo-wschodnich rejonach europejskiej części naszego kraju. To właśnie warunkowało stosunkowo małą gęstość zaludnienia w tych rejonach i powodowało, że przeważały tam najbardziej ekstensywne gałęzie rolnictwa i hodowli bydła.

W ciągu lat władzy Radzieckiej zaszły gruntowne zmiany w rolnictwie rejonów nawiedzanych posuchami. Jednakże historycznie ukształtowane tutaj właściwości rolnictwa i specyficzne naturalne warunki również i w obecnym czasie wywierają wpływ na gęstość zaludnienia tych terenów. W południowych dzielnicach Ukrainy gęstość zaludnienia jest nieco niższa niż w północnych. Słabo są zaludnione wschodnie strefy posuchy północnego Kaukazu, nie mówiąc już o pustyniach i półpustyniach Turkmeńskiej SRR i Kara-Kałpaskiej ASRR.

Stosunkowo niska gęstość zaludnienia utrudnia opanowanie naturalnych bogactw tych rejonów. Bogactwa naturalne, a także praca ludzka zawarta w maszynach, surowcach, paliwie — mogą być uruchomione i oddane do rozporządzenia gospodarce narodowej dopiero po zastosowaniu żywej energii ludzkiej. „Żywa energia ludzka — pisał Marks — powinna objąć te rzeczy, wskrzesić je z martwych, zmienić z zaledwie możliwych, w rzeczywiste i czynne wartości użytkowe”³). W celu opanowania bogactw naturalnych, jak również dla intensyfikacji rolnictwa w rejonach wielkich budowli trzeba będzie w niektórych wypadkach przesiedlić tutaj siłę roboczą z innych terenów kraju. Jeszcze większą rolę przy likwidacji deficytu siły roboczej powinny odegrać środki przedsięwzięte w kierunku zwiększenia wydajności pracy; między nimi specjalne miejsce zajmie elektryfikacja przemysłu, rolnictwa i transportu, która da możliwość podniesienia technicznego poziomu najważniejszych gałęzi gospodarczych w tych rejonach.

Już teraz, kiedy zaledwie tworzy się baza materialno-produkcyjna olbrzymich budowli, rosną nowe miasta: Komsomolsk nad Wołgą, w rejonie Kujbyszewskiej elektrowni wodnej, Tahia-Tasz nad Amu-Darią i inne. Na lewym brzegu Wołgi u ujścia Achtuby, założono miasto budowniczych Stalingradzkiego węzła wodnego na 65 — 70 tysięcy mieszkańców. Buduje się tu już domy murowane stałego typu. Miasto to z czasem złączy się ze Stalingradem, który w miarę rozwoju budownictwa przemysłowego na bazie stalingradzkiej elektrowni wodnej, stanie się jednym z największych miast ZSRR. Wydatnie zwiększy się ludność i wielu innych miast nad Wołgą, w szczególności Kujbyszewa, w którego rejonie tworzy się sprzyjające warunki dla rozwoju różnorodnych energochłonnych zakładów przemysłowych. Rady-

¹) W. I. Lenin, Dzieła, tom 13, str. 228.

²) K. Marks: Kapitał, t. I, 1949 r., str. 190.

kalnie zmieniają się warunki życia w zachodniej Turkmenii, gdy będą w szerszym zakresie wykorzystywane jej bogactwa naturalne, a w związku z tym znacznie zwiększy się ilość mieszkańców w Krasnowodzku, Nebit-Dadze i innych miastach tego Kraju. W republikach Środkowej Azji i na nizinach nad morzem Kaspijskim powstaną dziesiątki siół i miast w nowych oazach stworzonych dzięki nawodnieniu tych pustynnych terenów.

Niezmierzalnie podniesie się poziom ekonomicznego i kulturalnego rozwoju licznych rejonów Turkmenii, Kara-Kałpakii i zachodniego Kazachstanu — tych dawniej zacofanych w rozwoju kresów naszego Kraju.

Wielkie budowle komunizmu przyczyniają się do wprowadzenia w życie wskazań XVIII zjazdu WKP(b) o konieczności zbliżenia przemysłu do źródeł surowców i rejonów spożycia, w celu zlikwidowania nieracjonalnych i nadmiernie dalekich przewozów, jak również w celu dalszego podniesienia spóźnionych w gospodarczym rozwoju rejonów ZSRR.

Realizując wskazania partii, naród radziecki, pod mądrym kierownictwem Wielkiego Stalina, osiągnie dalszy wzrost wydajności pracy społecznej, na podstawie bardziej racjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych, a tym samym przyspieszy marsz naszego Kraju na drodze do komunizmu.

Dział Informacyjno-Normatywny

Mgr TADEUSZ SENTEK

Planowanie i źródła pokrycia finansowego inwestycji spółdzielczości na rok 1952

Zasady ogólne sfinansowania inwestycji

Planowanie pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 przez centrale spółdzielcze, związki spółdzielni i spółdzielnie reguluje instrukcja stanowiąca załącznik do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 19 września 1951 r.

Ustalone w instrukcji zasady planowania pokrycia finansowego są konsekwencją zmiany systemu sfinansowania inwestycji na rok 1952.

Dotychczasowy limit inwestycyjny planu określał nie tylko wartość kosztorysową planowanych inwestycji, ale również wysokość środków pieniężnych potrzebnych inwestorowi na wykonanie planowanych na dany rok zadań rzeczowych. Włączenie wniosku inwestycyjnego inwestora do planu inwestycyjnego było równoznaczne z ustaleniem limitu środków pieniężnych, potrzebnych inwestorowi dla wykonania inwestycji. W roku 1952 limit inwestycyjny określa jedynie wartość kosztorysową inwestycji, a więc wartość programu rzeczowego, który ma być wykonany w okresie ważności planu inwestycyjnego. Wysokość środków potrzebnych na sfinansowanie inwestycji w 1952 r., oraz źródła ich pochodzenia podlegają oddzielnemu planowaniu w indywidualnych i zbiorczych planach pokrycia finansowego inwestycji.

Wysokość środków pieniężnych, potrzebnych na sfinansowanie inwestycji na przestrzeni roku, rzadko pokrywa się z wartością kosztorysową nakładów, wykonywanych fizycznie w okresie rocznym. Zazwyczaj wartość wykonanych nakładów, w okresie czasu od

1 stycznia do 31 grudnia każdego roku, była wyższa od ilości środków pieniężnych zużytych w tym czasie na rozliczenia. Nierozliczona część należności z tytułu inwestycji wykonanych fizycznie do końca roku, przechodziła dotychczas na rok następny i była rozliczana w okresie ulgowym. Mówiło się wówczas o „poślizgu finansowym” planu inwestycyjnego ubiegłego roku. Stosownie do zmiany obowiązujących dotychczas przepisów, środki planu inwestycyjnego na 1951 r. wygasły z upływem 31 grudnia 1951 r. W związku z tym, zobowiązania z tytułu działalności inwestycyjnej w 1951 r. nie mogą być z upływem dnia 31 grudnia 1951 r. pokrywane ze środków planu inwestycyjnego roku 1951. Plany pokrycia finansowego inwestycji zaplanowanych na rok 1952, winny więc obejmować także środki potrzebne na pokrycie zobowiązań, pozostałych do zapłaty z tytułów nakładów inwestycyjnych dokonanych w ubiegłym roku.

Do sporządzania indywidualnych planów pokrycia finansowego zobowiązane były wszystkie jednostki organizacyjne i spółdzielcze, które wykonywały inwestycje w 1951 r., bez względu na to czy w r. 1952 są objęte planem inwestycyjnym. Nieuwzględnienie w planach pokrycia finansowego zobowiązań, przechodzących na rok 1952 pozbawia inwestora po 31 grudnia 1951 r. środków pieniężnych, potrzebnych na ich pokrycie. Obowiązek sporządzenia indywidualnych planów nie dotyczył oczywiście tych inwestorów, których działalność w 1951 r. miała być rozliczona do 31 grudnia 1951 r.

Jeżeli z jednej strony plany pokrycia finansowego inwestycji uwzględniają środki potrzebne na zapłatę zobowiązań pozostałych z ubiegłego roku, to z drugiej strony plan pokrycia finansowego ulega zmniejszeniu o kwotę zobowiązań, które nie będą rozliczane w 1952 roku, a przejdą do zapłaty na rok 1953.

W planie sfinansowania inwestycji na r. 1952 przeprowadzona zostaje zasada samofinansowania inwestycji. Stosownie do tej zasady, jednostki organizacyjne spółdzielcze finansować będą inwestycje w pierwszym rzędzie z własnych środków finansowych. Różnice stanowiące niedobór środków własnych wygospodarowanych przez spółdzielnie lub uzyskanych w formie pożyczek z Funduszy Inwestycyjnych finansowane będą z kredytów bankowych, udzielanych przez banki finansujące inwestycje. Oznacza to, że zaniechana zostaje zasada wiązania określonych środków z określonym zadaniem inwestycyjnym. Zaniechana więc zostaje zasada rozróżniania w planie inwestycyjnym inwestycji jednostek spółdzielczości, finansowanych z limitów środków zwrotnych wzgl. limitów środków własnych. Realizacja rozliczeń obejmie całość zadania rzeczowego w ten sposób, że zadania rzeczowe finansowane będą w pierwszym rzędzie ze środków własnych spółdzielni, a następnie dopiero z kredytów bankowych.

W roku 1951 pożyczki, uzyskane przez jednostki spółdzielcze na inwestycje limitowe z Funduszu Inwestycyjnego, mogły służyć na rozszerzenie programu rzeczowego, mieszczącego się w ogólnie wyznaczonych limitach inwestycyjnych. W roku 1952 pożyczki z Funduszu Inwestycyjnego służyć będą jako jedno ze źródeł sfinansowania inwestycji w ramach wyznaczonego inwestorowi limitu inwestycyjnego.

Dla sporządzenia wniosków inwestycyjnych na sumę wyższą od wyznaczonych jednostkom spółdzielczym limitów inwestycyjnych, mogą być przeznaczone w 1952 r. na inwestycje limitowe jedynie kwoty, po-

chodzące z odszkodowań z tytułu szkód przemysłowych i z tytułu ubezpieczeń rzeczowych środków trwałych, dobrowolnych świadczeń rzeczowych i pieniężnych obywateli, przeznaczonych na inwestycje zaspokajające zbiorowe potrzeby oraz z wpłat przyszłych użytkowników.

Limity inwestycyjne planu inwestycyjnego na rok 1951 opiewały na kwoty brutto, tj. zawierały w sobie oszczędność etapu projektowania i oszczędność etapu realizacji. Limity finansowania planu inwestycyjnego na rok 1952 opiewać będą na wartość limitu netto. Przez wartość netto limitu rozumie się wartość nakładów inwestycyjnych, umniejszoną o zadania oszczędnościowe w zakresie projektowania i realizacji inwestycji.

Plany pokrycia finansowego inwestycji

Jednostki spółdzielcze występujące w planie inwestycyjnym, jako inwestorzy bezpośredni miały obowiązek opracować indywidualne plany pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952. Plany pokrycia finansowego dla spółdzielczości składają się z pięciu części, a mianowicie:

- I — Inwestycje limitowe,
- II — Podział amortyzacji,
- III — Środki na inwestycje pozalimitowe,
- IV — Specyfikacja środków własnych na inwestycje limitowe,
- V — Specyfikacja środków własnych na inwestycje pozalimitowe.

Zagadnienie planowania pokrycia finansowego inwestycji wiąże się ściśle ze źródłami środków finansowych, przeznaczonych na inwestycje. Zagadnienia te będą najważniejszej przedstawione, jeżeli omówi się je na wzorach planu pokrycia finansowego inwestycji. W związku z tym w dalszej treści artykułu opisane zostaną zasady planowania i źródeł finansowania inwestycji spółdzielczości w oparciu o poszczególne części planu pokrycia finansowego inwestycji.

Każdy indywidualny plan pokrycia finansowego inwestycji zawiera na wstępie nazwę inwestora oraz nazwę jednostki nadrzędnej sporządzającej plan zbiorczy.

Część I (Inwestycje limitowe) planów pokrycia finansowego inwestycji — służy dla ustalenia zapotrzebowania na środki i dla ustalenia źródeł pokrycia zapotrzebowania finansowego.

W zakresie zapotrzebowania na środki inwestorzy obowiązani byli podać limit inwestycyjny netto na 1952 r. oraz kwotę zobowiązań z tytułu inwestycji limitowych roku 1951, przechodzących na rok 1952.

Limit inwestycyjny na r. 1952 brutto oznacza wartość nakładów według cen z dnia 31 marca 1951 r. Dla uzyskania wartości netto tych nakładów potrąca się od wartości nakładów brutto zadania oszczędnościowe okresu projektowania i okresu realności.

Kwota zobowiązań przechodzących z roku 1951 na rok 1952, mogła być zaplanowana w projektach planów najwyżej w wysokości 1/6 części wartości nakładów inwestycyjnych netto 1951 r., według przewidywanego stopnia wykonania na dzień 31 grudnia 1951 r. Za podstawę ustalenia normatywu zobowiązań przechodzących na rok następny brana była wartość nakładów netto 1951 r., która według przewidywań inwestora miała być wykonana do końca roku. Przez wartość nakładów netto 1951 r. rozumie się wartość brutto nakładów inwestycyjnych objętych tytułami inwestycyjnymi, po odjęciu zadań oszczędnościowych. Ustalenie wysokości zobowiązań przechodzących z r. 1951 na rok 1952, odpowiadającej stanowi faktycznemu na dzień 1 stycznia 1952 r., nastąpi w szczegółowych planach pokrycia finansowego inwestycji.

Ustalenie normatywu zobowiązań przechodzących na rok 1952 zobowiązało inwestorów do przeprowadzenia do końca 1951 roku przynajmniej 5/6 rozliczeń z tytułu należności za roboty i dostawy, przewidziane w planie inwestycyjnym na r. 1951. Środki pieniężne,

potrzebne na spłatę zobowiązań wynikających z działalności inwestycyjnej roku 1951, zobowiązani byli planować wszyscy inwestorzy, którzy przewidywali, że nie rozliczą ich do końca roku. Zobowiązania te, ustalone zostały w odniesieniu do robót budowlano-montażowych, dostaw oraz robocizny opłaconej ze środków planu inwestycyjnego. Zobowiązania przechodzące na rok następny mieli obowiązek ustalić również inwestorzy, którzy posiadali limit w planie inwestycyjnym r. 1951, nie otrzymali jednak limitu inwestycyjnego na r. 1952, a przewidywali przejście zobowiązań wynikłych z działalności roku 1951 na 1952. Inwestorzy, którzy obowiązku tego nie dopełnili, nie mają zaplanowanych środków na pokrycie tych zobowiązań. W odniesieniu do inwestycji z tytułu których, wg przewidywań inwestora wszystkie należności miały być rozliczone do końca roku, nie należało planować zobowiązań przechodzących na rok następny.

Do źródeł pokrycia zapotrzebowania finansowego inwestycji spółdzielczości zaliczane są zobowiązania z tytułu inwestycji limitowych 1952 r. przechodzące na rok 1953, wpływy z likwidacji środków trwałych, część amortyzacji przeznaczonej na inwestycje, środki własne, pożyczki z funduszu inwestycyjnego oraz kredyt bankowy.

Zobowiązania z tytułu inwestycji limitowych 1952 r. przechodzące na rok 1953 zmniejszają zapotrzebowanie finansowe inwestora na środki. Jeżeli limit inwestora na rok 1952 wynosi np. 100.— zł, zobowiązania zaś przechodzące na rok 1953 wynoszą zł 15.—, wówczas zapotrzebowanie finansowe na rok 1952 wyniesie zł 85.—. W przypadku tym do źródeł pokrycia zapotrzebowania zalicza się zł 15.—. Cyfry te przedstawiać można w zestawieniu bilansującym się następująco:

limit na 1952 r.	zł 100.—
zobowiązania przechodzące na r. 1953	zł 15.—
potrzebne środki wykonania inwestycji	zł 85.—
razem	zł 100.—

Zobowiązania przechodzące z roku 1951 na rok 1952 pociągają za sobą konieczność zwiększenia środków finansowych inwestora, ponad limit inwestycyjny na rok 1952. Ponieważ równocześnie zobowiązania inwestora przechodzące na rok 1953 zmniejszają jego zapotrzebowanie na środki w r. 1952, wysokość zapotrzebowania finansowego inwestora ulega, w zależności od różnicy zobowiązań planowanych na dzień 31 grudnia 1951 r. i na dzień 31 grudnia 1952 r., odpowiedniemu zwiększeniu lub zmniejszeniu.

Kwota zobowiązań przechodzących z roku 1952 na rok 1953 nie jest planowana dowolnie. Wysokość jej nie może przekroczyć 1/8 części wartości nakładów inwestycyjnych netto, zaplanowanych we wnioskach inwestycyjnych do wykonania w r. 1952.

Wpływy z likwidacji środków trwałych pochodzące mogą z planowanej sprzedaży środków trwałych, zarówno nadających się do eksploatacji jak i nie nadających się do eksploatacji. Planowane wpływy z tego źródła wprowadza się do planów pokrycia finansowego, po potrąceniu kosztów związanych z ich likwidacją lub sprzedażą. Dla ustalenia wysokości tych wpływów, przyjmuje się wartość realną tych środków pomniejszoną o koszty ich likwidacji lub zbycia.

Amortyzacja może być przeznaczona na inwestycje tylko w tej części, która pozostanie po odjęciu od niej zaplanowanej na rok 1952 spłaty otrzymanych kredytów bankowych, uzyskanych w ramach planów inwestycyjnych lub z Funduszu Inwestycyjnego oraz po odjęciu części amortyzacji przeznaczonej na kapitalne remonty. Zasady podziału funduszu amortyzacyjnego na powyższe cele zostaną omówione w dalszej części artykułu.

Środki własne (inne) wyliczone zostały w § 5 pkt. 3 instrukcji. W części planu „Źródła pokrycia zapotrzebowania finansowego“ (część 1 i 2) wpisuje się w po-

zycji „środki własne“ łączną kwotę tych środków. Dla wyszczególnienia środków własnych służy część IV planu — „Specyfikacja środków własnych na inwestycje limitowe“. W specyfikacji środków własnych zestawia się oddzielnie środki, o które może być zwiększony limit inwestycyjny, przydzielony jednostce oraz oddzielnie środki, które wpływają na zmniejszenie zapotrzebowania jednostki na inwestycyjny kredyt bankowy.

Środki, o które może być zwiększony limit inwestycyjny zostały już omówione w pierwszej części artykułu. Omówienia wymagają środki, które zmniejszają zapotrzebowanie jednostki na inwestycyjny kredyt bankowy. Środkami tymi są fundusz zasobowy, zysk na robotach inwestycyjnych wykonywanych systemem gospodarczym, wpływy z produktów ubocznych, część czystej nadwyżki.

Nadwyżkę funduszu zasobowego przyjmuje się w wysokości wynikającej z bilansu dochodów i wydatków. Zysk na robotach prowadzonych systemem gospodarczym występuje przy użyciu własnych robotników. We wnioskach inwestycyjnych przyjmowana jest wartość robót budowlanych wg kosztorysu. Kosztorysy zaś zawierają wartość robót w wysokości przewidzianej dla rozliczeń w zakresie robót, wykonywanych systemem zleconym. Wartość robót ujętych w kosztorysie zawiera zatem 3% zysku, przewidzianego dla przedsiębiorstwa wykonawczego. W zakresie robót, wykonywanych przy użyciu własnych robotników, wymieniony zysk nie jest opłacany. Wobec tego zysk w wysokości 3% wartości netto robót budowlanych, który w przypadku wykonywania inwestycji systemem zleconym przypadłby przedsiębiorstwu wykonawczemu, zaliczany jest przy inwestycjach wykonywanych systemem gospodarczym do środków własnych inwestora, przeznaczonych na inwestycje.

Część czystej nadwyżki przeznacza się na inwestycje limitowe w wysokości wynikającej z bilansu dochodów i wydatków, po potrąceniu przypadającej na tę część rat spłaty średnioterminowego kredytu, udzielonego przez bank finansujący eksploatację na inwestycje pozalimitowe.

Wpływy z produktów ubocznych nie wymagają omówienia.

Jednostki spółdzielcze zrzeszone w centralach występujące w planie jako inwestorzy bezpośredni nie planowały w projektach indywidualnych planów pokrycia finansowego inwestycji limitowanych pożyczek z Funduszu Inwestycyjnego. Pokrycie z tego źródła planowane było w planach zbiorczych na szczeblu central.

Kredyt bankowy na inwestycje limitowe zaplanowany został w projektach planu w wysokości różnicy między ustalonym zapotrzebowaniem finansowym inwestora na 1952 r., a środkami pokrycia pochodzącymi z omówionych źródeł (Część 1—2) z wyjątkiem pokrycia finansowego ze środków Funduszu Inwestycyjnego. Zaplanowany w ten sposób kredyt bankowy zostanie w planach szczegółowych zmniejszony o kwotę ewentualnie przyznanych inwestorom pożyczek z Funduszu Inwestycyjnego. Przydział pokrycia finansowego z Funduszu Inwestycyjnego nastąpi po ustaleniu wysokości środków tego Funduszu, które powinny być przeznaczone na inwestycje limitowe.

Część II (Podział amortyzacji) planów pokrycia finansowego inwestycji zawiera przewidywaną pozostałość amortyzacji na dzień 31.12.1951 r. oraz fundusz amortyzacyjny na rok 1952. Przy ustaleniu funduszu amortyzacyjnego uwzględnia się zwiększenie go o amortyzację środków trwałych, które mają być oddane do eksploatacji w r. 1952 oraz zmniejszenie go o amortyzację środków trwałych, które mają być wycofane z eksploatacji w roku 1952. Obliczeń tych dokonuje się na specjalnych wzorach podanych w instrukcji z ustaleniem czasu oddania środków trwałych do eksploatacji lub wycofania ich z eksploatacji.

Po obliczeniu funduszu amortyzacyjnego ustala się jego przeznaczenie w określonym procencie na spłatę kredytów zaciągniętych na inwestycje, a w pozostałości na sfinansowanie kapitalnych remontów oraz na

sfinansowanie inwestycji limitowych i pozalimitowych. Jednostki posiadające zadłużenie z tytułu inwestycyjnych kredytów bankowych, zobowiązane są przeznaczyć w 1952 r. na spłatę tych kredytów 30% swego funduszu amortyzacyjnego, bez względu na ewentualne dotychczas ustalone raty spłat. Jednostki nie posiadające zadłużenia z tytułu inwestycyjnych kredytów bankowych, a posiadające zadłużenie z tytułu pożyczek uzyskanych z Funduszu Inwestycyjnego Central przeznaczają w r. 1952 na spłatę tych pożyczek w zasadzie kwotę równającą się 1/10 części zadłużenia, nie mniej jednak niż 10% i nie więcej niż 30% funduszu amortyzacyjnego.

Zgodnie z podanymi wyżej wyjaśnieniami na spłatę zadłużenia z tytułu inwestycyjnych kredytów bankowych lub pożyczek z Funduszu Inwestycyjnego przeznacza się 30% funduszu amortyzacyjnego. Jeżeli jednak jednostka posiada zadłużenie z tytułu inwestycyjnych kredytów bankowych na spłatę tych kredytów przeznacza się pełne 30% funduszu amortyzacyjnego. Spłata więc kredytu bankowego traktowana jest z pierwszeństwem przed spłatą pożyczek uzyskanych z Funduszu Inwestycyjnego.

Pozostałość funduszu przeznacza się w pierwszym rzędzie na sfinansowanie zaplanowanych kapitalnych remontów. Po pokryciu potrzeb w zakresie kapitalnych remontów przeznacza się resztę funduszu na inwestycje pozalimitowe lub limitowe.

Część III (Środki na inwestycje pozalimitowe) planów pokrycia finansowego inwestycji — służy dla ustalenia przeznaczonych na inwestycje pozalimitowe środków własnych, wpływów z likwidacji środków trwałych i części amortyzacji.

Środki własne przeznaczone na inwestycje pozalimitowe wyszczególnia się w części V — „Specyfikacja środków własnych na inwestycje pozalimitowe“. Odszkodowania za szkody przemysłowe i odszkodowania ubezpieczeniowe mogą być przeznaczone na inwestycje pozalimitowe, jeżeli łączna ich wysokość nie przekracza zł 150.000.—. Jeżeli środki te przekraczają kwotę zł 150.000.— mogą być zaplanowane tylko, jako inwestycje limitowe.

Dobrowolne świadczenia obywateli, wpłaty użytkowników, fundusz zasobowy i część czystej nadwyżki mogą być planowane na inwestycje pozalimitowe, o ile łączna wysokość tych środków w 1952 r. razem z częścią amortyzacji przeznaczoną na inwestycje oraz z wpływami z likwidacji środków trwałych nie przekracza zł 100.000.—. W przypadkach, gdy łączna wysokość tych środków przekracza zł 100.000.— inwestycje pozalimitowe mogą być planowane do wysokości zł 100.000.—. Nadwyżka ponad zł 100.000.— może być zaplanowana na sfinansowanie inwestycji limitowych. Jeżeli jednostka spółdzielcza nie przewiduje w r. 1952 inwestycji pozalimitowych, a posiada środki, które mogą być na sfinansowanie ich przeznaczone, planuje je w całości na inwestycje limitowe.

Plany pokrycia finansowego inwestycji ustalają środki pokrycia i źródła finansowania inwestycji. Plany te nie ustalały ściśle kwot kredytów bankowych. Kredyt bankowy na inwestycje limitowe planowany był w wysokości różnicy zapotrzebowania finansowego spółdzielni na 1952 r., a środkami własnymi z wyjątkiem pokrycia finansowego ze środków Funduszu Inwestycyjnego. W ten sposób, wykazane w rocznych projektach planów pokrycia finansowego inwestycji, kwoty kredytów bankowych wymagają korekty w kierunku zmniejszenia ich o ewentualne pożyczki z Funduszu Inwestycyjnego. Wyszczególnienie tych pozycji zostanie przeprowadzone w szczegółowych planach pokrycia finansowego inwestycji, których sporządzenie i zatwierdzenie nastąpi w I kw. 1952 r.

Otwarcie kredytów bankowych w 1952 r. nie poprzedza, jak to było dotychczas, uruchamianie rocznych limitów inwestycyjnych. Kredyty bankowe otwierane będą w bież. roku w okresach kwartalnych, tryb otwierania kredytów bankowych na I kwartał 1952 r. (zwanych limitami kredytowymi) ustala ókólnik Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 1951 r. Nr FI. 17365/15/51.

Zagadnienie poślizgu rzeczowego z Planu Inwestycyjnego na 1951 r.

Zależnie od tempa realizacji rocznych planów inwestycyjnych i warunków atmosferycznych w ostatnich 2 miesiącach roku, występuje corocznie zagadnienie tzw. poślizgu inwestycyjnego rzeczowego (lub technicznego), to znaczy robót i dostaw inwestycyjnych objętych planem inwestycyjnym na r. 1951, które nie zostały wykonane rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 roku. Zagadnienie to, w odniesieniu do przełomu roku 1951—1952, zostało w odpowiednim czasie przygotowane i uregulowane.

Podstawowe przepisy odnośnie poślizgu rzeczowego z PI 1951 mieszczą się w uchwale Prezydium Rządu nr 917 z 21.XII.1951, w ślad za którą zostanie wydane zarządzenie wykonawcze, które ureguluje terminy składania wniosków i zasady finansowania.

Zagadnienie poślizgu rzeczowego posiada dwa odrębne działy: roboty budowlano-montażowe z poślizgu rzeczowego, oraz dostawy maszyn i urządzeń technicznych z poślizgu rzeczowego.

Odnosnie robót budowlano-montażowych objętych PI 1951, które nie zostały w pełnych rozmiarach rzeczowo wykonane do dnia 31.XII.1951 r., uchwała ustala konieczność nieprzerwywania robót i zobowiązuje:

- a) organizację wykonawstwa inwestycyjnego do kontynuowania robót poślizgowych,
- b) ministerstwa sprawujące nadzór nad wykonawcami do uwzględnienia w rezerwie planów produkcyjnych na rok 1952 robót z poślizgu rzeczowego.

Odnosnie dostaw maszyn i urządzeń technicznych, zarówno krajowych jak i pochodzących z importu inwestycyjnego, uchwała zajmuje odmienne stanowisko w stosunku do 2 kategorii dostaw:

1. Dostawy maszyn i urządzeń technicznych typowych, które nadeszły w r. 1952 zamiast w r. 1951, uważane są za realizację programu zakupów, zawartego

w PI 1952 i są pokrywane ze środków przewidzianych na ten sam typ maszyn i urządzeń technicznych w planie inwestycyjnym na rok 1952.

Jeżeli inwestor bezpośredni nie posiada w PI 1952 odpowiednich środków inwestycyjnych, inwestor naczelny przydzieli dostawę maszyny lub urządzenia typowego innemu inwestorowi, posiadającemu środki na ten cel w planie.

2. Dostawy maszyn i urządzeń technicznych nietypowych zostaną w zasadzie dodatkowo włączone do PI 1952.

Włączenie do Planu Inwestycyjnego na rok 1952 nastąpi w formie zatwierdzenia przez Przewodniczącego PKPG wniosków złożonych przez inwestorów bezpośrednich za pośrednictwem inwestorów centralnych. Ten jak gdyby dodatkowy projekt planu inwestycyjnego zostanie złożony Przewodniczącemu PKPG w terminie do dnia 15 lutego 1952.

Warunkiem włączenia do planu jest stwierdzenie przez Przewodniczącego PKPG nieodzownej konieczności kontynuowania roboty lub przyjęcia spóźnionej dostawy nietypowej w r. 1952.

Stwierdzenie to w większości przypadków dokonywane będzie przez trójkę powołane przez Przewodniczącego PKPG, bezpośrednio na placu budowy.

Szczegółowe zasady określania zakresu poślizgu rzeczowego, sposób powołania „trójki kontrolnych” i wytyczne dla ich działalności, sposób sfinansowania poślizgu, obowiązki przedsiębiorstw wykonawczych oraz technikę zgłaszania wniosków ustala Zarządzenie wykonawcze, wydane w dniu 18.I.1952 przez Przewodniczącego PKPG w porozumieniu z Ministrem Finansów, Budownictwa Przemysłowego oraz Budownictwa Miast i Osiedli.

Zagadnienie stabilizacji Planu Inwestycyjnego na rok 1952

W końcu grudnia 1951 r. ukazały się dwa podstawowe akty normatywne, które oznaczają dalszy, zdecydowany krok naprzód w walce o pełną stabilizację Planu Inwestycyjnego:

1. Uchwała Prezydium Rządu Nr 946 z dnia 28 grudnia 1951 roku o stabilizacji planu inwestycyjnego, która w całości poświęcona jest temu zagadnieniu.

2. Uchwała Rady Ministrów Nr 944 z dnia 28 grudnia 1951 r. o Planie Inwestycyjnym na rok 1952, której niektóre postanowienia poświęcone są określeniu uprawnień w zakresie zmiany zadań inwestycyjnych.

Ustalono podstawową zasadę pełnej stabilizacji planu inwestycyjnego, zgodnie z którą każdy tytuł inwestycyjny stanowi zobowiązanie inwestora bezpośredniego do wykonania ustalonego w nim zadania rzeczowego. Zadanie to nie może być zmieniane, zmniejszone, ani przekraczane bez zgody Prezydium Rządu w zakresie tytułów I grupy oraz Przewodniczącego PKPG w zakresie tytułów inwestycyjnych II grupy.

Zasada pełnej niezmienności zadań rzeczowych obejmuje nie tylko niemożność zmiany brzmienia całego tytułu inwestycyjnego, ale również niemożność dokonania zmian wewnątrz tytułu pomiędzy jego składnikami.

Rygorystyczne ustalenie sztywności zadań planu inwestycyjnego, podyktowane koniecznością wykonania w całej pełni planów oddania inwestycji do użytku, musi jednakże uwzględniać konieczność życia gospodarczego, wynikające z dialektycznego charakteru rozwoju procesów gospodarczych w społeczeństwie socjalistycznym na tle zmian podstawowych warunków polityczno-gospodarczych. Dlatego uchwała dopuszcza zmiany rzeczowe w planie inwestycyjnym, które jednakże mogą być dokonywane jedynie przez Prezydium Rządu (w zakresie tytułów I grupy) oraz przez Przewodniczącego PKPG (w zakresie tytułów II grupy).

Prezydium Rządu, na wniosek właściwego Ministra zaopiniowany przez Przewodniczącego PKPG, może:

1. włączać do spisu tytułów inwestycyjnych I grupy nowe inwestycje lub skreślać wymienione w spisie inwestycje, lub dokonywać zmian w tym planie;

2. włączać do Planu oddania do użytku inwestycji I grupy w roku 1952 nowe obiekty, skreślać wymienione w nim obiekty lub dokonywać zmian w ustalonych terminach oddania do użytku;

Przewodniczący PKPG ma analogiczne uprawnienia w zakresie tytułów II grupy. Zmiany te jednakże nie mogą zwiększyć globalnego limitu Planu, chyba że nowo włączony tytuł jest w całości finansowany ze środków własnych. W tym ostatnim wypadku na podstawie włączenia przez Przewodniczącego PKPG nowego tytułu do spisu tytułów inwestycyjnych II grupy Minister Finansów może wprowadzić środki własne inwestorów do planu pokrycia finansowego inwestycji. Warunkiem wprowadzenia inwestycji ze środków własnych do planu jest uprzednie stwierdzenie ich realności pod względem finansowym, materiałowym i wykonawczym.

Limitami rezerwy Planu dysponuje Przewodniczący PKPG na wniosek zainteresowanego Ministra. Jednakże przeniesienie z Rezerwy kwoty, przekraczającej 2 miliony złotych, podobnie jak w roku 1951, wymaga uprzedniej uchwały Prezydium Rządu. Istotna różnica w porównaniu z r. 1951 polega na zmianie techniki przygotowywania projektu uchwały. W r. 1951 projekt uchwały na wniosek zainteresowanego Ministra, przygotował i wносił na Prezydium Rządu Przewodniczący PKPG. W r. 1952 natomiast zainteresowany Minister obowiązany jest przygotować projekt uchwały, uzyskać aprobatę Przewodniczącego PKPG, wnieść projekt na Prezydium Rządu i zreferować go.

Uchwała Prezydium Rządu dopuszcza jedynie wyjątek od zasady pełnej stabilizacji planu inwestycyj-

nego; wolno mianowicie przenieść drobną część limitu (5%) w przypadku konieczności skorygowania wadliwie sporządzonych kosztorysów. Szczegółowe przepisy wykonawcze, wydane przez Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów ustala zakres i tryb dokonywania tych zmian. Biorąc pod uwagę stosunkowo słaby poziom kosztorysowania, uchwała wprowadza możliwość skorygowania ustalonych w planie zadań rzeczowych. W przypadku stwierdzenia, że kosztorys jest zaniżony i przyznany limit inwestycyjny nie jest wystarczający dla wykonania przewidzianego zakresu rzeczowego. W tym wypadku należy w umowie z wykonawcą zmniejszyć pierwotnie ustalony zakres rzeczowy i sporządzić tytuły inwestycyjne zamiennie. Utrzymanie dotychczasowego zakresu rzeczowego a co za tym idzie dofinansowanie limitu inwestycyjnego, dopuszczalne jest jedynie w stosunku do kilkudziesięciu imiennie wymienionych w Uchwale inwestycji, znajdujących się pod bezpośrednią opieką PKPG.

Dla przeprowadzenia korekty obowiązuje termin 31

marca 1952 r. z tym, że w wypadku wprowadzenia do spisu tytułów nowych inwestycji zawinkulowanych w Rezerwie, inwestor ma prawo w ciągu 2 tygodni skorygować zakres rzeczowy na tle stwierdzenia w toku kontroli wadliwego sporządzenia kosztorysów.

Ograniczenie zakresu rzeczowego inwestycji i dostosowanie go do posiadanego limitu inwestycyjnego będzie z reguły miało miejsce na wniosek wykonawcy, który przy podpisywaniu umowy sprawdził prawidłowość kosztorysowania.

Konsekwencją wprowadzenia zasady pełnej stabilizacji planu inwestycyjnego jest wprowadzenie osobistej odpowiedzialności kierownika jednostki organizacyjnej, będącej inwestorem bezpośrednim, za przekroczenie rzeczowe ustalonych w planie inwestycyjnym zadań oraz wprowadzenie osobistej odpowiedzialności kierownika przedsiębiorstwa budowlano-montażowego, wykonującego budowę za przekroczenie wynikającego z umowy zakresu robót.

Przegląd aktów normatywnych inwestycyjnych odnoszących się do PI 1952 r.

(Uzupełnienie zestawienia zamieszczonego w Nr 1 ze stycznia 1952 r.)

CZĘŚĆ III — REALIZACJA INWESTYCJI

Uchwała Nr 917 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie robót i dostaw inwestycyjnych, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951, nie wykonanych rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 r.

Przedmiotem tej uchwały jest regulacja zagadnień rzeczowych i finansowych, związanych z tzw. poślizgiem inwestycyjnym, tzn. robotami i dostawami inwestycyjnymi, objętymi planem inwestycyjnym na rok 1951, które nie zostały rzeczowo wykonane w planowanych rozmiarach do dnia 31 grudnia 1951 r.

Uchwała ustala zasadę nieprzerwywania robót poślizgowych oraz określa tryb włączania tych robót do planu inwestycyjnego na rok 1952.

W przypadku odmówienia włączenia inwestycji do planu inwestycyjnego, roboty powinny być natychmiast przerwane, przy czym koszty prowadzenia robót od 1 stycznia 1952 r. do dnia przerwania będą pokryte w ramach limitu danego inwestora naczelnego.

Uchwała przewiduje wydanie zarządzeń wykonawczych przez Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów w porozumieniu z Ministrem Budownictwa Przemysłowego i Ministrem Budownictwa Miast i Osiedli.

Uchwała Nr 946 Prezydium Rządu z dnia 28 grudnia 1951 r. o stabilizacji planu inwestycyjnego.

Uchwała wprowadza zasadę pełnej stabilizacji planu inwestycyjnego, zgodnie z którą każdy tytuł inwestycyjny stanowi zobowiązanie inwestora bezpośredniego do wykonania ustalonego w tym tytule zadania rzeczowego. Zadania te mogą być zmienione wyłącznie w przepisany trybie.

Za przekroczenie ustalonych w planie inwestycyjnym zadań odpowiada osobiście kierownik jednostki organizacyjnej, będącej inwestorem bezpośrednim. Za przekroczenia ośnośnych zadań, objętych umową o wykonanie robót budownictwa inwestycyjnego — odpowiada osobiście kierownik przedsiębiorstwa budowlano-montażowego, wykonującego daną budowę.

ZLECANIE ROBÓT — BUDOWLANO-MONTAŻOWYCH

Uchwała Nr 915 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie ustalenia zasady generalnego wykonawcy robót budowlanych i montażyowych.

Celem uchwały jest wzmocnienie dyscypliny inwestycyjnej przy realizacji zadań produkcyjnych przedsiębiorstw budowlano-montażowych oraz skoncentrowanie ich odpowiedzialności za wykonawstwo budowlane i montażyowe.

Uchwała wprowadza w systemie zlecania robót zasadę powierzania wszystkich robót budowlanych i mon-

tażowych, objętych jedną budową (kosztorysem generalnym) jednemu przedsiębiorstwu wykonawczemu, występującemu w charakterze tzw. generalnego wykonawcy.

Generalnym wykonawcą powinno być w zasadzie przedsiębiorstwo, którego zakres działalności obejmuje wykonywanie robót budowlanych ogólnych na budowie.

Powierzanie robót z naruszeniem zasady generalnego wykonawcy może nastąpić wyłącznie w ściśle określonych przypadkach i za zgodą wymienionych w uchwale władz.

Uchwała zabrania bankom finansującym inwestycje finansowania robót inwestycyjnych, wykonywanych z naruszeniem jej postanowień.

Uchwała uchyliła moc obowiązującą postanowienia zawartego w § 5 ust. 3 instrukcji PKPG Nr 24a o trybie wstępnego zlecania robót i o sporządzaniu projektów programów produkcji budowlano-montażowej oraz projektów planów wskaźnikowych na rok 1952.

Uchwała Nr 916 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie tymczasowego uregulowania stosunków między inwestorami a przedsiębiorstwami wykonującymi roboty budowlano-montażowe oraz między generalnymi wykonawcami a podwykonawcami, po dniu 1 stycznia 1952 r.

Przedmiotem uchwały jest zapewnienie nieprzerwanej kontynuacji działalności inwestycyjnej po dniu 1 stycznia 1952 r.

Uchwała zobowiązała inwestorów do zawarcia z generalnymi wykonawcami, a wykonawców generalnych z podwykonawcami porozumień wstępnych regulujących stosunki umowne między stronami do czasu wejścia w życie przepisów o zawieraniu umów o wykonawstwo inwestycyjne na rok 1952, określając typową treść tego porozumienia.

Zawarte porozumienie stanowi tymczasową podstawę do wykonywania i rozliczania robót budowlano-montażowych, objętych porozumieniem.

Aczkolwiek uchwała nie uchyła w sposób wyraźny zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 40 z dnia 5 lutego 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej i wykonanie robót budowlanych i montażyowych (Monitor Polski Nr A-18, poz. 138 i Nr A-24, poz. 312, Biul. PKPG Nr 6 poz. 60 i Nr 8 poz. 83) — jednakże w świetle jej postanowień uznać należy, że zarządzenie to nie ma zastosowania do inwestycyjnych robót budowlanych i montażyowych, objętych planem inwestycyjnym na rok 1952.

Porozumienia wstępne dotyczą również tzw. „poślizgu rzeczowego” tj. robót budowlano-montażowych, objętych umowami budowlanymi na rok 1951, mieszczących się w aktualnych w dniu 31 grudnia 1951 r.

limitach inwestycyjnych a nie wykonanych do dnia 31 grudnia 1951 r. (patrz postanowienia uchwały Prezydium Rządu Nr 917 z dnia 21 grudnia 1951 r.).

DISCYPLINA INWESTYCYJNA

Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 września 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (Mon. Polski Nr A-96, poz. 1343),

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 428 z dnia 31 października 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej,

Zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1 listopada 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego Nr 143 z dnia 8 grudnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenia te stanowią przepisy wykonawcze do uchwały Nr 27 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi, począwszy od planu inwestycyjnego na rok 1951 (Mon. Pol. Nr A-8, poz. 124).

NADZÓR INWESTORA NAD ROBOTAMI BUDOWNICTWA INWESTYCYJNEGO

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 8 września 1948 r. w sprawie obowiązków kierowników budowy (Dz. Urz. Min. Odb. 11, poz. 82).

Zarządzenie powyższe dotyczy wyłącznie robót wykonywanych przez przedsiębiorstwa prywatne oraz systemem półgospodarczym.

Do zarządzenia dołączono instrukcję Nr 1/K o obowiązkach kierownika budowy. Odbiory robót w tych przypadkach powinny odbywać się według instrukcji o odbiorze robót budowlanych i instalacyjnych, finansowanych ze środków publicznych, a wykonywanych systemem przedsiębiorczym lub półgospodarczym, stanowiącej załącznik do zarządzenia Ministra Odbudowy z dnia 23 sierpnia 1948 r. w sprawie odbioru robót budowlanych i instalacyjnych (Dz. Urz. Min. Odb. Nr 11, poz. 81 z 1948 r. i Dz. Urz. Min. Przem. i Handlu Nr 25, poz. 325 z 1948 r.).

Zarządzenie Ministra Odbudowy z dnia 15 lutego 1949 r. w sprawie zadań i obowiązków inspektora nadzoru (Dz. Urz. Min. Odb. Nr 3, poz. 11) zmienione zarządzeniem Ministra Budownictwa z dnia 18 grudnia 1950 r. (Dz. Urz. Min. Odb. Nr 16, poz. 189).

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 24 marca 1949 r. w sprawie uproszczonej procedury zleceńowej i techniczno-rozrachunkowej, obowiązków kierownika nadzoru i kierownika robót na budowach, finansowanych ze środków publicznych (Dz. Urz. Min. Kom. Nr 7, poz. 157).

Zarządzenie Prezesa Głównego Urzędu Pomiarów Kraju z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie zadań i obowiązków inspektora nadzoru robót geodezyjnych (Dz. Urz. Gł. Urz. Pom. Kraju Nr 3, poz. 11).

Załączone do powyższych zarządzeń instrukcje określają zakres czynności inspektorów nadzoru z ramienia inwestora na budowach wykonywanych przez przedsiębiorstwa gospodarki społecznej.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 466 z dnia 24 grudnia 1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym.

Zarządzenie ustala zasady, tryb tworzenia, zakres działania oraz zasady organizacji i finansowania jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji wykonywanych systemem gospodarczym. Do zarządzenia dołączono instrukcję o tworzeniu i organizacji jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji oraz wzory: a) schematu organizacyjnego przedsiębiorstwa w budowie przed rozpoczęciem eksploatacji, b) schematu organizacyjnego przedsiębiorstwa w budowie w okresie

początkowej eksploatacji, c) schematu organizacyjnego przedsiębiorstwa przemysłowego w rozbudowie, d) schematu organizacyjnego samodzielnego oddziału wykonawstwa inwestycyjnego, e) generalnego kosztorysu kosztów utrzymania jednostki nadzoru inwestycyjnego, f) rocznego preliminarza kosztów utrzymania zarządu przedsiębiorstwa w budowie, g) zestawienie normatywów kosztów utrzymania komórek organizacyjnych zarządu przedsiębiorstwa w budowie, biura rozbudowy zarządu inwestycji oraz komórek ruchowych w budowie wraz z objaśnieniami.

Zarządzenie weszło w życie z dniem 31 grudnia 1951 r., uchylając zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 11 kwietnia 1950 r. w sprawie trybu powoływania dyrekcji budów (Biul. PKPG Nr 6, poz. 92). Dyrekcje budowy oraz oddziały wykonawstwa inwestycyjnego utworzone przed dniem 31 grudnia 1951 r. powinny dostosować swój zakres działania i organizację wewnętrzną do zasad ustalonych w zarządzeniu do dnia 31 marca 1952 r.

Do tego czasu finansowanie działających w dniu 31 grudnia 1951 r. dyrekcji budów odbywa się według zasad ustalonych w zarządzeniu Ministra Finansów z dnia 13 stycznia 1951 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego na rok 1951 dyrekcji budów i oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego (Mon. Pol. Nr A-23, poz. 921) oraz zarządzeniu Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 1951 r. w sprawie finansowania w r. 1951 wydatków organizacyjno-rozrachunkowych w nowobudujących się przedsiębiorstwach i zakładach lub w powstających na skutek działalności inwestycyjnej nowych oddziałach czynnych przedsiębiorstw i zakładów (Mon. Polski Nr A-60, poz. 812), zmienionym zarządzeniem z dnia 23 października 1951 r. (Mon. Polski Nr A-92, poz. 1270).

ROZLICZENIA ZA DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI INWESTYCYJNE

Uchwała Nr 877 Prezydium Rządu z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie zasad rozliczeń za dostawy, usługi i roboty między jednostkami gospodarki społecznej (Mon. Pol. Nr A-103, poz. 1500).

Uchwała Nr 877 podmiotowo dotyczy wszystkich jednostek gospodarki społecznej, a więc tych przedsiębiorstw, jednostek i instytucji, które są wykonawcami narodowych planów gospodarczych. Przedmiotowo uchwała Nr 877 dotyczy wszelkich rozliczeń za dostawy, usługi i roboty z wyłączeniem rozliczeń za roboty budowlano-montażowe i prace projektowe w zakresie inwestycji i kapitalnych remontów, będących przedmiotem odrębnej uchwały.

Uchwała weszła w życie z dniem 1 stycznia 1952 r. uchylając moc obowiązującą uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 20 maja 1947 r. w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi między przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarządem państwowym oraz między tymi przedsiębiorstwami a jednostkami budżetu Państwa i Związkiem Gospodarczym Spółdzielni RP „Społem” — wraz z późniejszymi zmianami.

Uchwała Nr 17 Prezydium Rządu z dnia 10 stycznia 1952 r. w sprawie zasad rozliczeń za roboty budowlano-montażowe i prace projektowe w zakresie inwestycji i kapitalnych remontów między jednostkami gospodarki społecznej.

Podmiotowo uchwała dotyczy tych samych jednostek, które są objęte uchwałą Prezydium Rządu Nr 877 z dnia 12 grudnia 1951 r.

Przedmiotowo dotyczy wyłącznie rozliczeń z tytułu robót budowlanych i montażowych oraz prac projektowych w zakresie inwestycji i kapitalnych remontów.

Uchwała weszła w życie z dniem 1 stycznia 1952 r. z tym, że żądania zapłaty (listy inkasowe) złożone bankom przed dniem 1 stycznia 1952 r., których płatność zapada po tym terminie, podlegają pokryciu w do-

tychczasowym trybie. Z dniem wejścia w życie tej uchwały straciły moc obowiązującą:

- uchwała KERM z dnia 21 października 1947 r. w sprawie sposobu rozliczeń za usługi między państwowymi przedsiębiorstwami budowlanymi a innymi przedsiębiorstwami państwowymi i pod zarządem państwowym oraz jednostkami Budżetu Państwowego,
- uchwała KERM z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane (Monitor Polski Nr A-54, poz. 734),
- uchwała Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 r. w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej uchwały KERM z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane na rachunki za roboty budowlane spółdzielni pracy (Monitor Polski Nr A-107, poz. 1344), wraz z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami oraz wszelkie inne przepisy sprzeczne z jej postanowieniami.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 20 grudnia 1951 r., zmieniające zarządzenie w sprawie zasad rozliczeń między przedsiębiorstwami wykonawczymi budowlano-montażowymi a zlecającymi roboty budowlano-montażowe z tytułu kosztów wynikłych z zatrudnienia robotników zamiejscowych.

Zarządzenie wprowadza zmiany do zarządzenia Nr 423 z dnia 14 listopada 1951 r. — Mon. Pol. Nr A-96, poz. 1338 (vide Inwest. i Bud. Nr 1/52 str.) dotyczące trybu dokonania rozliczeń z tytułu zatrudnienia robotników zamiejscowych w czasie od 1 stycznia do 31 grudnia 1951 r. Rozliczenia te powinny być dokonane w oparciu o rzeczywiste koszty, poniesione przez przedsiębiorstwo, przy czym stosowne obliczenie przedsiębiorstwa powinno być sprawdzone i zatwierdzone przez centralny zarząd, sprawujący nadzór nad przedsiębiorstwem.

CZĘŚĆ IV — FINANSOWANIE INWESTYCJI

Zasady finansowania inwestycji

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne.

Zarządzenie stanowi podstawowy akt normatywny, określający zasady prawidłowego przebiegu finansowej realizacji zadań inwestycyjnych. Celem jego jest pogłębienie zasad rozrachunku gospodarczego na odcinku inwestycyjnym oraz ugruntowanie założeń dyscypliny inwestycyjnej w pionie inwestorów oraz przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego. Przedmiotem zarządzenia jest określenie podstaw finansowania inwestycji, trybu uruchamiania limitów finansowania i akumulacji środków na sfinansowanie działalności inwestycyjnej, dokumentacji niezbędnej dla finansowania i bankowej kontroli inwestycji, trybu finansowania robót budowlano-montażowych i dostaw dóbr inwestycyjnych, zasad obniżania kosztów budowy oraz zachęt i sankcji finansowych w stosunku do inwestorów i przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego.

Kierunki zadań i zakres bankowej kontroli inwestycji określone będą w drodze odrębnych instrukcji, wydanych przez Ministra Finansów, w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG i Prezesem Najwyższej Izby Kontroli.

Operatywne i szczegółowe instrukcje w zakresie uregulowanym zarządzeniem wydane będą przez banki specjalne (Bank Inwestycyjny i Bank Rolny).

Zasady sporządzenia planów pokrycia finansowego inwestycji na I kwartał 1952 r. określiły pisma okólnie Ministerstwa Finansów Nr FI. 14456/11/51 z dnia 15 listopada 1951 r. w sprawie realizacji planów pokrycia finansowego inwestycji w I kwartale 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetu centralnego i Nr FI 15346/11/51 z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie realizacji planów pokrycia finansowego inwestycji

w I kwartale 1952 r. w zakresie jednostek finansowanych z budżetów terenowych.

Zasady otwierania limitów finansowania inwestycji i kredytów budżetowych na inwestycje na I kwartał 1952 r. uregulowały pisma okólnie Ministerstwa Finansów Nr FI. 16827/11/51 z dnia 5 grudnia 1951 r. (w zakresie jednostek finansowanych z budżetu centralnego) i Nr FI. 15068/11/51 z dnia 12 grudnia 1951 r. (w zakresie jednostek finansowanych z budżetów terenowych).

Banki finansujące inwestycje i ich kompetencje

Dekret z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 412) zmieniony ustawą z dnia 22 marca 1951 r. o zmianie przepisów o reformie bankowej (Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 143).

Dekret przewiduje trzy banki finansujące inwestycje: Bank Inwestycyjny, Bank Rolny i Bank Komunalny. Do zakresu działania banków należy finansowanie inwestycji, kontrola finansowa i techniczna inwestycji oraz finansowanie i kontrola przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego. Na podstawie zarządzenia Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie całkowitego przejścia agend Banku Komunalnego przez Bank Inwestycyjny i Narodowy Bank Polski, z dniem 1 stycznia 1952 r. agendy Banku Komunalnego w zakresie finansowania i kontroli inwestycji oraz przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przejął Bank Inwestycyjny.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 5 z dnia 11 lipca 1950 r. w sprawie zakresu i trybu bankowej kontroli technicznej inwestycji (Biul. PKPG Nr 15, poz. 180).

Temat instrukcji określony jest w jej tytule. Na tle zasad finansowania inwestycji, określonych w zarządzeniu Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne — instrukcja wymaga nowelizacji.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 4 grudnia 1951 r. w sprawie przepisów o rachunkowości budżetowej (Monitor Polski Nr A-101, poz. 1477).

Zarządzenie zawiera m. in. przepisy o organizacji obsługi kasowej budżetu Państwa w zakresie inwestycji.

Technika finansowania inwestycji

Okólnik Departamentów: Inwestycji i Budownictwa oraz Księgowości Ministerstwa Finansów z dnia 12 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 33, poz. 200) oraz pismo okólnie Departamentu Inwestycji PKPG z dnia 20 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej (Biul. PKPG Nr 2, poz. 19 z 1951 r.).

Akty te zobowiązują inwestorów do prowadzenia analitycznej księgowości inwestycyjnej w zakresie zaangażowania środków inwestycyjnych, sfinansowania inwestycji i dokonanych nakładów inwestycyjnych, na specjalnych kartotekach, opracowanych przez Komisję Druków i Przyborów Księgowych. Wybór kartotek powinien być uzgodniony z bankiem finansującym inwestycje.

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 2 kwietnia 1951 r. w sprawie finansowania wydatków na zakup pojazdów samochodowych i przeznaczenia środków uzyskanych ze sprzedaży pojazdów w gospodarce społecznej (Mon. Pol. Nr A-75, poz. 1034).

Jest to normatywny akt wykonawczy do zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 16 stycznia 1951 r. w sprawie trybu przekazywania i sposobu wyceny nadmiernych remanentów motoryzacyjnych (Monitor Polski Nr A-11, poz. 163).

Określa on dla jednostek państwowych i spółdzielczych źródła finansowania wydatków na zakup i przeznaczenie środków uzyskanych ze sprzedaży pojazdów samochodowych i ich części, przyjmując zasadę, że

sfinansowanie wydatków na zakup samochodów (z wyjątkiem jednostek budżetowych) następuje w całości ze środków inwestycyjnych.

Instrukcja Ministra Finansów z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie wypłat i księgowego ujęcia odszkodowań z tytułu ubezpieczeń losowych, dokonywanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych na rzecz państwowych i spółdzielczych jednostek gospodarczych (Mon. Pol. Nr A-50, poz. 673).

Instrukcja określa przypadki, w których wypłaty z tytułu odszkodowań dotyczących szkód, poniesionych w środkach trwałych państwowych i spółdzielczych jednostek gospodarczych, przeznaczone są na sfinansowanie działalności inwestycyjnej.

Z dniem wejścia w życie tej instrukcji straciła moc obowiązującą instrukcja PKPG z dnia 7 marca 1950 r. znak: 18/F w sprawie przekazywania odszkodowań wypłacanych przez PZUW z tytułu ubezpieczeń losowych i ich księgowego ujęcia (Biul. PKPG Nr 5, poz. 80).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 1951 r. w sprawie niepokrywania przez banki finansujące inwestycje faktur za roboty inwestycyjne, wykonywane na podstawie umów nie potwierdzonych przez banki (Mon. Pol. Nr A-47, poz. 625).

Zarządzenie zabrania bankom finansującym inwestycje pokrywania faktur (rachunków) wystawionych przez przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego, o ile przed otrzymaniem faktury przez bank umowa na daną robotę nie została przez bank potwierdzona.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrycia z rachunku wykonawcy odszkodowań za wywłaszczone nieruchomości (Mon. Pol. Nr A-55, poz. 726).

W myśl tego zarządzenia odszkodowanie za wywłaszczone nieruchomości należne stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1950 r. w sprawie trybu wypłaty odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 235 z 1950 r. i Nr 22, poz. 173 z 1951 r.) przekraczające kwotę zł 15.000 — przelewane są przez banki finansujące inwestycje ze środków inwestycyjnych wykonawcy narodowych planów gospodarczych na rachunek zablokowany wywłaszczonego.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 256 z dnia 25 czerwca 1951 r. w sprawie finansowania w 1951 r. wydatków organizacyjno-rozruchowych w nowobudujących się przedsiębiorstwach i zakładach lub w powstających na skutek działalności inwestycyjnej nowych oddziałach czynnych przedsiębiorstw i zakładów (Mon. Pol. Nr 60, poz. 812), zmienne zarządzeniem Nr 407 z dnia 23 października 1951 r. (Mon. Pol. Nr A-92, poz. 1270).

Zarządzenie zawiera m. in. sprecyzowanie pojęcia wydatków organizacyjno-rozruchowych:

Przegląd aktów normatywnych budownictwa

Uchwała Prezydium Rządu Nr 818 z dn. 1 grudnia 1951 r. w sprawie twierzenia wojewódzkich zarządów miejskich przedsiębiorstw remontowo-budowlanych i robót specjalnych. (Monitor Polski A-102, poz. 1482).

W celu zapewnienia sprawnej działalności miejskich przedsiębiorstw remontowo-budowlanych, drogowych, rozbiórkowo-porządkowych, robót wodociągowo-kanalizacyjnych i robót instalacyjnych oraz zapewnienia realizacji planu wykonawstwa zadań, podjętych przez te przedsiębiorstwa — prezydium wojewódzkich rad narodowych mogą tworzyć, na podstawie wym. Uchwały, w trybie dekretu z 26. X. 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych, wojewódzkie zarządy miejskich przedsiębiorstw remontowo-budowlanych i robót specjalnych.

Zarządy te sprawować będą koordynację, nadzór, kontrolę oraz ogólne kierownictwo nad wym. przedsiębiorstwami.

Koszty utrzymania wojewódzkich zarządów pokry-

Zasady finansowania wydatków organizacyjno-rozruchowych w czynnych przedsiębiorstwach określa zarządzenie Ministra Finansów z dnia 3 lipca 1950 r. w sprawie nakładów na uruchomienie nowej produkcji w czynnych przedsiębiorstwach (Mon. Pol. Nr A-79, poz. 924).

Instrukcja Centralnego Związku Spółdzielczego z dnia 5 września 1951 r. w sprawie otwierania rachunków bankowych i dysponowania sumami na rachunkach bankowych (Mon. Spółdz. Nr 12, poz. 80).

Instrukcja określa zasady otwierania i dysponowania rachunkami w bankach finansujących spółdzielnie i ich inwestycje.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 października 1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrywania odszkodowania za przymusowo wykupione nieczynne maszyny przemysłowe (Mon. Pol. Nr A-91, poz. 1260).

Zarządzenie zostało wydane na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 1951 r. w sprawie trybu i zasad postępowania przy przymusowym wykupie nieczynnych maszyn przemysłowych (Dz. U. R. P. Nr 19, poz. 155).

W myśl tego zarządzenia odszkodowanie za nabyte maszyny — stanowiące z uwagi na wysokość odszkodowania lub okres użyteczności nakład inwestycyjny — płatne jest ze środków inwestycyjnych nabywcy.

Pismo okólne Departamentu Inwestycji PKPG Nr 6 z dnia 29 października 1951 r. w sprawie przekazywania przez banki finansujące inwestycje wydatków, związanych z nabyciem i uruchomieniem prototypów.

Pismo wyjaśnia, że zakup lub wytworzenie prototypu należy uznać za nakład inwestycyjny, a koszty z tym związane — pokrywać ze środków inwestycyjnych.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie obowiązku okresowego uzgadniania przez inwestorów zapisów księgowych w zakresie finansowania inwestycji z bankami finansującymi inwestycje (Mon. Pol. Nr A-95, poz. 1324).

Zarządzenie zobowiązuje inwestorów bezpośrednich do uzgadniania z bankami specjalnymi zapisów księgowych w zakresie finansowania inwestycji, dotyczących poszczególnych tytułów inwestycyjnych. Uzgodnienie to powinno uwzględniać rozgraniczenie środków planów inwestycyjnych poszczególnych lat. Zapisy w zakresie finansowania inwestycji mogą być dokonywane wyłącznie na podstawie dowodów (dokumentów) bankowych, szczegółowo wyliczonych w omawianym zarządzeniu. Uzgodnienie zapisów księgowych w zakresie finansowania inwestycji powinno być dokonywane przez inwestorów co najmniej raz na kwartał, według stanu na koniec każdego kwartału.

wane będą z narzutów na koszty własne miejskich przedsiębiorstw.

Minister Gospodarki Komunalnej określi w instrukcji, wydanej w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG i za zgodą Prezesa Rady Ministrów, wytyczne, dotyczące organizacji, kompetencji oraz zakresu czynności wojewódzkich zarządów.

Uchwała Nr 915 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie ustalenia zasady generalnego wykonawcy robót budowlanych i montażowych.

W celu wzmocnienia dyscypliny inwestycyjnej przy realizacji zadań produkcyjnych przedsiębiorstw budowlano-montażowych oraz skoncentrowania ich odpowiedzialności za wykonawstwo budowlane i montażowe, Prezydium Rządu wprowadza w systemie zlecania robót powszechną zasadę powierzania wszystkich robót budowlanych i montażowych, objętych jedną budową (kosztorysem generalnym) jednemu przedsiębior-

stwu, występującemu w charakterze generalnego wykonawcy.

Uchwała Nr 916 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie tymczasowego uregulowania stosunków między inwestorami a przedsiębiorstwami, wykonującymi roboty budowlano-montażowe oraz między generalnymi wykonawcami a podwykonawcami, po dniu 1 stycznia 1952 r.

Celem zapewnienia nieprzerwanej kontynuacji działalności inwestycyjnej po dniu 1 stycznia 1952 r. Prezydium Rządu, na okres do ukazania się przepisów normujących stosunki umowne między inwestorami a przedsiębiorstwami wykonującymi roboty budowlano-montażowe oraz między generalnymi wykonawcami a podwykonawcami — ustala zasady wstępnego określenia obustronnych stosunków w odniesieniu do robót, których rozpoczęcie lub kontynuowanie przewidywane jest na I kwartał 1952 r.

Zainteresowane strony winny zawrzeć w terminie do 1 stycznia 1952 r. porozumienie wstępne, w którym zostanie określony zakres robót zleczanych, ich wartość kosztorysowa oraz wysokość zaliczki materiałowej.

Porozumienie wstępne winno być zawarte również w stosunku do robót budowlano-montażowych, objętych umowami na r. 1951, mieszczących się w limitach inwestycyjnych 1951 r., a nie wykonanych w r. 1951 i nie wprowadzonych do PI 1952 r.

Uchwała Prezydium Rządu Nr 917 z dnia 21 grudnia 1951 r. w sprawie robót i dostaw inwestycyjnych na rok 1951, niewykonanych rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 r.

Przedmiotem Uchwały jest regulacja tzw. rzeczowego poślizgu inwestycyjnego. Uchwała poleca nieprzerywanie robót inwestycyjnych, które nie zostały rzeczowo wykonane w planowanych rozmiarach do dnia 31 grudnia 1951 r. Roboty te zostaną włączone przez Przewodniczącego PKPG w terminie do dnia 31.III. 1952 r. do Planu Inwestycyjnego 1952 r., po stwierdzeniu nieodzownej konieczności kontynuowania roboty.

To samo dotyczy spóźnionych dostaw nietypowych maszyn i urządzeń technicznych.

Maszyny i urządzenia techniczne typowe, objęte Planem Inwestycyjnym na r. 1951, dostarczone po dniu 1 stycznia 1952 r., zostaną pokryte ze środków przewidzianych na ten sam typ maszyn lub urządzeń technicznych w Planie Inwestycyjnym na r. 1952.

Uchwała zobowiązuje Przewodniczącego PKPG oraz właściwych ministrów do wydania zarządzeń wykonawczych.

Zarządzenie Nr 132 Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 7 września 1951 r. w sprawie zasad i trybu opracowania planu przewozów towarowych na rok 1952 (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 4, poz. 20).

Zgodnie z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG Nr 282 z dnia 16 lipca 1951 r. w sprawie zasad i trybu opracowania planu przewozów towarowych i przeładunków portowych na rok 1952 dla zapewnienia powiązania projektów planów produkcyjnych na rok 1952 z planami przewozów towarowych, Kierownik Ministerstwa Budownictwa Przemysłowego zobowiązuje podległe Ministerstwu Bud. Przem. jednostki organizacyjne, sporządzające projekty planów techniczno-produkcyjno-finansowych i techniczno-przemysłowo-finansowych na rok 1952, do sporządzenia w ramach tych projektów projektu planu przewozów towarowych na rok 1952 według zasad i trybu podanych w instrukcji, stanowiącej załącznik do wym. zarządzenia.

Terminy opracowania planów przewozów towarowych określa terminarz, stanowiący załącznik Nr 2 wym. zarządzenia.

Pismo okólne Nr 7 Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 28 września 1951 r. w sprawie wstępnych przygotowań do pogotowia zimowego na rok 1951/52 (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 13, poz. 130).

W związku z przepisem § 5 zarządzenia Nr 119 Ministra Budownictwa M. i O. z dnia 28 września 1951 r. w sprawie budownictwa zimowego 1951/52 r. Departament Techniki podaje w wym. piśmie okólnym ogól-

ne wytyczne w zakresie oszczędnej gospodarki cieplnej i dostosowania budów na okres pogotowia zimowego.

Zarządzenie Nr 123 Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 1 października 1951 r. w sprawie opracowywania instrukcji technologicznych przez zakłady prefabrykacji i zakłady produkcji pomocniczej (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 13, poz. 127).

W związku z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG Nr 281 z dnia 16 lipca 1951 r. w sprawie obowiązku opracowywania procesów technologicznych przez zakłady prefabrykacji i zakłady produkcji pomocniczej Minister Budownictwa M. i O. poleca Centralnym Zarządom Budownictwa Miejskiego oraz Centralnym Zarządom Prefabrykacji opracowanie instrukcji technologicznych, obejmujących szczegółowy opis wykonania operacji produkcyjnej, poczynwszy od materiału wyjściowego poprzez wszystkie ogniwa technologiczne aż do otrzymania gotowego wyrobu.

Instrukcje te będą dotyczyły wyrobów drzewnych, betonowych i kruszywa.

Okólnik Nr 40 Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 4 października 1951 r. w sprawie impregnacji drewna używanego w budownictwie (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 13 poz. 128).

W związku ze stwierdzeniem uchylania się przedsiębiorstw wykonawczych od obowiązku impregnacji elementów i konstrukcji drewnianych — Minister Budownictwa M. i O. czyni osobiście odpowiedzialnymi ob. Dyrektorów Naczelnych Centralnych Zarządów i Zarządów Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych za ścisłe przestrzeganie przepisów zawartych w zarządzeniu Ministra Budownictwa z dnia 17. V. 1950 r. w sprawie impregnacji drewna używanego w budownictwie (Dz. Urz. Min. Bud. Nr 7, poz. 74).

Zarządzenie Nr 143 Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 6 października 1951 r. w sprawie obniżenia dolnej granicy kosztów kapitalnych remontów (Biul. Bud. Min. Przem. Nr 4, poz. 143).

Poczynwszy od dnia 1 stycznia 1952 r. dolną granicę minimalnego kosztu remontów kapitalnych sprzętu budowlanego, znajdującego się w posiadaniu jednostek organizacyjnych budownictwa przemysłowego, ustaloną w Instrukcji PKPG Nr 30 na sumę 9.000 zł — obniża się do wysokości sumy 3.000 zł.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 433 z dnia 9 listopada 1951 r. w sprawie ustalenia wysokości kosztów dokumentacji kapitalnych remontów. (Mon. Pol. A-100, poz. 1470).

Z ważniejszych postanowień zarządzenia wymienić należy:

1. Koszt dokumentacji kapitalnego remontu powinien mieścić się w ogólnej sumie nakładów, potrzebnych według kosztorysu na doprowadzenie obiektu do zdolności użytkowej i nie może przekraczać 4% sumy kosztorysowej.

W uzasadnionych przypadkach procent ten może być podwyższony za zgodą właściwego ministra na wniosek jednostki nadrzędnej użytkownika obiektu.

2. Wysokość kosztów dokumentacji kapitalnego remontu zatwierdza każdorazowo władza zwierzchnia użytkownika obiektu remontowanego.

3. W celu przyspieszenia wykonania kapitalnych remontów zezwala się na zlecenie wykonania dokumentacji kapitalnych remontów własnym pracownikom oraz pracownikom innej jednostki gospodarki społecznej jeżeli dokumentacja nie może być wykonana w zakresie własnym przedsiębiorstwa i po stwierdzeniu odmowy przyjęcia zamówienia przez właściwe biuro projektów.

4. Dokumentacja kapitalnych remontów na rok 1952, wykonywana w r. 1951 może być finansowana ze środków obrotowych przedsiębiorstwa z tym, że wydatki te zostaną zrefundowane z pierwszych wpływów z odpisów amortyzacyjnych 1952 r. lub z niewykorzystanych środków na kapitalne remonty 1951 r.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 435 z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji artykułów chemicznych w 1952 r. (Biul. PKPG Nr 32, poz. 334).

W porozumieniu z Ministrem Przemysłu Chemicznego zostaje ustalony w zarządzeniu tryb zaopatrzenia i dystrybucji w 1952 r. artykułów chemicznych, rozprowadzanych przez Biura Zbytu Centr. Zarządu Zbytu Przemysłu Chemicznego.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 434 z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji materiałów budowlanych w 1952 r. (Biul. PKPG Nr 32, poz. 333).

W celu zapewnienia racjonalnej dystrybucji i gospodarki materiałami budowlanymi w 1952 r. zostaje ustalony, w porozumieniu z Ministrem Handlu Wewnętrznego, tryb zaopatrzenia i dystrybucji w 1952 r. materiałów budowlanych, wymienionych w załączniku do wym. zarządzenia, rozprowadzanych przez Centralę Handlową Materiałów Budowlanych.

Zarządzenie nie odnosi się do wyrobów ceramiki budowlanej. Tryb zaopatrzenia i dystrybucji ceramiki budowlanej ustalony zostanie odrębnie.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 168 z dnia 21 listopada 1951 r. w sprawie budownictwa zimowego 1951/52 r. (Biul. Min. Bud. Przem. Nr 5, poz. 48).

W wykonaniu Uchwały Prezydium Rządu Nr 770 z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie budownictwa zimowego 1951/52 r. i w uzupełnieniu zarządzeń Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 123 z dnia 23 sierpnia 1951 r. i Nr 141 z dnia 28 września 1951 r. w sprawie sporządzenia planu robót zimowych 1951/1952 r. zostają wydane dalsze polecenia odnośnie sprawozdań ze stanu przygotowań budów do robót zimowych.

Zarządzenie Ministra Górnictwa Nr 595 z dnia 22 listopada 1951 r. Znak In/OP—I—3/Z w sprawie budownictwa zimowego 1951/1952 r.

W wykonaniu Uchwały Prezydium Rządu Nr 770 z dnia 12 listopada 1951 r. dla zabezpieczenia i należytego przygotowania ciągłości robót w budownictwie zimowym oraz w celu podniesienia w tym okresie stopnia wydajności pracy kadr budowlanych, wym. zarządzenie reguluje sprawy: prac przygotowawczych do robót zimowych, zaopatrzenia w materiały, sprzęt, urządzenia pomocnicze i odzież ochronną, źródeł pokrycia wydatków związanych z budownictwem w tym okresie, ustalenia wskaźników zmniejszonej wydajności pracy i inne.

Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 172 z dnia 28 listopada 1951 r. w sprawie planowania prac w Ministerstwie Budownictwa Przemysłowego i sprawozdawczości z ich wykonania.

W celu jednolitego trybu sporządzania planów prac i sprawozdań z ich wykonania Minister Budownictwa Przemysłowego poleca Departamentom, Centralnym Zarządom i równorzędnym jednostkom organizacyjnym sporządzanie kwartalnych planów pracy oraz sprawozdań z ich wykonania według zasad, ustalonych w instrukcji, stanowiącej załącznik do wym. zarządzenia.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 448 z dnia 8 grudnia 1951 r. w sprawie trybu zamawiania i dystrybucji sprzętu teletechnicznego.

W zarządzeniu zostaje uregulowany tryb zaopatrzenia i dystrybucji sprzętu teletechnicznego, wymienionego w załącznikach Nr 1 i 2 do wym. zarządzenia i obowiązywać mają cenniki Centrali Handlowej Przemysłu Elektrotechnicznego oraz listami importu centralnego, wydawanymi przez CHPE.

Zarządzenie ma na celu usprawnienie zaopatrzenia odbiorców w pow. sprzęt dla celów produkcyjnych, inwestycyjnych i remontów.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 450 z dnia 8 grudnia 1951 r. w sprawie zasad prowadzenia pomocniczych ksiąg reklamacji.

W celu ujednolicenia zasad prowadzenia w przedsiębiorstwach produkcyjnych gospodarki uspołecznionej pomocniczych ksiąg reklamacji, o których mowa w § 4 ust. 3 regulaminu premiowania pracowników Kontroli Technicznej, stanowiącego załącznik do zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 222 z dnia 11 czerwca 1951 r. w sprawie regulaminu wynagradzania technicznych pracowników, zatrudnionych w komórkach kontroli technicznej, zostaje wprowadzony wzór książki reklamacji, stanowiący załącznik do wym. zarządzenia.

„Pomocnicza książka reklamacji” służy przede wszystkim do ewidencjonowania wszystkich reklamacji wewnętrznych, jak również wszelkich przewinień i usterek w pracy personelu kontroli technicznej oraz do wpisywania procentów potrąceń, przypadających poszczególnym pracownikom kontroli technicznej z tego tytułu.

„Objaśnienia sposobu prowadzenia pomocniczych ksiąg reklamacji” stanowią drugi załącznik wym. zarządzenia.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 462 z dnia 10 grudnia 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji narzędzi w 1952 r. Znak: BI IE—04—17.

W celu zapewnienia racjonalnego zaopatrzenia odbiorców oraz usprawnienia dystrybucji narzędzi w 1952 r. zostaje określony, w porozumieniu z Ministrem Przemysłu Ciężkiego, szczegółowy tryb składania zapotrzebowań na dostawy narzędzi w 1952 r.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 455 z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i rozdzielnictwa w r. 1952 artykułów odlewniczych instalacyjnych i handlowych, fajansów sanitarnych i pomocniczych artykułów instalacyjnych. Znak: BI—IE—04—20.

W celu zapewnienia właściwej dystrybucji i gospodarki wym. w tytule artykułami zostaje ustalony w zarządzeniu sposób sporządzania rozdzielników, zamówień oraz tryb rozprowadzania tych artykułów.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 452 z dnia 13 grudnia 1951 r. w sprawie ciepłej odzieży specjalnej dla pracowników zatrudnionych w budownictwie w sezonie zimowym — 1951/1952 r.

W związku z Uchwałą Nr 770 Prezydium Rządu z dnia 12 listopada 1951 r. w sprawie zabezpieczenia i należytego przygotowania ciągłości robót w budownictwie oraz podniesienia stopnia wydajności kadr budowlanych, zostają wprowadzone, po porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych, dla pracowników zatrudnionych na robotach budowlanych w sezonie zimowym 1951/1952 r. normy ciepłej odzieży specjalnej, ustalone w tabeli, stanowiącej załącznik do wym. zarządzenia.

Okólnik Nr 20 Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 14 grudnia 1951 r. w sprawie przygotowania kadr robotniczych do warunków zimowych.

W okólniku zostały wymienione wszelkie prace, jakie należy wykonać w celu przygotowania do warunków zimowych kwater zbiorowych o charakterze prowizorycznym, a także w poszczególnych punktach do pomieszczeń o charakterze stałym, lecz niezabezpieczonych dostatecznie do zamieszkiwania zimą.

Okólnik Nr 41 Ministra Budownictwa M. i O. z dnia 9 października 1951 r. w sprawie przestrzegania warunków bezpieczeństwa od ognia w związku z użytkowaniem na budowach i w zakładach pracy piecyków żelaznych (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 13, poz. 129).

W związku z użytkowaniem na budowach i w zakładach pracy piecyków żelaznych przy pracach w okresie zimowym — okólnik przypomina o konieczności przestrzegania obowiązujących w tej mierze przepisów i w ogóle warunków bezpieczeństwa od ognia.

Zarządzenie Nr 122 Ministra Budownictwa M. i O. z dnia 9 października 1951 r. w sprawie ustalenia wykazu obowiązujących sprawozdań (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 13, poz. 126).

W związku z przepisem § 4 zarządzenia Nr 139 Przewodniczącego PKPG z dnia 12 kwietnia 1951 r. w sprawie sprawozdawczości statystycznej uspołecznionych przedsiębiorstw budowlano-montażowych — w porozumieniu z Prezesem Gł. Urz. Statyst. zostaje ustalony wykaz sprawozdań statystycznych (stanowiący załącznik do wym. zarządzenia), które mają składać centralne zarządy oraz nadzorowane przez nie przedsiębiorstwa.

Wykazem nie są objęte sprawozdania Centralnego Zarządu Sprzętu i Mechanizacji BM i Centralnego Zarządu Robót Inwestycyjnych BM oraz przedsiębiorstw przez nie nadzorowanych.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 października 1951 r. w sprawie udokumentowania operacji kasowych, przechowywania gotówki i obowiązków kasjerów w przedsiębiorstwach uspołecznionych, działających na zasadach rozrachunku gospodarczego (Monitor Polski A-92, poz. 1271).

Dla przedsiębiorstw uspołecznionych, działających na zasadach rozrachunku gospodarczego, wprowadzona zostaje instrukcja w sprawie dokumentowania operacji kasowych, przechowywania gotówki i obowiązków kasjerów wraz z wzorami dokumentów kasowych — stanowiąca załącznik do wym. zarządzenia.

Zarządzenie Nr 164 Ministra Budownictwa Przemysłowego z dnia 16 listopada 1951 r. w sprawie zasad rozliczeń majątkowych, obowiązujących przy przekazywaniu (przejmowaniu) majątku trwałego i obrotowego (środków trwałych i obrotowych) przez jednostki podległe Ministerstwu Budownictwa Przemysłowego Biul. Min. Bud. Przem. Nr 5, poz. 46).

W celu jednolitego stosowania zasad rozliczeń majątkowych przy przekazywaniu (przejmowaniu) majątku trwałego i obrotowego przez jednostki podległe Ministerstwu Bud. Przem. — zostaje wprowadzona instrukcja, stanowiąca załącznik do wym. zarządzenia.

Instrukcja określa zasady rozliczeń majątkowych przy przekazywaniu majątku trwałego i obrotowego pomiędzy jednostkami w przypadku gdy: 1) zarówno strona przekazująca, jak i przejmująca podlegają Ministerstwu Budownictwa Przemysłowego i 2) gdy tylko jedna ze stron podlega Ministerstwu Bud. Przem. i obejmuje cztery następujące rozdziały:

I. Przekazywanie przedsiębiorstw, zakładów lub ich części stanowiących zorganizowane zespoły gospodarcze.

II. Przekazywanie składników majątku trwałego.

III. Przekazywanie składników majątku obrotowego.

IV. Przekazywanie budów prowadzonych przez jednostki budowlano-montażowe.

Uchwała Prezydium Rządu Nr 805 z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie podziału zadań w ciężarowym transporcie drogowym (Monitor Polski A-100, poz. 1468).

W celu właściwego zorganizowania uspołecznionego ciężarowego transportu drogowego i wykorzystania taboru dla wykonania narodowych planów gospodarczych — w uchwale zostają ustalone zasady organizacji pracy w tej dziedzinie.

Uchwała Nr 775 Prezydium Rządu z dnia 17 listopada 1951 r. w sprawie gospodarki ogumieniem samochodowym (Monitor Polski A-97, poz. 1375).

W celu uzyskania oszczędności materiałowych w gospodarce ogumieniem samochodowym, Prezydium Rządu zobowiązuje urzędy i jednostki gospodarki uspołecznionej do prowadzenia racjonalnej gospodarki ogumieniem samochodowym (oponami samochodowymi), a w szczególności właściwej eksploatacji ogumienia nowego oraz właściwego wykorzystania ogumienia zużytego (wycofanego z użycia).

Uchwała Nr 817 Prezydium Rządu z dnia 1 grudnia 1951 r. w sprawie zatwierdzania projektów urbanistycznych i architektonicznych (Monitor Polski A-102, poz. 1481).

W celu zapewnienia należytej oceny projektów urbanistycznych i architektonicznych, podniesienia poziomu tych projektów oraz usprawnienia trybu ich zatwierdzania Prezydium Rządu uchwala tryb zatwierdzania następujących projektów urbanistycznych: projekty założeń (zasad) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; projekty tych planów oraz projekty zasadniczych rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych. Postępowanie z pozostałymi projektami urbanistycznymi regulują przepisy dotychczasowe.

Uchwała Nr 847 Prezydium Rządu z dnia 8 grudnia 1951 r. o rozciągnięciu przepisów Uchwały Nr 111 Prezydium Rządu o roli, zadaniach i uprawnieniach majstrów w uspołecznionych, przemysłowych zakładach pracy — na uspołecznione zakłady wykonawstwa budowlano-montażowego (Mon. Pol. A-102, poz. 1486).

Przepisy, zawarte w Uchwale Prezydium Rządu Nr 111 z dnia 21 lutego 1951 r. (Mon. Pol. A-18, poz. 236) w wym. sprawie, stosuje się odpowiednio do majstrów w uspołecznionych zakładach wykonawstwa budowlano-montażowego.

Uchwała Nr 838 Prezydium Rządu z dnia 8 grudnia 1951 r., zmieniająca Uchwałę Nr 393 Prezydium Rządu w sprawie delegowania pracowników władz, urzędów i przedsiębiorstw podległych do organów centralnych (Monitor Polski A-102, poz. 1485).

Pkt 3 Uchwały Nr 393 otrzymuje brzmienie: „3. Delegacje służbowe nie mogą być podstawą do refundowania kredytów osobowych ze środków jednostki, do której pracownik został delegowany na rzecz jednostki delegującej“.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 466 z dnia 24 grudnia 1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym.

Zarządzenie reguluje i ujmuje systematycznie zespół zagadnień, związanych z dawnymi „Dyrekcjami budów“ oraz oddziałami wykonawstwa inwestycyjnego (OWI i SOWI). Do zarządzenia dołączona jest instrukcja o tworzeniu i organizacji jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym oraz przykładowe schematy organizacyjne przedsiębiorstw w budowie, generalny preliminarz kosztów utrzymania, normatywy kosztów utrzymania komórek organizacyjnych zarządu przedsiębiorstw w budowie, biura rozbudowy zarządu inwestycji oraz komórek ruchowych w budowie i roczny preliminarz kosztów utrzymania zarządu przedsiębiorstw w budowie wraz z objaśnieniami.



PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH

rejestruje i omawia nowe książki i artykuły gospodarcze polskie, radzieckie i krajów demokracji ludowej.

Działowy skład materiałów bibliograficznych w każdym zeszycie, metoda opracowania oraz skorowidze roczne autorskie i rzeczowe umożliwiają i ułatwiają dobór potrzebnej literatury.

Przegląd Bibliograficzny informuje i doradza wybór właściwej literatury.

Cena pojedynczego zeszytu zł 10. Prenumerata półroczna zł 30.—, roczna zł 60.—

Redakcja: Warszawa, ul. Nowy Świat 49 (Polskie Towarzystwo Ekonomiczne).

Kolportaż i prenumerata PPK „Ruch” Warszawa, ul. Srebrna 12.

Konto PKO N. 18119/110.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

(miesięcznik)

czasopismo poświęcone problematyce prawnej z zakresu życia gospodarczego.

Niezbędny organ informacyjny w dziedzinie popularyzacji i wykładni ustawodawstwa gospodarczego. Praktyczny przewodnik dla administracji przedsiębiorstw uspołecznionych i prawników czynnych w życiu gospodarczym.

Publikuje systematyczne zbiory (indeksy) przepisów prawnych, bogate orzecznictwo sądowe, arbitrażowe i lokalowe, podaje wyjaśnienia do nowych instytucji ustawodawstwa gospodarczego.

Prenumerata kwartalna wynosi zł 12.—, półroczna zł 24.— i roczna zł 48.—

Zamówienia na prenumeratę kierować należy do PPK „RUCH”, Warszawa, ul. Srebrna 12, wpłacając należność z góry na konto PKO I-14396.

PRZEGLĄD ZAGADNIEN SOCJALNYCH

miesięcznik

Pismo porusza i omawia zagadnienia zatrudnienia i werbunku, zagadnienia warunków pracy, ochrony pracy i prawa pracy, sprawy ubezpieczeń społecznych, inwalidzkie i pomocy społecznej, działalność akcji socjalnej, problemy kadr i szkolenia, zagadnienia lecznictwa pracowniczego i inne problemy wiążące się z pracą i potrzebami mas pracujących oraz ze sposobem zaspokajania tych potrzeb w ramach budownictwa socjalistycznego.

Pismo ma charakter informacyjno-naukowy i praktyczno-instruktażowy nie tylko ułatwiając orientowanie się w bieżących zagadnieniach socjalnych, ale umożliwiając również systematyczne pogłębianie zawodowej wiedzy socjalnej. Stanowi ono ważny czynnik szkolenia i samokształcenia pracowników kadr i socjalnych, działaczy Zw. Zawodowych oraz studiującej młodzieży. Każdy zeszyt objętości 72 stron druku zawiera:

1) Kilka artykułów na aktualne tematy, 2) Kronikę socjalną, krajową i zagraniczną, 3) Przegląd prawa społecznego (streszczenie nowych aktów prawnych i zarządzeń, orzecznictwo w sprawach pracowniczych, wyjaśnienia z dziedziny prawa pracy i dziedzin pokrewnych), 4) Przegląd wydawnictw (omówienie nowych książek i ważniejszych artykułów czasopism i prasy na tematy socjalne), 5) Bibliografię.

REDAKCJA: WARSZAWA, UL. JASNA 26 tel. 8-99-00 w. 195 PRENUMERATA I KOLPORTAŻ: PPK „RUCH” Warszawa, ul. Srebrna 12. Wpłaty na prenumeratę — Konto PKO — I-22216/110. — PPK „RUCH”. Cena prenumeraty — roczna 72.— zł, półroczna 36.— zł. Cena egzemplarza 6.— zł.



Cena egz. zł 6. —